

ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชน
ของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนทรัพยากรและส่งเสริมการเกษตร
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
พ.ศ. 2563

ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชน
ของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาพัฒนาทรัพยากรและส่งเสริมการเกษตร

สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2563

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้

ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชน
ของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่

เกียรติศักดิ์ หนูนยศ

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนาทรัพยากรและส่งเสริมการเกษตร

พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กังสดาล กนกหงษ์)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สายสกุล ฟองมูล)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พณสรณ์ เครือคำ)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

ประธานอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร

(รองศาสตราจารย์ ดร.นครศ รังควัต)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการรับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์ ดร.ญาณิน โอภาสพัฒนกิจ)

รองอธิการบดี ปฏิบัติการแทน

อธิการบดี มหาวิทยาลัยแม่โจ้

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

ชื่อเรื่อง	ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชน ของนักวิชาการ ส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่
ชื่อผู้เขียน	นายเกียรติศักดิ์ หนูนยศ
ชื่อปริญญา	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาศาสตร์พยาบาลและส่งเสริม การเกษตร
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กังสดาล กนกหงษ์

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม 2) ระดับความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชน 3) ความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชน 4) ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชน และ 5) ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ จากการสุ่มตัวอย่างจำนวน 122 ราย ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย ใช้สถิติเชิงพรรณนาได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุดและต่ำสุด และใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุ ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับความต้องการความรู้ของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ซึ่งได้ผลการวิจัยดังนี้

ผลการวิจัยพบว่า นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 37 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรีจากสาขาส่งเสริมการเกษตร อยู่ในตำแหน่งนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรระดับชำนาญการ มีอายุการทำงานเฉลี่ย 8 ปี อยู่ในสถานะโสด มีรายได้เฉลี่ย 21,405.74 บาท มีจำนวนสมาชิกครอบครัวเฉลี่ย 3 คน โดยเฉลี่ยมีการจัดอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรเรื่องวิสาหกิจชุมชน การติดต่อประสานงานกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีการให้ข้อมูลข่าวสารเรื่องวิสาหกิจชุมชนแก่เกษตรกร และการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่สนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 8 ครั้งต่อปี มีความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนรวมทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยของความรู้เท่ากับ 20.57 คะแนน จาก 25 คะแนน

ผลการวิจัยเรื่องความต้องการความรู้เรียงลำดับความต้องการมากไปยังความต้องการน้อย ดังนี้ ด้านการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า ด้านการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก ด้านการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงินด้านการบริหารจัดการด้านผลผลิตและงานสนับสนุนการผลิต และด้านการปรับปรุงและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน แต่อย่างไรก็ตามความต้องการ

ความรู้ทั้ง 5 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง

ผลการวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชน พบว่า อายุและระดับตำแหน่ง มีความสัมพันธ์ต่อความต้องการความรู้ ($\text{sig} < 0.05$) สำหรับปัญหาเกี่ยวกับความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนที่พบมากที่สุด ได้แก่ ด้านการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า และนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรได้ให้ข้อเสนอแนะคือ ให้องค์กรในสังกัดมีการจัดการอบรมให้ความรู้ด้านวิสาหกิจแก่นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปีละ 1 ครั้ง

คำสำคัญ : ความต้องการ, ความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชน, วิสาหกิจชุมชน, นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร

Title	FACTORS AFFECTING THE NEED FOR KNOWLEDGE OF COMMUNITY ENTERPRISES OF AGRICULTURAL EXTENSION SCHOLARS, CHIANG MAI PROVINCE
Author	Mr. Kiattisak Hnunyos
Degree	Master of Science in Resources Development and Agricultural Extension
Advisory Committee Chairperson	Assistant Professor Dr. Kangsadan Kanokhong

ABSTRACT

This study aimed to investigate: 1) identity and socio-economic of community enterprise; 2) explore level of knowledge of community enterprises; 3) needs of community enterprise knowledge; 4) factors affecting the need for knowledge of community enterprises; and 5) limitations and suggestions of the community enterprises of agricultural extension scholars, Chiang Mai Province. Data were collected by using with 122 samples and a questionnaire was used as a research tools.

Results of the study revealed that most of respondent agricultural extension scholars were female, average age 37 years old, graduated with a bachelor's degree in agriculture (Agricultural Extension). In the position of agricultural extension academic at the operational level has worked for 8 years and is single. The average income was 21,405.74 baht, with the average number of 3 family members on average. There was a training program to educate farmers about community enterprises. Liaison with community enterprises providing information about community enterprises to farmers and liaison with public and private agencies that support the activities of the community enterprise group 8 times a year had a high level of knowledge about community enterprises in all 5 areas, with the average level of knowledge of 20.57 points from 25 points.

Results of the study on the total knowledge requirements in five areas were at medium level. Has an average of 3.04 with details for each aspect as follows group and member management 3.09 marketing and customer management 3.27 productivity management and production supported work 2.98, management, accounting and finance 3.00, and community enterprise development and development towards sustainability 2.85.

Results of the study on factors affecting the need for knowledge of community enterprises were found that age and position there was a correlation to knowledge demand (sig <0.05). For the most common community enterprise knowledge demand problems, management, marketing and customer. And agricultural extension scholars gave a suggestion that the departments under the department have an enterprise knowledge training to agricultural promotion scholars once a year.

Keywords : needs, community enterprise knowledge, community enterprise, agricultural extension scholars

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ สำเร็จได้ด้วยดีเนื่องได้รับความกรุณาจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กังสดาล กนกหงษ์ ประธานกรรมการที่ปรึกษา พร้อมด้วย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สายสกุล พองมูล และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พุดิสสรค์ เครือคำ กรรมการที่ปรึกษา รวมถึงคณาจารย์ผู้ให้ความรู้ บุคลากรของสาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรและส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ทุกท่านที่ได้ให้ความรู้ คำแนะนำ คำชี้แนะ ทำให้การวิจัยนี้สมบูรณ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณทุกท่านไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.รุจ ศิริสัญลักษณ์ ที่ได้ให้เกียรติเป็นประธานคณะกรรมการในการสอบวิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ทั้งให้ความรู้และคำแนะนำให้วิจัยมีความสมบูรณ์

ขอขอบพระคุณบุคลากรสำนักงานเกษตรอำเภอจังหวัดเชียงใหม่ ทั้ง 25 อำเภอ ที่กรุณาแนะนำให้ความช่วยเหลือ และให้ข้อมูลตอบแบบสอบถามการทำวิจัยในครั้งนี้

เหนือสิ่งอื่นใด ผู้วิจัยขอน้อมรำลึกถึงพระคุณบิดา มารดา คุณพ่อทรัพย์ คุณแม่พิน หนูนยศ ญาติพี่น้อง คณาจารย์จากโรงเรียนตากพิทยาคม คณาจารย์จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตตาก รุ่นพี่รุ่นน้องมหาวิทยาลัยแม่โจ้ และเพื่อนๆ ที่เป็นกำลังแรงใจและให้การสนับสนุนกระทั้งงานวิจัยสำเร็จลุล่วงด้วยดี

เกียรติศักดิ์ หนูนยศ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ซ
สารบัญ.....	ซ
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
สารบัญภาพผนวก	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	1
ปัญหาทางวิจัย.....	2
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์.....	5
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
วิสาหกิจชุมชน.....	6
แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน.....	12
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ	16
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	28
ภาคสรุป	32
กรอบแนวคิดในการวิจัย	33
สมมติฐานการวิจัย	34

บทที่ 3 วิธีการดำเนินการวิจัย	35
สถานที่ดำเนินการวิจัย	35
ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง	35
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	38
การเก็บรวบรวมข้อมูล	39
การทดสอบเครื่องมือ	40
การวิเคราะห์ข้อมูล	42
บทที่ 4 ผลการวิจัยและวิจารณ์	43
ตอนที่ 1 ลักษณะส่วนบุคคลลักษณะทางเศรษฐกิจ และลักษณะทางสังคม ของนักวิชาการส่งเสริม การเกษตร จังหวัดเชียงใหม่.....	43
ตอนที่ 2 ระดับความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่....	51
ตอนที่ 3 ความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัด เชียงใหม่.....	52
ตอนที่ 4 ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของ นักวิชาการส่งเสริม การเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่.....	61
ตอนที่ 5 ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความรู้ของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร.....	66
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	69
สรุปผล	69
อภิปรายผล.....	72
ข้อเสนอแนะ	74
บรรณานุกรม.....	75
ภาคผนวก.....	80
ภาคผนวก ก แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย	81
ภาคผนวก ข ภาพการลงพื้นที่ประกอบการทำวิจัย	91
ภาคผนวก ค ประวัติผู้วิจัย.....	96

บรรณานุกรม.....	98
ประวัติผู้วิจัย.....	99

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรและผู้ปฏิบัติงาน เกี่ยวข้องด้านวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่	37
2	จำนวนและร้อยละของเกษตรกรผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล	46
3	จำนวนและร้อยละของเกษตรกรผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามลักษณะทางเศรษฐกิจ	48
4	จำนวนและร้อยละของเกษตรกรผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามลักษณะทางสังคม	50
5	ระดับความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนของผู้ให้ข้อมูล	51
6	ระดับความต้องการความรู้วิสาหกิจชุมชนของผู้ให้ข้อมูล	55
7	ระดับความต้องการความรู้วิสาหกิจชุมชนด้านการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก	56
8	ระดับความต้องการความรู้วิสาหกิจชุมชนด้านการบริหารจัดการด้านการตลาด และลูกค้า	57
9	ระดับความต้องการความรู้วิสาหกิจชุมชนด้านการบริหารจัดการด้านผลิตและ งานสนับสนุนการผลิต	58
10	ระดับความต้องการความรู้วิสาหกิจชุมชนด้านการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน	59
11	ระดับความต้องการความรู้วิสาหกิจชุมชนด้านการปรับปรุงและพัฒนาวิสาหกิจ	60
12	ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ของลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะทาง เศรษฐกิจ ลักษณะทางสังคม และความรู้กับการต้องการความรู้เรื่องวิสาหกิจชุมชน	62
13	ค่าสหสัมพันธ์ของตัวแปรลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะทางเศรษฐกิจ ลักษณะทางสังคม ความรู้ และความต้องการความรู้	63
14	การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ของลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะทางสังคม ลักษณะทางสังคม และความรู้ที่มีผลต่อความต้องการความรู้วิสาหกิจชุมชน	65
15	ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวกับความรู้วิสาหกิจชุมชน	68

สารบัญภาพ

ภาพที่

หน้า

1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

34

สารบัญภาพผนวก

ภาพผนวกที่		หน้า
1	เก็บแบบสอบถามงานวิจัยนักรวิชาการส่งเสริมการเกษตรจังหวัดเชียงใหม่	92
2	ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของด้านการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก	93
3	ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของด้านการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า	93
4	ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของด้านการบริหารจัดการด้านผลผลิตและงานสนับสนุนการผลิต	94
5	ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของด้านการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน	94
6	ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของด้านการปรับปรุงและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน	95
7	ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นปัญหาอุปสรรคความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของนักรวิชาการส่งเสริมการเกษตร	95

บทที่ 1

บทนำ

ภาวะเศรษฐกิจของไทยและโลกปัจจุบันมีการแข่งขันทางการค้าสูง ประกอบกับไทยใช้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ซึ่งมีเงินทุนสูงย่อมมีความสามารถในการแข่งขันในตลาดทุนนิยมสูงกว่าผู้มีเงินทุนต่ำทำให้ผู้มีรายได้น้อยไม่สามารถประกอบกิจกรรมการแข่งขันในตลาดทุนนิยมได้จึงก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ รัฐบาลจึงได้ตราพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว โดยให้ผู้มีรายได้น้อยสามารถประกอบกิจการวิสาหกิจชุมชนได้ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 รัฐจึงมีหน้าที่เข้ามาสนับสนุนและส่งเสริมให้วิสาหกิจนั้นๆ พัฒนาและเติบโตอย่างเข้มแข็งบนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียงและเพื่อให้มีความสามารถในการแข่งขันในตลาดทุนนิยมได้ ตามนโยบายแห่งรัฐด้านการสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในระดับรากหญ้าของประเทศให้มีความเข้มแข็ง ส่งเสริมชุมชนในการจัดการเรียนรู้ การจัดการทรัพยากรการผลิต การตลาด และการจัดการทุนให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนบนพื้นฐานของการสร้างความมั่นคง ความสงบ และระบบนิเวศน์ของสังคมโดยรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งส่งเสริมให้ชุมชนรวมกลุ่มกันประกอบการในแนวทาง “วิสาหกิจชุมชน” อันเป็นการประกอบการเพื่อการพึ่งตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน โดยนำวัตถุดิบ ทรัพยากร และภูมิปัญญาของชุมชน รวมทั้งงานวิจัยต้นแบบมาสร้างสรรค์ผลผลิตเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเรียนรู้ของชุมชน (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2547: ระบบออนไลน์)

แผนยุทธศาสตร์กรมส่งเสริมการเกษตรปี พ.ศ. 2560-2564 ยุทธศาสตร์ที่ 1 การพัฒนาเกษตรกร พัฒนาการผลิตสินค้าเกษตร และส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง แนวทางการดำเนินงานข้อ 1.1 ให้ความสำคัญกับการพัฒนาองค์กรเกษตรกร และวิสาหกิจชุมชน โดยส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกร ทั้งกลุ่มส่งเสริมอาชีพการเกษตร กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มยุวเกษตรกร และวิสาหกิจชุมชน และพัฒนาให้เป็น Smart Group สามารถบริหารจัดการกลุ่ม พัฒนาผลิตภัณฑ์และก้าวสู่การเป็นผู้ประกอบการที่เข้มแข็งในอนาคตสนับสนุนการสร้างเครือข่ายองค์กรเกษตรกร และพัฒนาให้เข้มแข็งมีการดำเนินกิจกรรมที่เชื่อมโยงและสนับสนุนกันและกันในการประกอบกิจการ และเป็นแกนนำในการพัฒนาการเกษตรในชุมชนส่งเสริมให้องค์กรเกษตรกรและชุมชนประกอบกิจการด้านการเกษตรเพื่อเพิ่มช่องทางและโอกาสทางการตลาดให้กับสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ของเกษตรกร รวมถึงการสร้างมูลค่าจากวิถีชีวิตของชุมชนเกษตรเช่น การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การแปรรูปผลผลิต เป็นต้น

วิสาหกิจชุมชน (SMCE หรือ Small and Micro Community Enterprise) หมายถึง กิจกรรมของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการอื่นๆ ที่ดำเนินการโดยคณะกรรมการที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน เพื่อส่งเสริมสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งเป็นพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง จำนวนหนึ่งที่มีอยู่ในระดับที่ไม่พร้อมจะเข้ามาแข่งขันทางการค้าให้ได้รับการส่งเสริมความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (วีระศักดิ์ สมยานะ, 2554: 22) วิสาหกิจชุมชนเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน โดยนำเอาเศรษฐกิจศาสตร์ชุมชนหรือเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ยกตัวอย่างเช่น ในตำบลหนึ่งวิสาหกิจชุมชน 20-30 อย่าง และทำการผลิตเพื่อบริโภคในท้องถิ่น ลดการซื้อจากภายนอกได้ประมาณหนึ่งในสี่ วิสาหกิจชุมชนที่ตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานและวงจรชีวิตของชุมชนจะทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจชุมชน ระบบที่พึ่งพาตนเองได้ ชุมชนมีรายรับมากกว่ารายจ่ายผลิตอาหารและปัจจัยพื้นฐานได้เอง ถ้าไม่มีวิสาหกิจชุมชน ไม่มีเศรษฐกิจชุมชน ชุมชนก็ได้แต่รอรับความช่วยเหลือจากรัฐหรือจากภายนอก ต้องขึ้นอยู่กับคนอื่นพึ่งตนเองไม่ได้ กลายเป็นระบบอุปถัมภ์ที่ชุมชนต้องพึ่งพาคนอื่นตลอดไป

การส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนระดับตำบลเป็นบทบาทหน้าที่ของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรทั้งที่เป็นข้าราชการหรือพนักงานราชการ สังกัดกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยมีหน้าที่ คือ 1) การจดทะเบียนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 2) การประเมินศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 3) อบรมเพื่อพัฒนาคุณภาพผลผลิต ผลิตภัณฑ์ 4) การรายงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียน 5) ส่งเสริมการรวมกลุ่ม 6) การอบรมการบริหารกลุ่ม และ 7) การจัดทำแผนพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2552: ระบบออนไลน์)

ปัญหางานวิจัย

ความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับนักวิชาการเกษตร ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับมอบหมายคำสั่งจากสำนักงานเกษตร มีหน้าที่ในการปฏิบัติงานวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนการพัฒนาของกรมส่งเสริมการเกษตรและแผนพัฒนาเชิงใหม่ ว่าด้วยเรื่องของการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนให้เป็นไปตามการขับเคลื่อนไทยแลนด์ 4.0 แต่การดำเนินการด้านวิสาหกิจชุมชนจำเป็นต้องมีองค์ความรู้ในการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นทั้งด้านการผลิต การตลาด การบัญชี หรือตลอดจนการบริหารจัดการกลุ่ม ซึ่งความรู้เหล่านี้จะเป็นปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จ เพราะฉะนั้นความรู้ดังกล่าวจะทำให้ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร นำไปใช้ในการพัฒนางานวิสาหกิจชุมชนให้เกิดกลุ่ม

วิสาหกิจชุมชนที่มีความสมบูรณ์แบบ เกิดธุรกิจในการผลิตและการตลาดก่อให้เกิดรายได้ที่ยั่งยืน

การดำเนินด้านวิสาหกิจชุมชน การขับเคลื่อนให้เกิดการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและความยั่งยืนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับความรู้ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรจึงเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจ

ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของความรู้และความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ จึงได้ทำการวิจัยเรื่องนี้ขึ้นตามวัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาระดับความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรจังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่
4. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่
5. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ จะก่อให้เกิดประโยชน์ดังนี้

1. ข้อมูลการวิจัยนี้สามารถเป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมวิสาหกิจชุมชนของหน่วยงานการส่งเสริมการเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ นำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาความรู้เรื่องวิสาหกิจชุมชนให้กับนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่
2. ข้อมูลจากการวิจัยสามารถจะนำไปในการปรับปรุงการปฏิบัติงานของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจของกรมวิชาการ

เกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสินค้าเกษตรในการกำหนดนโยบายในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ มีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยในครั้งนี้ศึกษาเฉพาะในพื้นที่สำนักงานเกษตรอำเภอทั้งหมดในจังหวัดเชียงใหม่เท่านั้น

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาความต้องการความรู้วิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ จะศึกษาเนื้อหาทั้งหมด 5 ด้าน ได้แก่

- 1 การบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก
- 2 การบริหารจัดการด้านตลาดและลูกค้า
- 3 การบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต
- 4 การบริหารด้านการจัดการบัญชีและการเงิน
- 5 การปรับปรุงและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรทั้งหมด 4 ระดับ ได้แก่

1. นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรระดับปฏิบัติการ
2. นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรระดับชำนาญการ
3. นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรระดับชำนาญการพิเศษ
4. นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรระดับเชี่ยวชาญ

โดยมีหน้าที่รับผิดชอบวิสาหกิจชุมชนของกรมส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งหมด 25 อำเภอ และมีนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรทั้งหมด 4 ระดับ ในทุกอำเภอ จำนวนทั้งหมด 175 คน

4. ขอบเขตด้านเวลา

ระยะเวลาในการศึกษาวิจัย จำนวน 14 เดือน ตั้งแต่เดือนกันยายน 2561 ถึง ตุลาคม 2562

นิยามศัพท์

ความต้องการ หมายถึง สภาวะที่บุคคลยังขาดหรือยังไม่มีสิ่งหนึ่งสิ่งใดและมีความต้องการที่จะมีหรือให้ได้มาในสิ่งเหล่านั้น ซึ่งงานวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่

ความรู้ หมายถึง ความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนที่นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรพึงมีไว้สำหรับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน โดยมีความรู้ด้านมาตรฐานระบบการจัดการวิสาหกิจทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ การบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก การบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า การบริหารจัดการด้านผลิตและงานสนับสนุนการผลิต การบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน และการปรับปรุงและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน

วิสาหกิจชุมชน หมายถึง กิจกรรมของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือการอื่นๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพันกัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการเพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน

นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร หมายถึง นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรทั้งหมด 4 ระดับ ได้แก่ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรระดับปฏิบัติการ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรระดับชำนาญการ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรระดับชำนาญ และการพิเศษนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรระดับเชี่ยวชาญ

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการความรู้เรื่องวิสาหกิจชุมชนของ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ ได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ วารสาร เอกสาร และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. วิสาหกิจชุมชน
2. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ
4. แนวคิดและทฤษฎีความรู้
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวคิดในการวิจัย
7. สมมติฐานการวิจัย

วิสาหกิจชุมชน

วิสาหกิจชุมชนเป็นระบบการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม ภูมิปัญญา วัฒนธรรมและ ประเพณีที่มีความหลากหลายเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน เสริมกันแบบบูรณาการให้ผู้คนสามารถพึ่งพา ตนเอง เน้นวิถีคิดและกระบวนการเรียนรู้เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ทางเศรษฐกิจและสังคมและมื ความสอดคล้องกับธุรกิจชุมชน แต่ธุรกิจชุมชนเป็นแนวทางการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งโดย เน้นการบริหารจัดการเป็นสำคัญ ในส่วนนี้จึงขอนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน ธุรกิจชุมชน และเศรษฐกิจชุมชน ดังนี้

ความหมายของวิสาหกิจชุมชน

ทวีศักดิ์ นพเกสร (2554: 61) ได้ให้ความหมายของคำว่า วิสาหกิจชุมชน หมายถึง การประกอบการบนพื้นฐานของทรัพยากร กระบวนการผลิต ภูมิปัญญาในท้องถิ่นด้วยการจัดการ โดยครอบครัว และเครือข่ายองค์กรชุมชน เพื่อตอบสนองต่อการพึ่งพาตนเองและพึ่งกันเองด้วย การลดรายจ่ายจากการซื้อและป้องกันไม่ให้เงินของชุมชนไหลออกตั้งแต่ระดับครอบครัวขึ้นไปถึง ระดับเครือข่าย เป็นการประกอบการแบบพึ่งพาตนเอง เสริมสร้างคุณภาพชีวิตต่อสมาชิกชุมชน ไม่

เอาเปรียบโดยมุ่งกำไรสูงสุด มุ่งการพึ่งพาตนเอง มากกว่ามุ่งกำไร หากมีผลผลิตส่วนเกินจึงจะดำเนินการตอบสนองตลาดภายนอกชุมชนและเครือข่าย

สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (2545: 1) ได้ให้ความหมายไว้ว่า วิสาหกิจชุมชน หมายถึง การประกอบการโดยคนในชุมชนเพื่อการจัดการทุนของชุมชนอย่างสร้างสรรค์เพื่อตอบสนองการพึ่งตนเองและความพอเพียงของครอบครัวและชุมชน

เสรี พงศ์พิศ (2549: 1) ได้ให้ความหมายของวิสาหกิจชุมชนว่า วิสาหกิจชุมชน หมายถึง การจัดการทุนของชุมชนและโดยชุมชนอย่างสร้างสรรค์เพื่อการพึ่งตนเอง

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และพิทยา ว่องกุล (2550: 32) ได้กล่าวถึงความหมายวิสาหกิจชุมชนว่า หมายถึง การประกอบการโดยชุมชน ที่มีสมาชิกในชุมชนเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ทั้งด้านการผลิต การค้า และการเงิน และต้องการใช้ปัจจัยการผลิตนี้ให้เกิดดอกออกผล ทั้งทางเศรษฐกิจและด้านสังคม โดยด้านเศรษฐกิจ คือ การสร้างรายได้และอาชีพ ด้านสังคม คือการยึดโยงร้อยรัดความเป็นครอบครัวและชุมชนให้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ แบ่งทุกข์แบ่งสุขกันและกัน โดยผ่านกระบวนการ การประกอบการของชุมชน ในทัศนะดังกล่าว วิสาหกิจชุมชนจะเป็นเครื่องมือ (Means) เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ด้านเศรษฐกิจและสังคม (Ends) เป็นเครื่องมือในการสร้างรากฐานทางเศรษฐกิจและสังคมให้เข้มแข็ง

สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (2552: 2) ให้ความหมายของวิสาหกิจชุมชนตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ว่าด้วยวิสาหกิจชุมชน หมายถึง กิจกรรมของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการ หรือกิจกรรมอื่นๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกัน และรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลหรือรูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้ และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน

จึงสรุปได้ว่า วิสาหกิจชุมชน หมายถึง การประกอบกิจการชุมชนทั้งสินค้าและการบริการเพื่อจัดการทุนของชุมชน ทำการแปรรูปผลผลิตที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อเป็นการสร้างรายได้ สร้างชุมชนให้เข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

ความสำคัญของวิสาหกิจชุมชน

สำหรับความสำคัญของวิสาหกิจชุมชนนั้น มีนักวิชาการได้แสดงทัศนะและจำแนกในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้

สุกัญญา เอกนิล (2547: 35-36) กล่าวไว้ว่า เมื่อองค์กรชุมชนหรือเครือข่ายชุมชนพัฒนากิจกรรมแล้ว จะมีการเชื่อมโยงเข้าด้วยกันเป็นระบบ ทำให้เกิดระบบวิสาหกิจชุมชน มีดังนี้

1. สนับสนุนการเรียนรู้เพื่อวิสาหกิจชุมชนของชุมชน โดยชุมชนเพื่อชุมชน แก่ไขจุดอ่อน เสริมจุดแข็งให้ชุมชน ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและทุนทางสังคมอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

2. สร้างกระบวนการการเรียนรู้และระบบการพัฒนาเพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชนที่จะ ครอบคลุมการจัดการทุกด้านให้มีระบบการจัดการ การผลิต การแปรรูป การตลาด การอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม การสวัสดิการชุมชน เป็นต้น ซึ่งดำเนินการโดยองค์กรชุมชน หรือเครือข่ายองค์กรชุมชน ใน การวางแผนดำเนินการ และประสานความร่วมมือกับภาครัฐและเอกชน

3. พัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนที่มีอิสระ พึ่งตนเองได้ มีระบบการจัดการที่ เหมาะสมสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน มีต้นทุนการจัดการต่ำและเป็นสถาบันทางสังคมที่ ชาวบ้านพึ่งพาอาศัยได้

4. พัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนที่กระจายการพัฒนาไปสู่ทุกส่วนของชุมชน ไม่ใช่ระบบที่ให้ โอกาสกับผู้ที่เหนือกว่าทางด้านเศรษฐกิจหรือการเมือง

สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (2545: 5-6) กล่าวถึงความสำคัญของวิสาหกิจชุมชนว่าเป็น จากการค้นหาและใช้ทุนจากภายในของชุมชนของตนเอง เพื่อที่จะเริ่มการลงทุนทางสังคมและทุน ทรัพยากร จากการพัฒนาจากความคิด กระบวนการการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนความรู้ตลอดจน ความคิดสร้างสรรค์ สร้างผลิตภัณฑ์ สร้างองค์ความรู้ ภูมิปัญญาใหม่เข้าสู่ชุมชน สู่ความยั่งยืน สู่การ พึ่งพาตนเอง ก่อให้เกิดวิสาหกิจชุมชน ซึ่งจะเน้นวิถีคิดและกระบวนการเรียนรู้มากที่สุด แต่ต้องเป็น ผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น หรือทรัพยากรในท้องถิ่น ผสมกับความคิดสร้างสรรค์และ เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เหมาะสม ไม่หวังพึ่งสินค้าจากตลาดเป็นหลัก แต่พึ่งตนเองและพึ่งพากันเอง มากกว่า

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และพิทยา ว่องกุล (2550: 228) กล่าวว่า วิสาหกิจชุมชนจะช่วยสร้าง ความมั่นคงขั้นพื้นฐานให้กับชุมชนชนบทเป็นส่วนใหญ่ เพราะเป้าหมายหลักของวิสาหกิจ คือ การ พัฒนาตนเอง สามารถเลี้ยงตนเอง เพื่อชุมชนมั่นคง โดยฐานรากแล้ววิสาหกิจชุมชนเมื่อสร้างขึ้นมาก็ จะได้เป็นหลักประกันทางสังคม

สุกัญญา อธิปอนันต์ และคณะ (2550: 1) กล่าวว่า วิสาหกิจชุมชนยังเป็นองค์ประกอบของ เศรษฐกิจพอเพียง และเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน สร้างรากฐานที่มั่นคงให้ประเทศ ดังนั้น วิสาหกิจชุมชนจึงเป็นหลักการนำไปสู่การเป็นรากฐาน เศรษฐกิจที่มั่นคงและยั่งยืนของระบบเศรษฐกิจระดับประเทศโดยแท้จริง

จึงสรุปได้ว่า วิสาหกิจชุมชนเป็นโอกาสของชาวบ้านในชุมชนที่จะได้เรียนรู้ ได้ใช้ทุนที่ชุมชน ของตนมีอยู่ไปพัฒนาให้เหมาะสม ทำให้เกิดเอกลักษณ์เฉพาะในชุมชนของตน เกิดการพึ่งพาตนเอง การช่วยเหลือกันในชุมชน ทำให้วิสาหกิจชุมชนเป็นหนทางที่ใช้พัฒนาสังคมในระดับชุมชนให้เกิด

ความพร้อม ความเข้มแข็ง มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จากรากฐานที่มั่นคงของชุมชนสู่การพัฒนาในก้าวต่อไปของประเทศชาติ

ประเภทของวิสาหกิจชุมชน

สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (2545: 5) ได้แบ่งประเภทของวิสาหกิจชุมชน 2 ประเภท คือ

1. วิสาหกิจชุมชนพื้นฐาน หมายถึง การดำเนินการต่างๆ เพื่อกินเพื่อใช้ ในชุมชน เพื่อให้ครอบครัวพึ่งตนเองได้ ให้ชุมชนเกิดความพอเพียงอย่างน้อยให้พออยู่พอกิจหรือพอ กินพอใช้ เมื่อลดรายจ่าย รายได้เพิ่มขึ้น แปลว่า เมื่อทำกินใช้เองก็ทำให้เกิดรายได้เหมือนกันและ สามารถแก้ไขปัญหาหนี้สินจากการมีรายจ่ายมากกว่ารายได้

2. วิสาหกิจชุมชนระดับชุมชน เมื่อวิสาหกิจชุมชนระดับครอบครัว บรรลุวัตถุประสงค์ขั้นแรก คือ ลดรายจ่ายหรือเพื่อการพึ่งตนเองได้แล้ว จึงค่อยขยายออกไปสู่เพื่อน บ้านผู้ผลิตเองไม่ได้ต้องซื้อสินค้าจากภายนอก เพราะการพึ่งตนเองในบางกรณีไม่สามารถทำได้ลำพัง โดยครอบครัวเดียว วิสาหกิจชุมชนขั้นที่สองจึงเป็นวิสาหกิจชุมชนที่เกื้อหนุนให้เกิดการพึ่งพาอาศัย ระหว่างครอบครัวในชุมชนเดียวกัน เป็นการถวาทะการซื้อของแพงหรือช่วยลดรายจ่ายให้แก่เพื่อนบ้าน

3. วิสาหกิจชุมชนระดับเครือข่าย การพึ่งตนเองในบางกรณีชุมชนไม่สามารถดำเนินการได้โดยลำพังชุมชนเดียว แต่เป็นไปได้เมื่อหลายชุมชนร่วมมือกัน เพื่อตอบสนอง ความต้องการของทุกชุมชน วิสาหกิจชุมชนระดับเครือข่ายจึงเป็นระบบพึ่งพาอาศัยระหว่างชุมชนที่มี ผลผลิตและทรัพยากรแตกต่างกัน

4. วิสาหกิจชุมชนเพื่อการจัดการผลผลิตส่วนเกิน เป็นวิสาหกิจที่ ดำเนินการแปรรูปผลผลิตหรือทรัพยากรของชุมชน สร้างผลิตภัณฑ์ต่อเนื่องเพื่อเพิ่มมูลค่าและ ตอบสนองตลาดภายนอกชุมชนและเครือข่าย

นอกจากนี้สามารถแบ่งประเภทของวิสาหกิจชุมชนตามกิจกรรม ได้ดังนี้ (วิจิต นันทสุวรรณ, 2544: 15)

1. การแปรรูปหรือการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผลผลิตของชุมชน เป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องจาก การผลิตผลผลิตทางการเกษตร เพื่อการพึ่งพาตนเองและเพิ่มมูลค่าของผลผลิตทางการเกษตรของ องค์กรชุมชนหรือเครือข่ายองค์กรชุมชน

2. การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทรัพยากรและภูมิปัญญาของชุมชน เช่น ผลิตภัณฑ์เครื่องดื่ม เพื่อสุขภาพ ไวน์ผลไม้พื้นบ้าน การแปรรูปพืชผักผลไม้พื้นบ้านรูปแบบต่างๆ ผลิตภัณฑ์ยาสมุนไพร ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมพื้นบ้าน แหล่งท่องเที่ยว พิพิธภัณฑ์ชุมชน เป็นต้น

3. การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองการพึ่งตนเองขององค์กรชุมชนหรือเครือข่ายองค์กร ชุมชน เช่น น้ำปลา ปุ๋ย เครื่องมือ เครื่องใช้ อาหารยาสมุนไพร เป็นต้น

4. การพัฒนาระบบตลาด การบริการและสวัสดิการชุมชน เช่น ร้านค้าชุมชน ลานค้า (ตลาด) ชุมชน ศูนย์สุขภาพพื้นบ้าน เป็นต้น

กล่าวสรุปได้ว่า ประเภทของวิสาหกิจชุมชนสามารถแบ่งได้จากการดำเนินการ การจัดการในการพัฒนา และแปรรูปผลิตภัณฑ์ ตลอดจนจากระดับกลุ่มคน กลุ่มชุมชน จนกระทั่งกลุ่มเครือข่าย โดยมีพื้นฐานที่คล้ายคลึงกัน นั่นคือ เพื่อการพัฒนาความเป็นอยู่ในชุมชนของตน

ลักษณะของวิสาหกิจชุมชน

มีนักวิชาการได้จำแนกลักษณะของวิสาหกิจชุมชนที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้

เสรี พงศ์พิศ (2548: 122) กล่าวว่า วิสาหกิจชุมชน มีลักษณะที่สำคัญ 7 ประการ คือ

1. ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ
2. ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน
3. ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน
4. มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล
5. มีการดำเนินการบูรณาการเชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆอย่างเป็นระบบ
6. มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ
7. มีการพึ่งตนเองของครอบครัวและชุมชนเป็นเป้าหมาย

ดวงเดือน สมวัฒน์ศักดิ์ (2548: 15) ได้กล่าวว่า ลักษณะที่สำคัญของการประกอบวิสาหกิจชุมชนประกอบด้วย

1. การเรียนรู้ คือ หัวใจของการประกอบการ เพราะความรู้คือปัจจัยสำคัญที่สุดที่จะทำให้การประกอบการมีทุนทางปัญญา ซึ่งมีคุณค่ามากที่สุดและเป็นหลักประกันความสำเร็จและความยั่งยืนเป็นการเรียนรู้ที่ไม่แสวงหาแต่เพียงสูตรสำเร็จ แต่แสวงหาความรู้ใหม่ให้เป็นฐานการสร้างนวัตกรรม

2. การพึ่งตนเอง คือ ความเป็นอิสระในการตัดสินใจ มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาพื้นฐานสำคัญของตนเอง การจัดการชุมชนและทรัพยากร โดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับความรู้สากล เพื่อตอบสนองปัญหาและความจำเป็นขั้นพื้นฐานของท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ ศาสตร์และศิลป์ของการดำเนินชีวิต ความรู้และคุณธรรมเหตุผล และจิตวิญญาณของท้องถิ่น ซึ่งถ่ายทอดกันมาหลายชั่วอายุคน ทำให้คนสามารถจัดการชีวิต จัดการชุมชน และจัดการทรัพยากรและสภาพแวดล้อม

4. ทุนชุมชน คือ ความรู้ ภูมิปัญญา ทรัพยากร ผลผลิต และทุนทางสังคมหรือความเชื่อ บรรทัดฐานทางสังคม ระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่สืบทอดกันมาอันเป็นรากฐานความสัมพันธ์ ความไว้วางใจความเป็นพี่เป็นน้องของผู้คนในชุมชน

5. ความยั่งยืน คือ หัวใจของการพัฒนาที่ไม่ทำลายทรัพยากรสิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์ระหว่างผู้คน และความเป็นชุมชน โดยอาศัยการจัดการที่มีประสิทธิภาพต่อเนื่องและมั่นคง

6. ความเท่าเทียม คือ คุณลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างคน กลุ่มคน องค์กรที่ร่วมมือกันทำงาน โดยการให้เกียรติกัน เคารพในศักดิ์ศรีและศักยภาพของกันและกัน

7. ธรรมาภิบาล คือ การบริหารจัดการที่โปร่งใส กระจายอำนาจ และตรวจสอบได้ไม่รวมอำนาจโดยคนกลุ่มเดียว แต่ชุมชนมีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของ

8. เครือข่าย คือ วัฒนธรรมการทำงานแนวราบแบบหนึ่งเกิดจากการจัดความสัมพันธ์ระหว่างคน องค์กรที่ทำให้แต่ละหน่วยมีความเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเอง และเข้มแข็งมีการพัฒนากำลังและช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกัน

นอกจากนี้ สุเมธ ตันติเวชกุล (2544, อ้างถึงใน ดวงเดือน สมวัฒนศักดิ์, 2548: 20-21) ได้กล่าวถึงลักษณะของวิสาหกิจชุมชนที่มุ่งให้เกิดความพอเพียงในระดับกลุ่ม องค์กรเครือข่าย และชุมชนโดยรวม จากหลักการพึ่งตนเองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักสำคัญ 5 ประการ คือ

1. พึ่งตนเองทางจิตใจ คนที่สมบูรณ์พร้อมต้องมีจิตใจที่เข้มแข็ง มีสำนึกว่าตนนั้นสามารถพึ่งตนเองได้ ดังนั้น จึงควรที่จะสร้างพลังผลักดันให้มีภาวะจิตใจต่อสู้ชีวิตด้วยความสุจริต แม้อาจจะไม่ประสบผลสำเร็จ ไม่ควรท้อแท้ให้พยายามต่อไป

2. พึ่งตนเองทางสังคม ควรเสริมสร้างให้แต่ละชุมชนในท้องถิ่นได้ร่วมมือช่วยเหลือเกื้อกูล นำความรู้ที่ได้รับมาถ่ายทอดและเผยแพร่ให้ได้รับประโยชน์ซึ่งกันและกัน

3. พึ่งตนเองได้ทางทรัพยากรธรรมชาติ คือการส่งเสริมให้มีการนำเอาศักยภาพของผู้คนในท้องถิ่น สามารถแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติ หรือวัสดุในท้องถิ่นที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งส่งผลให้เกิดการพัฒนาประเทศได้อย่างดียิ่ง คือการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งมีอยู่มากมายในประเทศ

4. พึ่งตนเองได้ทางเทคโนโลยี ควรส่งเสริมให้มีการศึกษา ทดลอง ทดสอบเพื่อให้ได้มาซึ่งเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศและสังคมไทย และสิ่งสำคัญสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม

5. พึ่งตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ หมายถึงสามารถอยู่ได้ด้วยตนเองในระดับเบื้องต้น กล่าวคือ แม้ไม่มีเงินก็ยังมิขาด ปลูก ผัก ผลไม้ ในท้องถิ่นของตนเองเพื่อการยังชีพ และสามารถนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในระดับมหภาคต่อไปด้วย

กล่าวโดยสรุปเกี่ยวกับลักษณะของวิสาหกิจชุมชนสามารถแบ่งองค์ประกอบต่างๆที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้เพื่อเป็นการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน สร้างสรรค์นวัตกรรมภายในชุมชน ตลอดจนกระจายรายได้ ลดรายจ่ายให้กับชุมชนเสริมสร้างการพึ่งพาตนเอง ความเข้มแข็ง และกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนนั้นเป็นการพัฒนากระบวนการดำเนินการของกิจกรรมต่างๆ ในแต่ละชุมชน ซึ่งต้องอาศัยทักษะต่างๆ ทั้งกระบวนการจัดการ ภูมิปัญญา รวมไปถึงการมีส่วนร่วมของตนในชุมชน ทำให้วิสาหกิจชุมชนมีศักยภาพมากยิ่งขึ้น และเพื่อให้การพัฒนากิจการวิสาหกิจชุมชนประสบความสำเร็จและมีความยั่งยืน เกิดผลในทางปฏิบัติจนชุมชนสามารถจัดการทุน ความรู้ และทรัพยากรในชุมชนได้

ความสำคัญของการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

เสรี พงศ์พิศ, วิจิต นันทสุวรรณ และจำนง แรกพินิจ (2544: 24-27) กล่าวว่า การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เป็นเรื่องการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขธรรมชาติ เป็นเรื่องความมั่งคั่งและมีอยู่มีกินทั้งในวันนี้และวันหน้า เป็นเรื่องของการสร้างระบบเศรษฐกิจระดับฐานรากของสังคมไทยให้เป็นส่วนเล็กๆ ที่เข้มแข็ง ที่ประกอบกันขึ้นเป็นองค์ประกอบของระบบเศรษฐกิจภาพรวม โดยการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนต้องมีแนวทางเฉพาะที่สอดคล้องกับแนวคิด เป้าหมาย และเอื้อให้เกิดการพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนที่พึ่งตนเองได้ ไม่ใช่การทำหนึ่งโครงการภายใต้โครงสร้างที่มีอยู่เดิมของสังคม แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน จึงควรเริ่มต้นและการดำเนินงานที่ชุมชนเพราะครอบครัวและชุมชนเป็นหน่วยผลิตที่สร้างผลผลิตของระบบเศรษฐกิจ มีการบริหารจัดการที่มีอิสระและสอดคล้องกับศักยภาพในการบริหารจัดการขององค์กรชุมชน ชุมชนเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตและภูมิปัญญา เพราะครอบครัวและชุมชนเป็นผู้สร้างผลผลิต และสืบทอดภูมิปัญญา จึงควรได้รับผลตอบแทนที่เหมาะสม และเป็นการคืนสิทธิในการจัดการ การผลิต และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้กับชุมชน วิสาหกิจชุมชนที่แท้จริงให้ความสำคัญกับการเรียนรู้เพื่อพัฒนาระบบการพึ่งตนเอง โดยเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เรียนรู้จากการจัดการทรัพยากรและผลผลิต แสวงหาและพัฒนาความรู้บนฐานความรู้ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจของชุมชน พัฒนาระบบทุนและสร้างสวัสดิการของชุมชน เป็นการสร้างผลผลิตและผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ มีคุณธรรมกำกับความสัมพันธ์กับทุกฝ่าย ไม่ใช่การฉวยโอกาส การผลิตในปริมาณมาก และการแสวงหากำไรสูงสุด

การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสามารถดำเนินการในรูปแบบการสร้างร่วมมือกับองค์กรภายนอก เพราะองค์กรชุมชน/เครือข่ายองค์กรชุมชน ซึ่งเป็นเจ้าของวิสาหกิจชุมชนยังมีข้อจำกัดในความสามารถด้านบริหารจัดการหรือการร่วมทุนกับองค์กรภายนอก โดยมีทุนหลักในการดำเนินงานจากชุมชน เป็นการสร้างความร่วมมือ โดยองค์กรชุมชน/เครือข่ายเป็นผู้ตัดสินใจ และเป็นผู้เลือกองค์กรภายนอกเข้ามาในกระบวนการความร่วมมือที่เกิดขึ้น ไม่ใช่การตัดสินใจโดยหน่วยงานหรือองค์กรภายนอกที่มีใช้องค์กรชุมชนหรือเครือข่ายสามารถกำหนดมาตรฐานเพื่อรับรองคุณภาพ

ผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนของตนให้เกิดความปลอดภัยต่อผู้บริโภคและผู้ให้บริการ มาตรฐานผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนกำหนดจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค รวมทั้งการให้สิทธิในการอนุรักษ์ ดูแล จัดการ แหล่งทรัพยากร แหล่งเรียนรู้วิสาหกิจชุมชนกับองค์กร ชุมชนและเครือข่ายองค์กรชุมชนเพื่อให้เกิดระบบการจัดการและการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเป็นกระบวนการดำเนินงานที่เน้นในเรื่องการปรับวิถีคิดของชุมชนแบบพึ่งพาภายนอกมาพึ่งพาตนเอง โดยเชื่อมโยงบูรณาการกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกชุมชน เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้ในที่สุด โดยหลักการของวิสาหกิจชุมชน คือ มีการเรียนรู้เป็นหัวใจ และมีการพึ่งตนเองเป็นเป้าหมาย

แนวทางการพัฒนาของวิสาหกิจชุมชน

วิทยา จันทะวงศ์ศรี (2547: 19-20) กล่าวว่า มีหลายปัจจัยที่กำหนดลักษณะและแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. มีการดำเนินงาน และรากฐานการเริ่มต้นอยู่ที่ชุมชน เพราะครอบครัวและชุมชนเป็นหน่วยผลิตที่สร้างผลผลิตจริงของระบบเศรษฐกิจ
2. การบริหารจัดการที่มีอิสระ และสอดคล้องกับศักยภาพในการบริหารจัดการขององค์กรชุมชน จึงต้องมีรูปแบบนิติบุคคลเฉพาะไว้รองรับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน การบริหารจัดการที่มีอิสระเป็นประกันที่สำคัญที่สุดของการสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองที่เป็นจริง
3. เจ้าของปัจจัยการผลิตและภูมิปัญญาเป็นเจ้าของวิสาหกิจชุมชน เพราะครอบครัวและชุมชนเป็นผู้สร้างผลผลิต และสืบทอดภูมิปัญญา จึงควรได้รับผลตอบแทนที่เหมาะสมและเป็นการคืนสิทธิในการจัดการผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้กับชุมชน เพื่อชุมชนพัฒนาระบบการพึ่งตนเองที่เป็นจริงขึ้น
4. วิสาหกิจชุมชนมีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาการเรียนรู้ของชุมชน วิสาหกิจชุมชนที่แท้จริงให้ความสำคัญกับการเรียนรู้เพื่อพัฒนาระบบการพึ่งตนเอง การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน คือ การเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เรียนรู้จากการจัดการทรัพยากรและผลผลิต แสวงหาและพัฒนาความรู้บนฐานความรู้ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน
5. วิสาหกิจชุมชนมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจของชุมชน พัฒนาระบบทุน และสวัสดิการของชุมชน เป็นการสร้างผลผลิตและผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ มีคุณธรรม กำกับความสัมพันธ์กับทุกฝ่ายไม่ใช่การฉวยโอกาส การผลิตในปริมาณมาก และการแสวงหากำไรสูงสุด
6. การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน สามารถดำเนินการในรูปแบบการสร้างความร่วมมือกับองค์กรภายนอก เพราะองค์กรชุมชนหรือเครือข่ายองค์กรชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของวิสาหกิจชุมชนยังมีข้อจำกัดในความสามารถด้านการบริหารจัดการเป็นการสร้างความร่วมมือ โดยองค์กรชุมชนหรือเครือข่ายองค์กร

ชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจ และเป็นผู้เลือกองค์กรภายนอกเข้ามาในกระบวนการความร่วมมือที่เกิดขึ้น ไม่ใช่การตัดสินใจ โดยหน่วยงานหรือองค์กรภายนอกที่ไม่ใช่องค์กรชุมชน

7. การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน สามารถดำเนินการในรูปแบบการร่วมทุนกับองค์กรภายนอก โดยมีทุนหลักในการดำเนินงานจากชุมชน ในกรณีที่องค์กรชุมชนหรือเครือข่ายองค์กรชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของวิสาหกิจชุมชนยังมีข้อจำกัดในด้านทุน เป็นการสร้างความร่วมมือ โดยองค์กรชุมชนหรือเครือข่ายองค์กรชุมชนเป็นผู้ตัดสินใจ และเป็นการร่วมทุนระหว่างองค์กรชุมชนหรือเครือข่ายองค์กรชุมชนกับองค์กรภายนอก โดยมีการกำหนดสัดส่วนที่เหมาะสม

8. องค์กรชุมชนหรือเครือข่ายองค์กรชุมชนสามารถกำหนดมาตรฐานเพื่อรองรับคุณภาพผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชนของตน ให้เกิดความปลอดภัยต่อผู้บริโภคและผู้ให้บริการ เพราะวิสาหกิจชุมชนแตกต่างจากธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็ก และแตกต่างจากธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ทั้งการผลิตและตลาดทั้งกระบวนการจัดการและเป้าหมาย มาตรฐานผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชนกำหนดจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค แตกต่างจากธุรกิจอุตสาหกรรมใหญ่ที่มีมาตรฐานกลางควบคุม

9. การให้สิทธิในการอนุรักษ์ ดูแล จัดการ แหล่งทรัพยากรแหล่งเรียนรู้ของวิสาหกิจชุมชนกับองค์กรชุมชนและเครือข่ายองค์กรเพื่อให้ได้ระบบการจัดการและการพัฒนาที่ยั่งยืน ป้องกันการฉวยโอกาส การช่วงชิง และทำลายล้าง จากคนกลางหรือนายหน้า และการแสวงหากำไรโดยไม่มีขอบเขต

10. องค์กรปกครองท้องถิ่นมีบทบาทหน้าที่ในการสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน ด้านหนึ่งเพื่อพัฒนาบทบาทการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และอีกด้านหนึ่งเพื่อให้พัฒนาวิสาหกิจชุมชนเกิดประโยชน์กับชุมชนท้องถิ่นโดยตรง

จึงสรุปได้ว่า การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทต่างๆ ของคนในชุมชนมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจขึ้นอยู่กับทรัพยากรที่มีอยู่หรือเกิดจากความคิดพื้นฐานของแต่ละกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเจ้าของแนวคิดหรือกิจกรรม เพื่อเป็นการส่งเสริมอาชีพ พัฒนาผลิตภัณฑ์ พัฒนาองค์ความรู้ สร้างเครือข่าย สร้างรายได้ และการมีส่วนร่วมของชุมชน

นอกจากนี้ ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2550: 124-136) กล่าวว่า มีปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดความสำเร็จและความล้มเหลวของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ปัจจัยด้านการเงิน หรือเงินทุน กิจกรรมธุรกิจที่ต้องอาศัยการตลาดจะต้องเริ่มต้นจากนำเงินไปลงทุนทำการผลิต ทำการค้า ได้รายได้กลับมาเป็นเงินก้อนใหญ่กว่าเดิม ในกรณีที่มีกำไรเงินลงทุนในการทำธุรกิจมีมาจาก 3 แหล่งคือ เงินทุนตนเอง เงินทุนที่กู้ยืมจากแหล่งเงินกู้ต่างๆ และเงินทุนที่ได้มาจากการระดมเงินทุน จากคนในชุมชนเอง ถ้าเป็นเงินทุนจากการระดม วิสาหกิจชุมชนมีโอกาสเต็มโตได้ดีกว่าเงินทุนจากการกู้ยืม

2. ปัจจัยด้านการตลาด จะต้องรู้ว่าสินค้าที่ผลิตได้ จะนำไปขายที่ไหน ขายอย่างไรวิสาหกิจที่ประสบผลสำเร็จ เป็นกลุ่มที่มีคู่ค้าที่แน่นอนและพอเพียง กลุ่มชุมชนที่มีตลาดแน่นอนจะเป็นวิสาหกิจชุมชนที่ยืนอยู่ได้ เติบโตได้ พร้อมกับมีการขยายกิจการ ปัจจัยด้านการตลาดเป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของวิสาหกิจชุมชน ตลาดจึงเป็นหัวใจของการผลิต เป็นตัวนำการผลิต

3. ปัจจัยด้านการผลิต การจะผลิตอะไร ผลิตอย่างไร ต้องผ่านการวิเคราะห์ทั้งอุปสงค์ (Demand) และอุปทาน (Supply) ในตลาด ความชำนาญของผู้ทำการผลิตเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญพอๆ กันกับโอกาสทางการตลาด การผลิตในชุมชนที่มีต้นทุนการผลิตไม่สูง พร้อมกับผู้ผลิตมีความรู้ทักษะความชำนาญ สามารถได้รับผลผลิตที่มีคุณภาพและสามารถแข่งขันในตลาดได้ การผลิตที่จะประสบผลสำเร็จสอดคล้องกับโอกาสทางการตลาดและผลผลิตเป็นสิ่งที่ต้องการของตลาด

4. ปัจจัยการบริหารจัดการ การบริหารจัดการเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนแบ่งเป็น 3 ด้านที่สำคัญ คือ

4.1 ด้านระบบเงิน ความสามารถในการระดมทุน และสะสมทุนเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญ

4.2 ด้านระบบงาน วิสาหกิจชุมชนที่จะประสบผลสำเร็จต้องมีการจัดโครงสร้างการบริหาร มีการแบ่งฝ่าย แบ่งสายงาน เพื่อควบคุมกำกับอย่างชัดเจน

4.3 ด้านระบบบุคลากร ในวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่จะไม่มีสายงานบังคับบัญชาที่ชัดเจน เนื่องจากบุคลากรที่เป็นลูกจ้างมีน้อย บุคลากรของกลุ่มส่วนใหญ่จะเป็นสมาชิกและกรรมการ การสั่งการ การบังคับบัญชา การให้คุณให้โทษจึงไม่มี ความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนในด้านระบบบุคลากร จึงขึ้นอยู่กับผู้บริหารและสมาชิกมีสัจจะ คุณธรรม และความเสียสละ

5. ปัจจัยด้านผู้นำ ชาวชนบทส่วนใหญ่มักขาดแคลนผู้นำ ผู้นำมักเกิดขึ้นโดยธรรมชาติจากผู้ประสบความสำเร็จในอาชีพ ความมีบารมี มีความรู้ มีฐานะเป็นที่พึ่งพาของคนในสังคมได้วิสาหกิจชุมชนที่ประสบผลสำเร็จมักจะอยู่ภายใต้การนำของบุคคลเหล่านี้ วิสาหกิจชุมชนที่ก่อตั้งโดยบุคคลที่ประสบความสำเร็จในอาชีพ หรือโดยคณะบุคคล ที่เป็นที่ยอมรับของชาวบ้าน การระดมทุนจะง่าย กิจการขยายตัวได้รวดเร็ว มีความมั่นคง และโอกาสประสบผลสำเร็จสูง

6. ปัจจัยด้านแรงงาน แรงงานในวิสาหกิจชุมชนที่เป็นลูกจ้างส่วนใหญ่มีน้อย โดยมากเป็นประเภททำงานให้ตัวเอง (Self-Employed) ภายในครอบครัว ส่วนมากพบว่าเป็นแรงงาน ที่มีความรู้ น้อย ขาดทักษะและประสบการณ์จึงเป็นแรงงานไร้ฝีมือ เป็นแรงงานของคนรุ่นพ่อแม่ ปู่ย่า เป็นสำคัญ

7. ปัจจัยการมีส่วนร่วมของสมาชิก การเกิดขึ้น การคงอยู่ การเติบโต และยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของชุมชน ต้องร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันทำและร่วมกันรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนจะรวมถึงการระดมทุนและการใช้ทุนที่ระดมมา ดังนั้นการมีส่วนร่วมระดมทุน จึงหมายถึงการร่วมมือ ถือหุ้่น ร่วมลงทุนและการนำทุนไปใช้อย่างมี

ประสิทธิภาพ ซึ่งปัจจัยการมีส่วนร่วมของสมาชิกจะนำพาให้วิสาหกิจชุมชนประสบผลสำเร็จ ขณะเดียวกันการมีส่วนร่วมอย่างเอาการเอางานเป็นตัวบ่งชี้ถึงความสามารถพึ่งตนเองได้

8. ปัจจัยเกี่ยวกับระเบียบข้อบังคับขององค์กร ระเบียบข้อบังคับขององค์กรเป็นกฎเกณฑ์ กติกาเพื่อให้ทุกคนปฏิบัติตาม ในอันที่จะทำให้การดำเนินงานไปสู่เป้าหมาย เป็นไปอย่างราบรื่นและ สอดคล้องประสานกัน การดำเนินงานตั้งอยู่บนพื้นฐานของ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ดังนั้น กฎเกณฑ์กติกาต่างๆ จึงต้องเกิดขึ้นจากข้อตกลงของสมาชิกเป็นพื้นฐาน

9. ปัจจัยเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์กับภายนอก ในการปฏิบัติต่อกันทั้งทางบวกและทางลบ ปฏิสัมพันธ์ทางบวกเช่น การช่วยเหลือเกื้อกูล ประสานร่วมมือ ย่อมเป็นปัจจัยส่งเสริมและสร้างสรรค์ ความสำเร็จ ในทางตรงกันข้าม ปฏิสัมพันธ์เชิงลบ ย่อมทำให้เกิดความระมัดระวัง เรียนรู้และต่อรอง เพื่อป้องกันมิให้เกิดผลด้านลบมากเกินไป

กล่าวโดยสรุปได้ว่าความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนนั้นมีประเด็นให้ศึกษาต่างกัน แต่โดยรวม เกิดจากการเริ่มพัฒนากันภายในชุมชน สร้างการเรียนรู้ในชุมชน ทั้งการผลิต การตลาด วัตถุประสงค์ บุคลากร การดำเนินการ หรือการได้รับการสนับสนุนจากภายนอก ส่งผลให้ประสบความสำเร็จใน ระดับชุมชนจากการมีส่วนร่วม การพึ่งพาตนเอง และการพัฒนาที่เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ

ความหมายของความต้องการ

พจนานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 กล่าวถึง “ความต้องการ” ว่าหมายถึง ความอยากได้ ใครได้หรือประสงค์จะได้ และเมื่อเกิดความรู้สึกดังกล่าวจะทำให้ร่างกายเกิดการขาด ความสมดุลเนื่องมาจากมีสิ่งเร้ามากระตุ้น มีแรงขับภายในเกิดขึ้น ทำให้ร่างกายไม่อาจหยุดนิ่งต้อง พยายามดิ้นรน และแสวงหาเพื่อตอบสนองความต้องการนั้น ๆ เมื่อร่างกายได้รับตอบสนองแล้ว ร่างกายมนุษย์ก็กลับสู่สภาวะสมดุลอีกครั้งหนึ่ง และจะเกิดความต้องการใหม่ ๆ เกิดขึ้นมา ทดแทน วนเวียนอยู่ไม่มีที่สิ้นสุด

นักวิชาการทางปรัชญาและจิตวิทยาหลายๆท่านได้ให้คำจำกัดความของความต้องการไว้ใน ลักษณะที่คล้ายๆกันคือ เป็นความไม่เพียงพอ (Deficiency) ถ้าหากมองในภาวะไม่สมดุลของมนุษย์ เรา (Homeostatic Sense) ความต้องการจะเกิดขึ้นเมื่อเกิดไม่สมดุลทางด้านร่างกายและจิตใจ

มนัสสินิตย์ บุญยธรรมพ (2560: 12) กล่าวว่า ความต้องการเป็นความประสงค์ ความอยากได้ ความปรารถนาหรือขาดความสมดุลที่จะกระตุ้นให้แต่ละบุคคลแสวงหาและดำเนินวิธีการเพื่อปรับตัวได้ หรืออาจทำให้ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ ดังนั้นความต้องการเป็นสิ่งที่บุคคลต้องการเพื่อดำรงชีวิตอยู่

พิสิษฐ์ อัจฉาฤกษ์ (2542: 23) ได้กล่าวถึงความหมายของความต้องการว่า ความต้องการคือ สภาพอินทรีย์ที่ขาดสมดุลซึ่งจะก่อให้เกิดแรงผลักดันให้บุคคลแสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อกลับเข้าสู่สมดุลตามเดิม

สุนันทา เลาหนันท์ (2546: 4) กล่าวว่า ความต้องการ หมายถึงความต้องการของมนุษย์ที่เป็นเครื่องกระตุ้นและแรงผลักดันให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งออกมาในอันที่จะเป็นการปฏิบัติงานให้สำเร็จบนพื้นฐานความเชื่อหรือสมมติฐานว่า มนุษย์มีความต้องการและพฤติกรรมของมนุษย์จากความต้องการ

ทฤษฎีความต้องการตามแนวความคิดของเมอร์เรย์ (Murray)

เมอร์เรย์มีความคิดเห็นว่า ความต้องการเป็นสิ่งที่บุคคลได้สร้างขึ้นก่อให้เกิดความรู้สึกขาดซึ่งความต้องการนี้บางครั้งเกิดขึ้นเนื่องจากแรงกระตุ้นภายในของบุคคล และบางครั้งอาจเกิดความต้องการเนื่องจากสภาพสังคมก็ได้ หรืออาจกล่าวได้ว่า ความต้องการเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเนื่องมาจากสภาพทางร่างกายและสภาพทางจิตใจนั่นเอง ทฤษฎีความต้องการตามหลักการของเมอร์เรย์สามารถสรุปได้ดังนี้ (โยธิน ศันสนยุทธ, 2530: 36)

1. ความต้องการที่จะเอาชนะด้วยการแสดงออกความก้าวร้าว (Need for Aggression) ความต้องการที่จะเอาชนะผู้อื่น เอาชนะต่อสิ่งขัดขวางทั้งปวงด้วยความรุนแรง มีการต่อสู้ การแค้น การทำร้ายร่างกาย หรือฆ่าฟันกัน เช่น การพุดจากระทบกระแทกกับบุคคลที่ไม่ชอบกันหรือมีปัญหา กันเป็นต้น
2. ความต้องการที่จะเอาชนะฟันฝ่าอุปสรรคต่างๆ (Need for Counteraction) ความต้องการที่จะเอาชนะนี้เป็นความต้องการที่จะฟันฝ่าอุปสรรค ความล้มเหลวต่างๆ ด้วยการสร้างความพยายามขึ้นมา เช่น เมื่อได้รับคำดูถูกดูหมิ่น ผู้ได้รับจะเกิดความพากเพียรพยายามเพื่อเอาชนะคำ สบประมาทจนประสบความสำเร็จเป็นต้น
3. ความต้องการที่จะยอมแพ้ (Need for Abasement) ความต้องการชนิดนี้เป็นความต้องการที่จะยอมแพ้ ยอมรับผิด ยอมรับคำวิจารณ์ หรือยอมรับการถูกลดโทษ เช่น การเผาตัวตายเพื่อประท้วงระบบการปกครอง พันท่ายนรสิงห์ไม่ยอมรับอภัยโทษ ต้องการจะรับโทษตามกฎหมายเป็นต้น
4. ความต้องการที่จะป้องกันตนเอง (Need for Defendant) เป็นความต้องการที่จะป้องกันตนเองจากคำวิพากษ์วิจารณ์การดำเนินชีวิต ซึ่งเป็นการป้องกันทางด้านจิตใจ พยายามหาเหตุผลมาอธิบายการกระทำของตน มีการป้องกันตนเองเพื่อให้พ้นผิดจากการกระทำต่างๆ เช่น ให้เหตุผลว่าสอบตกเพราะครูสอนไม่ดี ครู อาจารย์ที่ไม่มีวิญญูณครู ขี้เกียจอบรมสั่งสอนศิษย์ หรือประเภท “รำไม่ดีโทษปี่โทษกลอง”

5. ความต้องการเป็นอิสระ (Need for Autonomy) ความต้องการชนิดนี้เป็นความต้องการที่ปรารถนาจะเป็นอิสระจากสิ่งกีดขวาง ต้องการที่จะต่อสู้ดิ้นรนเพื่อเป็นตัวของตัวเอง

6. ความต้องการความสำเร็จ (Need for Achievement) คือ ความต้องการที่จะกระทำสิ่งต่างๆ ที่ยากลำบากให้ประสบความสำเร็จจากการศึกษาพบว่า เพศชายจะมีระดับความต้องการความสำเร็จมากกว่าเพศหญิง

7. ความต้องการสร้างมิตรภาพกับบุคคลอื่น (Need for Affiliation) เป็นความต้องการที่จะทำให้ผู้อื่นรักใคร่ ต้องการรู้จักหรือมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ต้องการเอาอกเอาใจ มีความซื่อสัตย์ต่อเพื่อนฝูง พยายามสร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับบุคคลอื่น

8. ความต้องการความสนุกสนาน (Need for Play) เป็นความต้องการที่จะแสดงความสนุกสนาน ต้องการหัวเราะเพื่อการผ่อนคลายความตึงเครียดมีการสร้างหรือเล่าเรื่องตลกขบขัน เช่น มีการพักผ่อนหย่อนใจมีส่วนร่วมในเกมกีฬา เป็นต้น

9. ความต้องการแยกตนเองออกจากผู้อื่น (Need for Rejection) บุคคลมักจะมีความต้องการในการที่จะแยกตนเองออกจากผู้อื่น ไม่มีความรู้สึกยินดีในร้ายกับบุคคลอื่น ต้องการเมินเฉยจากผู้อื่น ไม่สนใจผู้อื่น

10. ความต้องการความช่วยเหลือจากบุคคลอื่น (Need for Succorance) ความต้องการประเภทนี้จะเป็นความต้องการให้บุคคลอื่นมีความสนใจ เห็นอกเห็นใจ มีความสงสารในตนเอง ต้องการได้รับความช่วยเหลือ การดูแล ให้คำแนะนำดูแลจากบุคคลอื่นนั่นเอง

11. ความต้องการที่จะให้ความช่วยเหลือต่อบุคคลอื่น (Need for Nurture) เป็นความต้องการที่จะเข้าร่วมในการทำกิจกรรมในการทำกิจกรรมกับบุคคลอื่น โดยการให้ความช่วยเหลือให้บุคคลอื่นพ้นจากภัยอันตรายต่างๆ

12. ความต้องการที่จะสร้างความประทับใจให้กับผู้อื่น (Need for Exhibition) เป็นความต้องการที่จะให้บุคคลอื่นได้เห็น ได้ยินเกี่ยวกับเรื่องราวของตนเอง ต้องการให้ผู้อื่นมีความสนใจ สนุกสนาน แปลกใจ หรือตกใจในเรื่องราวของตนเอง เช่น เล่าเรื่องตลกขบขัน ให้บุคคลอื่นฟังเพื่อบุคคลอื่นจะเกิดความประทับใจในตนเอง เป็นต้น

13. ความต้องการมีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่น (Need for Dominance) เป็นความต้องการที่จะให้บุคคลอื่นมีการกระทำตามคำสั่งหรือความคิด ความต้องการของตน ทำให้เกิดความรู้สึกว่าตนมีอิทธิพลเหนือกว่าบุคคลอื่น

14. ความต้องการที่จะยอมรับนับถือผู้อาวุโสกว่า (Need for Deference) เป็นความต้องการที่ยอมรับนับถือผู้ที่อาวุโสกว่าด้วยความยินดี รวมทั้งนิยมชมชื่นในบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่าพร้อมที่จะให้ความร่วมมือกับบุคคลดังกล่าวด้วยความยินดี

15. ความต้องการหลีกเลี่ยงความรู้สึกล้มเหลว (Need for Avoidance of Inferiority) ความต้องการจะหลีกเลี่ยงให้พ้นจากความอับอายทั้งหลาย ต้องการหลีกเลี่ยงการดูถูก หรือการกระทำที่ก่อให้เกิดความละอายใจ รู้สึกอับอายล้มเหลว พ่ายแพ้

16. ความต้องการที่จะหลีกเลี่ยงจากอันตราย (Need for Avoidance Harm) ความต้องการนี้เป็นความต้องการที่จะหลีกเลี่ยงความเจ็บปวดทางด้านร่างกาย ต้องการได้รับความปลอดภัยจากอันตรายทั้งปวง

17. ความต้องการที่จะหลีกเลี่ยงจากการถูกตำหนิหรือถูกลงโทษ (Need for Avoidance of Blame) เป็นความต้องการที่จะหลีกเลี่ยงการลงโทษด้วยการคล้อยตามกลุ่ม หรือยอมนับคำสั่งหรือปฏิบัติตามกฎข้อบังคับของกลุ่มกฎเกณฑ์เพราะกลัวถูกลงโทษ

18. ความต้องการความเป็นระเบียบเรียบร้อย (Need for Orderliness) เป็นความต้องการที่จะจัดสิ่งของต่างๆ ให้อยู่ในสภาพที่เป็นระเบียบเรียบร้อย มีความประณีต งดงาม

19. ความต้องการที่จะรักษาชื่อเสียง เป็นความต้องการที่จะรักษาชื่อเสียงของตนที่มีอยู่ไว้จนสุดความสามารถ เช่น การไม่ยอมขโมย แม้ว่าตนเองจะหิว หรือไม่ยอมทำความผิด ไม่คดโกงผู้ใด เพื่อชื่อเสียงวงศ์ตระกูล เป็นต้น

20. ความต้องการให้ตนเองมีความแตกต่างจากบุคคลอื่น (Need for Contrariness) เป็นความต้องการที่อยากจะเด่น น่าสมัย ไม่เหมือนใคร

ทฤษฎีแรงจูงใจและลำดับความต้องการ (Maslow Hierarchy of need)

พจนัน บุญเรือง (2530: 44) Maslow ได้แบ่งระดับความต้องการของมนุษย์ตามลำดับความจำเป็นของชีวิตไว้ดังนี้

1. คนทุกคนมีความต้องการและความต้องการนี้จะมียู่ตลอดเวลาไม่มีที่สิ้นสุด ข้อสมมติฐานดังกล่าวคือ ทุกคนต่างก็มีความต้องการและความต้องการนี้จะไม่มีที่สิ้นสุดนับตั้งแต่เกิดจนตาย

2. ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วก็มีใช้แรงจูงใจสำหรับพฤติกรรมต่อไปอีกคือ ความต้องการที่จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม จะต้องเป็นความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการใดๆ ถ้าหากได้รับการตอบสนองเสร็จสิ้นไปแล้วก็จะไม่มีความหมายสำหรับบุคคลนั้นอีกและความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองเท่านั้นที่มีอิทธิพลต่อบุคคลนั้นๆ

3. ความต้องการของคนมีลักษณะลำดับขั้นจากต่ำไปสูงตามลำดับ ความสำคัญซึ่งลำดับความสำคัญของความต้องการนี้ถ้าความต้องการขั้นต่ำได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการที่สูงขึ้นไปก็จะตามมา

Maslow ได้สรุปลักษณะการจูงใจในการทำงานได้ว่า การจูงใจจะเป็นตามลำดับความต้องการอย่างมีระเบียบตามลำดับขั้นความต้องการซึ่งทฤษฎีลำดับความต้องการของมาสโลว์แบ่งลำดับความต้องการของมนุษย์เป็น 5 ระดับ ดังนี้

1. ความต้องการทางร่างกาย (Physiological Needs) ความต้องการทางร่างกายจะอยู่ลำดับต่ำสุด ความต้องการพื้นฐานมากที่สุดที่ระบุโดยมาสโลว์ ความต้องการเหล่านี้จะหมายถึงแรงผลักดันทางชีววิทยาพื้นฐาน เช่น ความต้องการอาหาร อากาศ น้ำ และที่อยู่อาศัย เพื่อการตอบสนองความต้องการ
2. ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) ความต้องการความปลอดภัยความต้องการลำดับที่สองของมาสโลว์ จะถูกกระตุ้นหลังจากที่ความต้องการทางร่างกายถูกตอบสนองแล้ว ความต้องการความปลอดภัยจะหมายถึงความต้องการสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยปราศจากอันตรายทางร่างกายและจิตใจ
3. ความต้องการทางสังคม (Social Needs) ความต้องการทางสังคมคือความต้องการระดับที่สามที่ระบุโดยมาสโลว์ ความต้องการทางสังคมจะหมายถึงความต้องการที่จะเกี่ยวพันการมีเพื่อนและการถูกยอมรับโดยบุคคลอื่น เพื่อการตอบสนองความต้องการทางสังคม
4. ความต้องการเกียรติยศชื่อเสียง (Esteem Needs) ความต้องการเกียรติยศชื่อเสียงคือความต้องการระดับที่สี่ ความต้องการเหล่านี้หมายถึง ความต้องการของบุคคลที่จะสร้างการเคารพตนเองและการชมเชยจากบุคคลอื่น ความต้องการชื่อเสียงและการยกย่องจากบุคคลอื่นจะเป็นความต้องการประเภทนี้
5. ความต้องการความสมหวังของชีวิต (Self-Actualization Needs) ความต้องการความสมหวังของชีวิตคือ ความต้องการระดับสูงสุด บุคคลมักจะต้องการโอกาสที่จะคิดสร้างสรรค์ภายในงาน หรือพวกเขาอาจจะต้องการความเป็นอิสระและความรับผิดชอบ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้

ไพโรจน์ ชลารักษ์ (2551: 18) กล่าวถึงความรู้ว่า ความรู้ (Knowledge) กับมนุษย์ (Man) เป็นสิ่งที่อยู่ด้วยกันเป็นส่วนหนึ่งของกันและกันจะขาดอย่างใดอย่างหนึ่งมิได้ ซึ่งมนุษย์มีลักษณะพิเศษที่รับรู้ (Perceive) และเรียนรู้ (Learn) ได้ ทั้งยังสะสมและพัฒนาสิ่งที่มนุษย์รับรู้และเรียนรู้ในตลอดเวลา

กิตติมา ปรีดีติลล (2520: 19) ได้กล่าวถึงแหล่งที่มาของความรู้ว่ามาจาก 5 แหล่งด้วยกันคือ

1. Revealed Knowledge เป็นความรู้ที่พระเจ้าเป็นผู้ให้และเป็นความรู้ที่มตะ เชื่อว่าความรู้ประเภทนี้จะทำให้คนเป็นนักปราชญ์ได้ ได้แก่ ความรู้ที่ได้จากคำสอนของศาสนาต่างๆ ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นจริงเพราะเกิดจากความเชื่อ ใครจะดัดแปลงแก้ไขไม่ได้

2. Authoritative Knowledge เป็นความรู้ที่ได้มาจากผู้เชี่ยวชาญในแต่ละเรื่อง

3. Intuitive Knowledge เช่น หนังสือ พจนานุกรม หรือการวิจัยเป็นต้น เป็นความรู้ที่เกิดจากการหยั่งรู้ขึ้นมาโดยฉับพลัน เป็นความรู้ที่ได้มาด้วยตนเอง ทั้งที่ไม่รู้ได้มาอย่างไร รู้แต่ว่าได้ค้นพบสิ่งที่เรากำลังค้นหาอยู่

4. Rational Knowledge เป็นความรู้ที่เกิดจากการคิดหาเหตุผล ซึ่งแสดงความเป็นจริงอยู่ในตนเอง ปัจจัยที่ทำให้การคิดหาเหตุผลไม่ถูกต้อง คือ ความลำเอียง ความไม่สนใจและความชอบ

5. Empirical Knowledge เป็นความรู้ที่ได้จากประสาทสัมผัส การเห็น การได้ยิน การจับต้อง และการสังเกตระดับความรู้

ความรู้ถือได้ว่าเป็นการรับรู้เบื้องต้น ซึ่งบุคคลส่วนมากจะได้รับประสบการณ์โดยการเรียนรู้จากการตอบสนองต่อสิ่งเร้า แล้วจัดระบบเป็นโครงสร้างของความรู้ที่ผสมผสานระหว่างความจำ (ข้อมูล) ร่วมกับสภาพจิตวิทยา ด้วยเหตุนี้ความรู้จึงเป็นความจำที่เลือกสรร ซึ่งสอดคล้องกับสภาพจิตใจของตนเอง ความรู้จึงเป็นกระบวนการภายใน อย่างไรก็ตามความรู้ก็อาจส่งผลต่อกับพฤติกรรมที่แสดงออกของมนุษย์ได้และผลกระทบที่ผู้รับสาร เชิงความรู้ในทฤษฎีการสื่อสารนั้นอาจปรากฏได้จากสาเหตุ 5 ประการ คือ

1. การตอบข้อสงสัย (Ambiguity Resolution) การสื่อสารมักจะสร้างความสับสนให้สมาชิกในสังคม ผู้รับสารจึงมักแสวงหาสารสนเทศ โดยการอาศัยสื่อทั้งหลายเพื่อตอบข้อสงสัยและความสับสนของตน

2. การสร้างทัศนคติ (Attitude Formation) ผลกระทบเชิงความรู้ต่อการปลูกฝังทัศนคตินั้นส่วนมากนิยมใช้กับสารสนเทศที่เป็นนวัตกรรม เพื่อสร้างทัศนคติให้คนยอมรับการเผยแพร่วัตกรรมนั้นๆ

3. การกำหนดวาระ (Agenda Setting) เป็นผลกระทบเชิงความรู้ที่สื่อกระจายออกไปเพื่อให้ประชาชนตระหนักและผูกพันกับประเด็นวาระที่สื่อกำหนดขึ้น หากตรงกับภูมิหลังของปัจเจกชน และค่านิยมของสังคมแล้วผู้รับสารก็จะเลือกสารสนเทศนั้น

4. การพอกพูนระบบความเชื่อ (Expansion of Belief System) การสื่อสารสังคมมักจะกระจายความเชื่อ ค่านิยม และอุดมการณ์ด้านต่างๆ ไปสู่ประชาชนจึงทำให้ผู้รับสารรับทราบระบบความเชื่อที่หลากหลายและลึกซึ้งไว้ในความเชื่อของตนมากขึ้นไปเรื่อยๆ

5. การรู้แจ้งต่อค่านิยม (Value Clarification) ความขัดแย้งในเรื่องค่านิยม และอุดมการณ์ เป็นภาวะปกติของสังคมมวลชนที่นำเสนอข้อเท็จจริงในประเด็นเหล่านี้ ย่อมทำให้ประชาชนผู้รับสารเข้าใจถึงค่านิยมเหล่านั้นแจ่มชัดขึ้น

ความหมายของความรู้

เกษม วัฒนชัย (2544: 12) กล่าวว่า ความรู้ หมายถึงการรวบรวมความคิดของมนุษย์จัดให้เป็นหมวดหมู่และประมวลสาระที่สอดคล้องกัน โดยนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ดังนั้นสิ่งที่ป็นสาระในระบบข้อมูลข่าวสารคือความรู้ ความรู้ใหม่ต้องสร้างขึ้นบนฐานขององค์ความรู้เดิมที่มีอยู่ ความรู้ใหม่ซึ่งเกิดจากฐานการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่

ปณิธา พันภัย (2544: 36) ได้จำแนกคำที่มีความเชื่อมโยงกัน 3 คำ คือ

1. ข้อมูล คือชุดของข้อเท็จจริงซึ่งปราศจากอคติ และไม่ต่อเนื่องเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่างๆ ข้อมูลอาจเป็นข้อมูลเชิงบรรยายหรือข้อมูลเชิงปริมาณเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งหรือเรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งยังไม่มี การตีความหรือวิเคราะห์

2. สารสนเทศ คือสารอย่างหนึ่งที่อยู่ในรูปของเอกสารหรือการสื่อสารที่ให้เห็นหรือได้รับฟัง มีผู้ส่งสารและรับสารสามารถเปลี่ยนแปลงวิถีทางที่ผู้รับสารได้รับรู้บางสิ่งบางอย่างซึ่งอาจมีผลต่อการตัดสินใจและพฤติกรรมของบุคคล ความแตกต่างจึงอยู่ที่สารสนเทศมีความหมายในตัวเอง ขณะที่ข้อมูลไม่มีความหมายแต่จะกลายเป็นสารสนเทศได้ ถ้าข้อมูลนั้นถูกนำมาตีความ หรือวิเคราะห์ประมวลแยกส่วนที่ผิดพลาดออกไปหรือสรุปย่อให้สั้นลง

3. ความรู้ หมายถึง การผสมผสานระหว่างประสบการณ์ ค่านิยม ข่าวสาร เหตุการณ์ และความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง เพื่อสร้างกรอบความคิดสำหรับการประเมินและสังเคราะห์ประสบการณ์และข้อมูลข่าวสารใหม่ๆ นอกจากนี้ สารสนเทศถูกเปลี่ยนเป็นความรู้ได้โดยคนโดยผ่านกระบวนการต่างๆ การเปรียบเทียบ การจัดลำดับเหตุการณ์ การเชื่อมโยง และการสนทนา ได้แก่ การตรวจสอบ ผลกระทบการเชื่อมโยงกับความรู้อื่น การนำมาอภิปรายโต้เถียงหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ความรู้ เกิดขึ้นโดยกระบวนการภายในบุคคลหรือกระบวนการความสัมพันธ์ระหว่างคน ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า ข้อมูล สารสนเทศ และความรู้มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระดับตามความหมายและคุณค่า

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: ระบบออนไลน์) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของความรู้ว่าหมายถึง สิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้าหรือประสบการณ์ รวมทั้งความสามารถเชิงปฏิบัติและทักษะ หรือสิ่งที่ได้รับมาจากการได้ยิน ได้ฟัง การคิดหรือการปฏิบัติ หรือองค์วิชาในแต่ละสาขา เช่นความรู้เรื่องเมืองไทย ความรู้เรื่องสุขภาพ

วิจารณ์ พานิช (2547: 32) ได้ให้ความหมายของความรู้ไว้หลายทัศนะดังนี้

1. ความรู้คือ สิ่งที่เมื่อนำไปใช้แล้วจะไม่หมดหรือสึกหรอ แต่จะยิ่งอกเงยหรือองงามขึ้น

2. ความรู้คือ สารสนเทศที่นำไปสู่การปฏิบัติ
3. ความรู้เป็นสิ่งที่คาดเดาไม่ได้
4. ความรู้เกิดขึ้น ณ จุดที่ต้องการใช้ความรู้นั้น
5. ความรู้เป็นสิ่งที่ขึ้นกับบริบทและกระตุ้นให้เกิดขึ้นโดยความต้องการ

อรรถรณ ปิลันธน์โอวาท (2552: 35) ได้กล่าวเกี่ยวกับความรู้ไว้ว่า ความรู้หมายถึงการได้ข้อมูลเกี่ยวกับข้อเท็จจริง รูปแบบ วิธีการ กฎเกณฑ์ แนวปฏิบัติ สิ่งของ เหตุการณ์ หรือบุคคล ซึ่งได้จากการสังเกต ประสบการณ์หรือจากสื่อต่างๆประกอบกัน ความรู้จึงเป็นความสามารถในการใช้ข้อเท็จจริง (Facts) หรือความคิด (Idea) ความหยั่งรู้หยั่งเห็น (Insight) หรือสามารถเชื่อมโยงความคิดเข้ากับเหตุการณ์ ความรู้ทำให้ผู้เรียนรู้ถึงความสามารถในการจำและระลึกถึงเหตุการณ์และประสบการณ์ที่เคยพบมาแล้ว แบ่งได้ดังนี้

1. ความรู้เกี่ยวกับเนื้อหา
2. ความรู้เกี่ยวกับวิธีและการดำเนินการที่เกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
3. ความรู้เกี่ยวกับการรวบรวมแนวความคิดและโครงสร้าง

อัสनिया สุวรรณศิริกุล (2549: 39) กล่าวว่า ความรู้เกิดขึ้นจากการผสมผสานระหว่างข้อมูลข้อเท็จจริง ความคิดเห็น ประสบการณ์ ค่านิยม ทักษะและการเรียนรู้ ซึ่งจะแตกยอดและมีการเปลี่ยนแปลงมาน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับการประยุกต์ใช้ของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ

ประเภทของความรู้

1. ความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ พรสวรรค์หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคลในการทำความเข้าใจในสิ่งต่างๆ เป็นความรู้ที่ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดหรือลายลักษณ์อักษรได้โดยง่าย เช่น ทักษะในการทำงาน งานฝีมือ หรือการคิดเชิงวิเคราะห์ บางครั้งจึงเรียกว่าเป็นความรู้แบบนามธรรม

2. ความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่สามารถรวบรวม ถ่ายทอดได้โดยผ่านวิธีต่างๆ เช่น การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ทฤษฎี คู่มือต่างๆ และบางครั้งเรียกว่าเป็นความรู้แบบรูปธรรม ได้จำแนกความรู้ออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

2.1 ความรู้เชิงประจักษ์ (Empirical Knowledge) เป็นความรู้ที่เกิดจากการรับรู้จากประสาทสัมผัสทั้งห้า ความรู้ประเภทนี้ได้มีความพยายามแปลงให้อยู่ในรูปที่สามารถจัดการได้ด้วยเทคโนโลยีได้

2.2 ความรู้เชิงวิเคราะห์ (Analysis Knowledge) เป็นความรู้ที่เกิดจากการใช้ตรรกะเป็นเครื่องมือในการอนุมานจากฐานความรู้ที่มีอยู่เต็ม

2.3 ความรู้เชิงทฤษฎี (Theoretical Knowledge) เป็นความรู้ที่ได้จากการวิเคราะห์ในลักษณะที่เป็นนามธรรม โดยการใช้สัญลักษณ์และการหยั่งรู้ ซึ่งรู้ความจริงได้โดยอาศัยจิตที่ได้รับ การฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ

2.4 ความรู้เชิงปทัสฐาน (Normative Knowledge) เป็นความรู้ที่เกิดจากการใช้ปทัสฐานและค่านิยมของสังคมเป็นตัวกำหนด ไม่สามารถใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์เป็นเครื่องมือได้นอกจากนี้แล้วยังมีผู้ให้ความหมายเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้ไว้ ดังนี้

โสภิตสุตา มงคลเกษม (2539: 39) กล่าวว่า ความรู้เป็นข้อเท็จจริง (Facts) ความจริง (Truth) เป็นข้อมูลที่มนุษย์ได้รับและเก็บรวบรวมจากประสบการณ์ต่างๆ การที่บุคคลยอมรับหรือปฏิเสธสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้อย่างมีเหตุผล บุคคลควรจะต้องรู้เรื่องเกี่ยวกับสิ่งนั้นเพื่อประกอบการตัดสินใจ นั่นคือบุคคลจะต้องมีข้อเท็จจริงหรือข้อมูลต่างๆ ที่สนับสนุนและให้คำตอบข้อสงสัยที่บุคคลมีอยู่ชี้แจงให้บุคคลเกิดความเข้าใจและทัศนคติที่ดีต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งรวมทั้งเกิดความตระหนักความเชื่อ และค่านิยมต่างๆ ด้วย

Patrick Meredith (1961: 115) ได้พูดถึงความรู้ว่า จำเป็นต้องมียอดประกอบ 2 ประการคือ ความเข้าใจ และการคงอยู่ เพราะความรู้หมายถึงความสามารถจดจำได้ในบางสิ่งบางอย่างที่เราเข้าใจมาแล้ว

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2520: 39) กล่าวว่าความรู้เป็นพฤติกรรมขั้นต้น ซึ่งผู้เรียนเพียงแต่จำได้ อาจจะโดยการนึกได้หรือโดยการมองเห็นหรือได้ยิน จำได้ ความรู้ขั้นนี้ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับคำจำกัดความ ความหมาย ข้อเท็จจริง ทฤษฎี กฎ โครงสร้าง และวิธีการแก้ปัญหาเหล่านี้

การเกิดความรู้ไม่ว่าระดับใดก็ตามย่อมมีความสัมพันธ์กับความรู้สึนึกคิด ซึ่งเชื่อมโยงกับการเปิดรับข่าวสารของบุคคลนั่นเอง รวมไปถึงประสบการณ์และลักษณะทางประชากร (การศึกษา เพศ อายุ เป็นต้น) ของแต่ละคนที่เป็นผู้รับข่าวสาร ถ้าประกอบกับการที่บุคคลมีความพร้อมในด้านต่างๆ เช่น มีการศึกษา มีการเปิดรับข่าวสาร ก็มีโอกาที่จะมีความรู้ในเรื่องนั้นและสามารถเชื่อมโยงความรู้นั้นเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ รวมทั้งสามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินผลได้ต่อไปและเมื่อเกิดความรู้เกี่ยวกับสิ่งเหล่านั้นไม่ว่าในระดับใดก็ตามสิ่งที่เกิดตามมาก็คือทัศนคติ ความคิดเห็นในลักษณะต่างๆ (ดาราวรรณ ศรีสุกใส, 2542: 100)

ศิริชัย กาญจนวาสี (2534: 58) ระดับความรู้แบ่งออกเป็น 4 ระดับ ดังนี้

1. ความรู้ระดับต่ำ ได้แก่ ความรู้ที่เกิดจากการเดาหรือภาพลวงตาทางประสาทสัมผัส
2. ความรู้ระดับธรรมดา ได้แก่ ความรู้ทางประสาทสัมผัส หรือความเชื่อที่สูงกว่าแต่ยังไม่แน่นอนเป็นเพียงขั้น อาจเป็นไปได้

3. ระดับสมมติฐาน ได้แก่ ความรู้ที่เกิดจากความคิด หรือความเข้าใจซึ่งไม่ได้เกิดจากประสาทสัมผัส เช่น ความรู้ทางคณิตศาสตร์ ความรู้ชั้นนี้ถือว่าเป็นขั้นสมมติฐาน เพราะเกิดจากค่านิยามและสมมติฐานที่ไม่ได้พิสูจน์

4. ระดับเหตุผล ได้แก่ ความรู้จากตรรกวิทยาเป็นความรู้ที่ทำให้มองเห็นรูปหรือมโนภาพว่าเป็นเอกภาพ

เครื่องมือในการวัดความรู้ เนื่องจากความรู้คือความสามารถทางพุทธิปัญญา ซึ่งแบ่งได้หลายระดับดังกล่าว ดังนั้นการวัดความรู้จึงควรวัดความสามารถในทุกระดับ เครื่องมือในการวัดความรู้จะต้องอาศัยแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ (Achievement Test) ที่จะเป็นการวัดความสามารถทางปัญญา และทักษะต่างๆ ตลอดจนสมรรถภาพด้านต่างๆ ที่ได้รับการเรียนรู้ในอดีต ยกเว้นการวัดทางร่างกายการวัดความรู้คือแตกต่างกันตามความสามารถทางสติปัญญา ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. พฤติกรรมด้านความรู้ความจำ (Knowledge) ความรู้ ความจำ หมายถึงพฤติกรรมที่เป็นหลักเบื้องต้นของพฤติกรรมด้านอื่นๆ ซึ่งนอกจากความจำแล้วยังมีการระลึกได้ (Recall) อีกด้วย แต่ไม่จำเป็นต้องใช้ความเข้าใจไปตีความหมายเรื่องนั้นๆ

2. พฤติกรรมด้านเข้าใจ (Comprehension) ความเข้าใจ หมายถึง พฤติกรรมที่สามารถจับใจความสำคัญในเรื่องราวต่างๆ ได้ ทั้งเป็นรูปธรรมและนามธรรม

3. พฤติกรรมด้านการนำไปใช้ (Application) การนำไปใช้ หมายถึง พฤติกรรมที่สามารถนำเอาสิ่งที่ได้ประสบมาไปใช้ให้เกิดประโยชน์หรือนำไปแก้ปัญหาลักษณะต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้

4. พฤติกรรมด้านการวิเคราะห์ (Analysis) การวิเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการแยกแยะเรื่องราวต่างๆ ออกเป็นส่วนย่อยหรือเป็นการหาความสำคัญ ความสัมพันธ์ และหลักการหรือทฤษฎีที่มีมูลเหตุของเรื่องราวต่างๆ ได้

5. พฤติกรรมด้านการสังเคราะห์ (Synthesis) การสังเคราะห์ หมายถึง ความสามารถในการนำเอาเรื่องราวหรือส่วนประกอบย่อยๆ มาผูกพันกันเป็นเรื่องราวเดียวกันโดยมีการดัดแปลง ริเริ่มสร้างสรรค์ที่ทำการปรับปรุงให้ดีขึ้น

6. พฤติกรรมด้านการประเมินค่า (Evaluation) หมายถึง การวินิจฉัยหรือตีราคาอย่างมีหลักเกณฑ์ เป็นการตัดสินใจว่าสิ่งใดดีหรือไม่ดีอย่างไร โดยใช้หลักเกณฑ์ที่เชื่อถือได้

วสันต์ พงศาพิช (2534: 13) กล่าวว่า ความรู้ หมายถึง กรอบของการประสมประสานระหว่างประสบการณ์ ค่านิยม ความรอบรู้ในบริบท และความรู้แจ้งอย่างซ้ำซ้อนเป็นการประสมประสานที่ใหกรอบสำหรับการประเมินค่า และการนำเอาประสบการณ์กับสารสนเทศใหม่ๆ มาผสมรวมเข้าด้วยกัน สำหรับในแง่ขององค์การนั้นความรู้มักสั่งสมอยู่ในรูปของเอกสาร หรือแฟ้มเก็บเอกสารต่างๆรวมไปถึงสั่งสมอยู่ในการทำงาน อยู่ในกระบวนการ อยู่ในการปฏิบัติงาน และอยู่ในบรรทัดฐานขององค์กรนั่นเอง (นิทัศน์ วิเทศ, 2542: 37)

ครรชิต มัลลียงส์ (2540: 14) ได้กล่าวถึง การเรียนรู้ไว้ในสาระโอทีเพื่อชีวิวัฒน์ในเรื่องของการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในศตวรรษที่ 21 ไว้ว่า การเรียนรู้ คือการกระทำของคนที่ปรารถนาจะทำความเข้าใจกับประสบการณ์ที่ได้พบ ซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับการเพิ่มพูนทักษะความรู้ ความเข้าใจ ค่านิยม รวมทั้งศักยภาพในการใคร่ครวญ การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพย่อมจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการพัฒนาและความปรารถนาที่จะเรียนรู้ให้มากยิ่งขึ้นไปอีก

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2542: 25) ได้ให้คำอธิบายว่า ความรู้ เป็นพฤติกรรมขั้นต้นที่ผู้เรียนรู้เพียงแต่เกิดความจำได้ โดยอาจจะเป็นการนึกได้หรือโดยการมองเห็น ได้ยิน จำได้ ความรู้ในขั้นนี้ได้แต่ ความรู้เกี่ยวกับคำจำกัดความ ความหมายข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ โครงสร้างและวิธีแก้ไขปัญหา ส่วนความเข้าใจ อาจแสดงออกมาในรูปของทักษะด้านการแปลซึ่ง หมายถึง ความสามารถที่แสดงออกมาในรูปของความคิดเห็นและข้อสรุป รวมถึงความสามารถในการคาดคะเนหรือการคาดหมายว่าจะเกิดอะไรขึ้น

ในเอกสารแนวทางการจัดการการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2546: 15) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้ หมายถึง การปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิด และพฤติกรรมอันเนื่องมาจากได้รับประสบการณ์จนเกิดการเรียนรู้

บดีนทร์ วิจารณ์ (2547: 28) ได้กล่าวถึงความหมายของความรู้ไว้ว่า ความรู้ หมายถึงผลรวมของสิ่งที่รู้ ซึ่งประกอบด้วยข้อเท็จจริง หลักการ และสารสนเทศที่ช่วยในการปฏิบัติงาน

ประเภทของความรู้

แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. ความรู้ส่วนบุคคล (individual knowledge)
2. ความรู้องค์กร (organizational knowledge)

บดีนทร์ วิจารณ์ (2547: 22) ได้กล่าวถึง ประเภทของความรู้ไว้ว่า ความรู้มี 2 ประเภทคือ

1. ความรู้ชัดแจ้ง (Explicit knowledge) ความรู้ชัดแจ้งเป็นความรู้ที่เกี่ยวกับทฤษฎีและหลักการที่มีผู้พิสูจน์ เป็นที่ยอมรับและจัดเก็บในสื่อต่างๆ ทั้งในรูปของเอกสารและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ความรู้ชัดแจ้งนี้ไม่อยู่มากมาย สืบค้นและกระจายไปยังบุคคลต่างๆ ได้โดยง่ายโดยเฉพาะในปัจจุบันที่มีอินเทอร์เน็ต

2. ความรู้ที่อยู่ในคน (tacit knowledge) ความรู้ที่อยู่ในคนเป็นความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์และทักษะ ซึ่งอาจไม่มีการถ่ายทอดสู่บุคคลอื่นหรือหากมีการถ่ายทอดก็ถ่ายทอดโดยยากและอาจถ่ายทอดไม่หมด ความรู้ส่วนนี้มีความสำคัญมากโดยเฉพาะที่เป็นความรู้ของบุคลากรในองค์กรที่ได้ทำงานมานานสั่งสมประสบการณ์และทักษะที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กร การสกัดความรู้เหล่านี้จากผู้รู้ในองค์กรนำมาจัดเก็บให้เป็นระบบ สามารถสืบค้นและกระจายความรู้นี้ไปสู่มูลบุคคลต่างๆ ในองค์กร เพื่อให้องค์กรสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล บรรลุ

เป้าหมายขององค์กร และการมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน จึงมีความสำคัญมาก องค์กรสมัยใหม่จะตื่นตัวและให้ความสำคัญกับการจัดการความรู้ที่เป็นความรู้ในคนนี้มาก พร้อมกับผสมผสานกับความรู้ชัดแจ้งเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร

ลักษณะของความรู้

วสันต์ พงศาพิช (2534: 55) จำแนกลักษณะของความรู้ได้เป็น 3 แบบ คือ

1. Tacit Knowledge เป็นความรู้ที่ยากต่อการถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดให้คนอื่นเข้าใจ
2. Explicit Knowledge เป็นความรู้ที่เห็นได้ชัด สามารถเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรได้ สามารถอธิบายออกมาได้ตรงๆ
3. Implicit Knowledge เป็นความรู้ภายในองค์กรที่อาจจะไม่เห็นชัดเจน เช่น กระบวนการปฏิบัติงาน และกฎระเบียบข้อบังคับ

กระบวนการในการจัดการความรู้

Wasnt (1991: 45) กล่าวถึง กระบวนการในการจัดการความรู้ ประกอบด้วย

1. การสร้างความรู้ (Knowledge construction)
2. การเก็บรวบรวมความรู้ (Knowledge embodiment)
3. การกระจายความรู้ไปใช้ (Knowledge dissemination)
4. การนำความรู้ไปใช้ (Use)

กล่าวโดยสรุป ความรู้ มีความหมายหลักๆ อยู่ 2 ประการ ประการแรก ความรู้ หมายถึง เนื้อหาข้อมูล ซึ่งประกอบด้วยข้อเท็จจริง ความคิดเห็น ความคิด ทฤษฎี หลักการและรูปแบบ (หรือกรอบความคิดอื่นๆ) หรือข้อมูลอื่นๆ ที่มีความจำเป็น เช่นความรู้ด้านเคมี ด้านคณิตศาสตร์ เป็นต้น ประการที่สอง ความรู้ หมายถึง การที่บุคคลใด บุคคลหนึ่งได้กล่าวถึงหรือหยิบยกข้อมูลหรือข้อเท็จจริงที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์หรือเกิดจากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติมาพูดถึงด้วยความเชื่อถือศรัทธา

กระบวนการเรียนรู้

แนวคิดเรื่องการเรียนรู้ได้มีการพัฒนาขึ้นจากศาสตร์ต่างๆ เป็นพื้นฐาน เช่น จิตวิทยา พัฒนาการ จิตวิทยาการเรียนรู้ และพื้นฐานวิชาปรัชญา ซึ่งได้มีผู้เสนอนิยาม กระบวนการ ตลอดจนวิธีการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ไว้คล้ายคลึงกัน ดังนี้

ประยูร วรจิตต์ (2536: 12) ให้ความหมายว่า การเรียนรู้มีขอบเขตที่ครอบคลุมความหมาย 2 ประการ คือ

1. การเรียนรู้ในความหมายของกระบวนการเรียนรู้ (Learning process) หมายถึงวิธีการต่างๆ ที่ช่วยให้บุคคลเรียนรู้

2. การเรียนรู้ในความหมายของผลการเรียนรู้ (Learning outcome) ได้แก่ความรู้ ความเข้าใจในสาระต่างๆ ความสามารถในการกระทำและการใช้ทักษะกระบวนการต่างๆ รวมทั้งความรู้สึกหรือเจตคติเป็นผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้หรือการใช้วิธีการเรียนรู้

ชูเกียรติ สีสวรรณ์ (2535: 36) กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดจากการฝึกหัดหรือประสบการณ์ของแต่ละบุคคล หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการที่ผู้เรียนปรับตนเองเพื่อตอบสนองต่อสิ่งเร้าเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายในกระบวนการเปลี่ยนแปลงนี้ครอบคลุมถึงระบบการทำงานต่างๆ ของร่างกาย รวมทั้งด้านอารมณ์ ทักษะ การปรับตัวด้านสังคม

สุวัฒน์ วัฒนาวงค์ (2525: 33) กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากประสบการณ์และยังได้แยกให้เป็นประเด็นสำคัญ 3 ประการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ ดังนี้

1. การเรียนรู้ในฐานะเป็นผลิตภัณฑ์ (Learning as product) โดยการเน้นให้เห็นความสำคัญของผลลัพธ์สุดท้ายหรือผลของการเรียนรู้ (Outcome of learning) ที่ได้รับมาจากประสบการณ์

2. การเรียนรู้ในฐานะเป็นกระบวนการ (Learning as process) ซึ่งเน้นถึงเหตุการณ์หรือสิ่งที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนรู้ จนกระทั่งทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้

3. สิ่งที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ (Learning as function) โดยที่แสดงให้เห็นลักษณะสำคัญๆ ของการเรียนรู้ตนเอง เช่น แรงจูงใจ ความตั้งใจในการเรียนรู้หรือการถ่ายโยงการเรียนรู้ (Transfer of learning) ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ของมนุษย์ทั้งสิ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิจิตร ชูวา (2536) ศึกษาถึง ความต้องการฝึกอบรมของเกษตรกรตำบลจังหวัดสุรินทร์ พบว่าเกษตรกรตำบลส่วนใหญ่มีอายุราชการเฉลี่ย 10.5 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีรายได้เฉลี่ย 9,151 บาท ส่วนใหญ่รับผิดชอบ 1 ตำบล 14.7 หมู่บ้าน 936 ครัวเรือน มีความต้องการฝึกอบรมอยู่ในระดับสูง และส่วนใหญ่ผ่านการฝึกอบรมก่อนประจำการแล้วและครึ่งหนึ่งต้องการฝึกอบรมเพิ่มเพื่อการทดสอบสมมติฐาน ปรากฏว่าเกษตรกรตำบลที่มีอายุราชการ ระดับการศึกษาและรายได้ที่แตกต่างกันมีความต้องการฝึกอบรมไม่แตกต่างกัน

ณรงค์ ผาบัจันดา (2541) ได้ศึกษาความต้องการของเกษตรกรในการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้นวิชาชีพเกษตรกรรมในวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีลพบุรี พบว่า อายุของเกษตรกรมีความสัมพันธ์กับความต้องการเข้ารับการฝึกอบรมในสาขาช่างเกษตรกร

พัชรินทร์ ประสนธิ์ (2541) ได้ศึกษาความต้องการข่าวสารเพื่อปรับปรุงวิถีชีวิตของชุมชน มูเซอแดง กรณีศึกษาบ้านปางตอง ตำบลปู้ป้อม อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า อายุเป็นตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการข่าวสารเพื่อปรับปรุงวิถีชีวิตของชุมชน

สหสมัย บุญหาทิพย์ (2547) ได้ศึกษาความต้องการในการประกอบอาชีพบนที่สูงและพื้นราบของเยาวชนในพื้นที่โครงการหลวง พบว่า อายุมีผลต่อความต้องการพื้นที่ในการประกอบอาชีพ และพบว่าจำนวนสมาชิกภายในครอบครัวไม่มีผลต่อความต้องการพื้นที่ในการประกอบอาชีพบนที่สูงแต่อย่างใด

สุจิน อ้อมค้อม (2548) ได้ศึกษาความต้องการของเกษตรกรต่อการให้บริการของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลในจังหวัดอุดรธานี พบว่ารายได้ในภาคการเกษตรมีผลต่อความต้องการของเกษตรกรต่อการให้บริการของศูนย์บริการฯ

พรรณี พิบูลย์ (2545) ได้ศึกษาความต้องการการพัฒนาการเกษตรของเกษตรกรเพื่อขอรับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลสันผีเสื้อ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่ารายได้มีความสัมพันธ์กับความต้องการด้านปัจจัยการผลิตและความต้องการฝึกอบรมทางการเกษตร

พนารัตน์ พันธุ์จุฑาบุลย์ (2539) ได้ศึกษาความต้องการความรู้เกี่ยวกับระบบเกษตรผสมผสานของเกษตรกรตำบลในเขตภาคเหนือตอนล่าง พบว่า อายุไม่มีความสัมพันธ์กับความต้องการความรู้เกี่ยวกับระบบเกษตรผสมผสานของเกษตรกรตำบล

เข็มทอง ทักษิณารัศมี (2545) ได้ศึกษา การสำรวจความต้องการความรู้ทางเกษตรของเกษตรกรใน ตำบลดอนข่อย อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม พบว่า ระดับการศึกษานั้นเป็นปัจจัยที่ทำให้ความต้องการความรู้ทางการเกษตรอยู่ในระดับที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

สนธิลักษณ์ รักไทย (2544) ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการสินเชื่อเกษตรของสมาชิกสหกรณ์นิคมสันทราย จำกัด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงลบกับความต้องการสินเชื่อการเกษตร

กษมาพร พวงประยงค์ (2554) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ จังหวัดสมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยการจัดการวิสาหกิจชุมชน ปัจจัยการบริหารองค์กร และปัจจัยภูมิปัญญาท้องถิ่นมีผลต่อการพัฒนาโดยรวมอยู่ในระดับมาก และปัจจัยการสนับสนุนจากภายนอกโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง 2) การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านองค์ความรู้ และด้านเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง 3) สมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน ซึ่งประกอบด้วย อายุ สถานภาพ และระดับการศึกษา มีระดับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 4) ปัจจัยการสนับสนุนจากภายนอก ปัจจัยภูมิปัญญาท้องถิ่น และปัจจัยการบริหารองค์กร สามารถทำนายระดับการพัฒนา

วิสาหกิจชุมชนร่วมกันได้ร้อยละ 76.70 5) แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนจากการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า ควรสร้างความแตกต่างด้านผลิตภัณฑ์และปรับปรุงให้มีคุณภาพ สร้างการเรียนรู้ให้คนในชุมชน และเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กลุ่มคนนอกชุมชนแล้วนำมาพัฒนาพร้อมทั้งประยุกต์ใช้กับกลุ่มของตน พัฒนา ช่องทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร โดยการจัดกิจกรรมเชื่อมโยง เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและความรู้ ระหว่างกลุ่ม

เกรียงศักดิ์ โชควรรกุล (2555) ได้วิจัยเรื่อง กระบวนทัศน์การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความเป็น ธุรกิจอุตสาหกรรมอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสิ่งทอ จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า ประการแรกพบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่พบ คือ 1) ปัญหาด้านการจัดหาวัตถุดิบ 2) ปัญหาด้าน เงินทุน 3) ปัญหาด้านแรงงาน 4) ปัญหาด้านการบริหารจัดการ 5) ปัญหาด้านการตลาด โดยพบว่า บริบทของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสิ่งทอทั้ง 2 แห่ง ผูกพันอยู่กับวิถีชีวิตการทอผ้าไหม ซึ่งเป็นงานที่สืบสาน มาจากบรรพบุรุษ ทำให้สมาชิกของกลุ่มมีฝีมือด้านการทอผ้าไหมดีเป็นพื้นฐาน เมื่อได้มีการรวมกลุ่ม กันทำให้ต้องมีการวางรูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มอย่างเป็นระบบ โดยทางกลุ่มได้รับการฝึกอบรม จากหน่วยงานภาครัฐและได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานภาคเอกชนอยู่เป็นประจำอย่างต่อเนื่อง ประการที่สองพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนา กลุ่มวิสาหกิจชุมชน สิ่งทอ จ.ชัยภูมิ สู่ความเป็น ธุรกิจอุตสาหกรรมอย่างยั่งยืน คือ 1) กลยุทธ์ขององค์กร 2) โครงสร้างองค์กร 3)ระบบการ ปฏิบัติงาน 4) บุคลากร 5) ทักษะ ความรู้ ความสามารถ 6) รูปแบบการบริหารจัดการ 7) ค่านิยมร่วม ประการที่สามพบว่า กระบวนทัศน์ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน สิ่งทอ สู่ความเป็นธุรกิจอุตสาหกรรม อย่างยั่งยืน คือ หน่วยงานภาครัฐต้องตระหนัก และให้ความสำคัญกับการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของ ประชาชนในท้องถิ่น มีการวางยุทธศาสตร์และแผนงานที่จะเข้าไปช่วยพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสิ่งทอ อย่างเป็นระบบ ส่วนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสิ่งทอ จะต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงสินค้าของกลุ่มอย่าง ต่อเนื่อง มีความกระตือรือร้นที่จะต่อยอดสินค้าของกลุ่ม รักษาและควบคุมมาตรฐานฝีมือให้อยู่ใน ระดับเดียวกัน จัดฝึกอบรมให้เยาวชนในท้องถิ่นเข้ารับการฝึกอบรมการทอผ้าไหมเป็นประจำ และต่อเนื่องตลอดจนหาช่องทางการจำหน่ายสินค้าให้เพิ่มมากขึ้น เพื่อให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสิ่งทอ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งหน่วยงานทุกฝ่ายจะต้องประสานความร่วมมือ เพื่อเป้าหมายเดียวกัน คือ มุ่ง ยกระดับพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสิ่งทอ จ.ชัยภูมิ สู่ความเป็นธุรกิจอุตสาหกรรมอย่างยั่งยืน

ยุทธจักร พรหมช่วย (2555) ได้วิจัยเรื่อง ความสำเร็จในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษา กลุ่มทอผ้าไหมแพรวาบ้านโพน ตำบลโพน อำเภอดงหลวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทอ ผ้าไหมแพรวาบ้านโพนมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มาตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง มีการกำหนด โครงสร้างและ รูปแบบการบริหารงานไว้อย่างชัดเจน กลุ่มประสบผลสำเร็จในการบริหาร การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ได้รับการขึ้นทะเบียนผ้าไหมแพรวา (ผลิตภัณฑ์ OTOP) เป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ในปี พ.ศ. 2550 ตามพระราชบัญญัติสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์กรมทรัพย์สินทางปัญญา โดยมีปัจจัยหลักที่สำคัญที่มีผลต่อ

ความสำเร็จ ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มได้แก่ ปัจจัยเกี่ยวกับเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทั้งจากภายใน และปฏิสัมพันธ์ที่ดีจากภายนอก ปัจจัยเกี่ยวกับระบบข้อมูลข่าวสาร ปัจจัยเกี่ยวกับเครือข่ายการผลิต ที่เกื้อหนุนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือการมีส่วนร่วมในกระบวนการกิจกรรม มีการ กำหนดรูปแบบและแผนงานร่วมกันมีกติกาข้อตกลงร่วมกัน การสื่อสารระหว่างผู้นำและสมาชิกกลุ่ม หรือองค์กรตลอดจนการควบคุมตรวจสอบ การที่จะบริหารจัดการได้ดีจึงอยู่ที่ความสามารถของผู้นำ ภายใต้ความร่วมมือของสมาชิกกลุ่ม ในหลักการที่ว่า ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ จึงจะทำให้ กลุ่มพัฒนาสู่ความสำเร็จและยั่งยืน แต่อย่างไรก็ตามกลุ่มทอผ้าไหมแพรวาบ้านโพนยังต้องพัฒนากลุ่ม ให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้นโดยเฉพาะการบริหารจัดการในด้านการตลาด ให้มีเอกภาพในการดำเนินงาน จึงจะมีศักยภาพในการแข่งขันทางการตลาดทั้งในระดับภูมิภาค และระดับประเทศต่อไปได้อย่างยั่งยืน

นิสานาด ชาญศิลป์ (2552) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนโดยทุนทางสังคม: กรณีศึกษาชุมชนตลาดล่างบางพระ หมู่ที่ 1 ตำบลบางพระ อำเภอสรีราชา จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัย พบว่า ยุคตั้งถิ่นฐานของชุมชน ชุมชนตลาดล่างบางพระถือว่าเป็นชุมชนเก่าแก่ มีอาชีพ ที่ได้รับการสืบทอดมายาวนาน มีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติ ผู้คนมีความเป็นเครือญาติสูง ต่อมาเมื่อชุมชนมีการเปลี่ยนแปลง มีโรงงานอุตสาหกรรมเกิดขึ้นมากในพื้นที่อำเภอสรีราชา จึงทำให้คนในชุมชนออกไปทำงานนอกชุมชนมากขึ้น กระทั่งเกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจที่เรียกว่า “ฟองสบู่แตก” ทำให้คนกลับมาทำงานในชุมชน สำหรับตัวชุมชนตลาดล่างบางพระนั้น ถือว่ามีผู้ที่เข้มแข็ง มีการรวมกลุ่มกันทำอาชีพประมง และมีการก่อตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อรองรับคนว่างงานให้หันกลับมาทำงานในชุมชนและประกอบอาชีพตามวิถีชีวิตของตนเอง ในยุคปัจจุบันจะเห็นได้ว่ากลุ่มมีการพัฒนาโดยอาศัยระบบเครือญาติ ความไว้วางใจ ความเอื้ออาทร ทรัพยากรธรรมชาติ ฯลฯ ทำให้ชุมชนและกลุ่มมีความเข้มแข็ง ส่งผลต่อการดำเนินงานวิสาหกิจในชุมชนตลาดล่างบางพระให้ยั่งยืนสืบไป การศึกษาพบว่า การที่ชุมชนตลาดล่างบางพระมีผู้นำที่เสียสละ เป็นที่ไว้วางใจของสมาชิก มีส่วนช่วยให้การแก้ไขปัญหาต่างๆ ดีขึ้น วิสาหกิจชุมชนก่อตั้งและดำเนินงานไปได้อย่างรวดเร็ว การมีเอกลักษณ์ทางประเพณีวัฒนธรรม ทำให้คนในชุมชนมีความรักใคร่กลมเกลียวกันอีกทั้งยังสามารถดึงให้คนภายนอกเข้ามาสัมผัสกับชุมชน ซึ่งไม่ได้มีแต่ในแง่ของความสัมพันธ์ทางสังคมในเรื่องของการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นมิติทางสังคมเพียงอย่างเดียว หากแต่ยังมีในทางมิติทางเศรษฐกิจได้ด้วย ตาข่ายทางสังคมที่มีทุนทางสังคมที่หลากหลาย ทำให้สามารถรองรับกับปัญหาและวิกฤตการณ์ต่างๆ ได้ดี การส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศักยภาพของคนในชุมชนที่เริ่มจากการพัฒนาที่ตนเองเป็นอยู่ นำไปสู่การพัฒนาของกลุ่มและชุมชนการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนมีความยั่งยืน ชุมชนมีความเข้มแข็ง การจัดการของกลุ่มที่ใช้หลักการผสมผสานเข้ามาช่วยในเรื่องของการจัดการไม่ว่าจะเป็นเรื่องคน เงิน วัตถุดิบ ความ เป็นเครือญาติ การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ฯลฯ เพื่อให้การดำเนินการของกลุ่มฯ และชุมชนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ส่งผลต่อการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

ภาคสรุป

จากการตรวจเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อการต้องการความรู้ของ นักวิชาการส่งเสริมเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปเนื้อหาเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัยได้ดังนี้

วิสาหกิจชุมชนเป็นระบบการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม ภูมิปัญญา วัฒนธรรมและ ประเพณีที่มีความหลากหลายเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน เสริมกันแบบบูรณาการให้ผู้คนสามารถพึ่งพา ตนเอง เน้นวิถีคิดและกระบวนการเรียนรู้เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ทางเศรษฐกิจและสังคมและมีความสอดคล้องกับธุรกิจชุมชน

กรมส่งเสริมการเกษตรเป็นหน่วยงานของรัฐบาลภายใต้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีหน้าที่ ในการศึกษา วิเคราะห์ วิจัย เพื่อจัดทำนโยบาย ยุทธศาสตร์ มาตรการ ในการส่งเสริมและแนวทางใน การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เพื่อเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการส่งเสริม วิสาหกิจชุมชน ทั้งยังรับผิดชอบงานที่เกี่ยวกับกิจการของคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และ คณะกรรมการอื่นๆ ตามที่พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548 กำหนด เพื่อให้การ ส่งเสริมกิจการวิสาหกิจชุมชนมีความเป็นเอกภาพ กรมส่งเสริมการเกษตรมีหน้าที่ศึกษา วิเคราะห์ วิจัย เพื่อการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน และเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน และที่สำคัญยังมีการ ส่งเสริมและพัฒนากิจการประกอบกิจการวิสาหกิจชุมชน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การท่องเที่ยวของชุมชน ให้มีความเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้ และยกระดับการพัฒนาไปสู่กิจการในระดับที่สูงขึ้น นอกจากนี้ แล้วกรมส่งเสริมการเกษตรเป็นศูนย์กลางการจดทะเบียน ข้อมูลการจดทะเบียน และสารสนเทศ วิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน และผู้ที่ทำหน้าที่ดังกล่าวคือนักวิชาการส่งเสริม การเกษตร

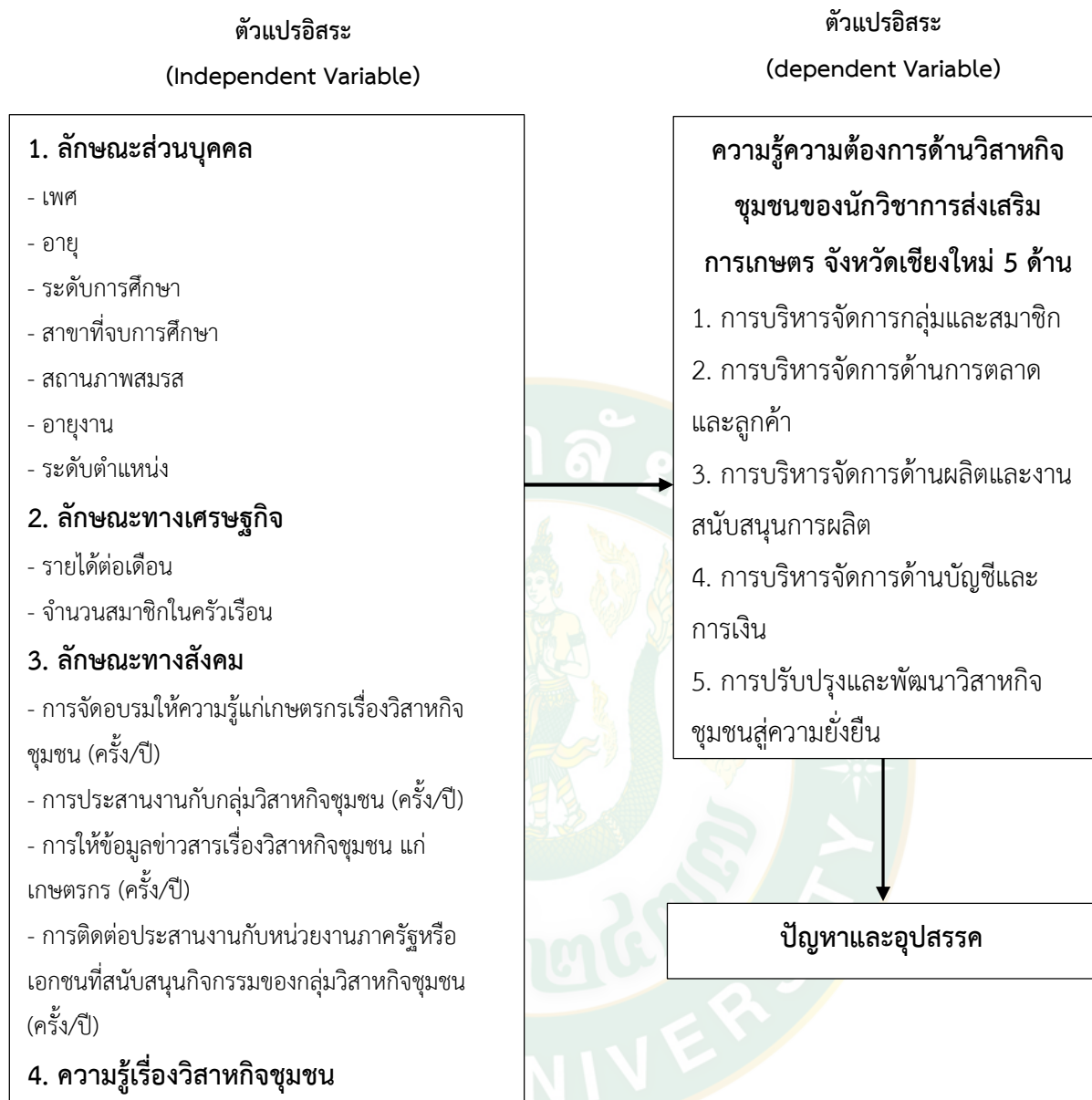
ความต้องการ เมอร์เรย์มีความคิดเห็นว่า ความต้องการเป็นสิ่งที่บุคคลได้สร้างขึ้นก่อให้เกิด ความรู้สึกขาดซึ่ง ความต้องการนี้บางครั้งเกิดขึ้นเนื่องจากแรงกระตุ้นภายในของบุคคล และบางครั้ง อาจเกิดความต้องการเนื่องจากสภาพสังคมก็ได้ หรืออาจกล่าวได้ว่า ความต้องการเป็นสิ่งที่เกิดขึ้น เนื่องมาจากสภาพทางร่างกายและสภาพทางจิตใจนั่นเอง

ความรู้ มีความหมายหลักๆ อยู่ 2 ประการ ประการแรก ความรู้ หมายถึงเนื้อหาข้อมูล ซึ่ง ประกอบด้วยข้อเท็จจริง ความคิดเห็น ความคิด ทฤษฎี หลักการและรูปแบบ (หรือรอบความคิด อื่นๆ) หรือข้อมูลอื่นๆ ที่มีความจำเป็น เช่นความรู้ด้านเคมี ด้านคณิตศาสตร์ เป็นต้น ประการที่สอง ความรู้ หมายถึง การที่บุคคลใด บุคคลหนึ่งได้กล่าวถึงหรือหยิบยกข้อมูลหรือข้อเท็จจริงที่เกิดจากการ กระทำของมนุษย์หรือเกิดจากปรากฏการณ์ทางธรรมชาติมาพูดถึงด้วยความเชื่อถือศรัทธา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการความรู้เรื่องวิสาหกิจชุมชนของนักส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ โดยจะทำการศึกษาตัวแปรอิสระอันได้แก่ ลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะทางเศรษฐกิจ ลักษณะทางสังคม และความรู้เรื่องวิสาหกิจชุมชน และศึกษาตัวแปรตามคือความต้องการความรู้เรื่องวิสาหกิจชุมชน 5 ด้าน ซึ่งจะมีรายละเอียดดังนี้

1. ลักษณะส่วนบุคคล อันได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สาขาที่จบการศึกษา สถานภาพสมรส อายุงานและระดับตำแหน่ง
2. ลักษณะทางเศรษฐกิจ อันได้แก่ รายได้ต่อเดือนและจำนวนสมาชิกในครอบครัว
3. ลักษณะทางสังคม อันได้แก่ การจัดอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรเรื่องวิสาหกิจชุมชน การติดต่อประสานงานกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การให้ข้อมูลข่าวสารเรื่องวิสาหกิจชุมชน และการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนที่สนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
4. ความรู้เรื่องวิสาหกิจชุมชน 5 ด้าน ได้แก่ 1) การบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก 2) การบริหารจัดการด้านตลาดและลูกค้า 3) การบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต 4) การบริหารด้านการจัดการบัญชีและการเงิน และ 5) การปรับปรุงและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน
5. ความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชน 5 ด้าน ได้แก่ 1) การบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก 2) การบริหารจัดการด้านตลาดและลูกค้า 3) การบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต 4) การบริหารด้านการจัดการบัญชีและการเงิน และ 5) การปรับปรุงและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน
6. ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับความต้องการความรู้เรื่องวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรจังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

จากการตรวจสอบเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการความรู้เรื่องวิสาหกิจชุมชนของนักส่งเสริมการเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ สามารถตั้งสมมติฐานได้ คือ ลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะทางเศรษฐกิจ ลักษณะทางสังคม และความรู้มีผลต่อความต้องการความรู้เรื่องวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรจังหวัดเชียงใหม่

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการศึกษาวิจัยดังต่อไปนี้

สถานที่ดำเนินการวิจัย

สถานที่ดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ คือ สำนักงานเกษตรอำเภอ จังหวัดเชียงใหม่ 25 อำเภอ ได้แก่ สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองเชียงใหม่ อำเภอเชียงดาว อำเภอแม่ริม อำเภอสันทราย อำเภอสันป่าตอง อำเภอสันกำแพง อำเภอแม่แตง อำเภออมก๋อย อำเภอฝาง อำเภอเวียงแหง อำเภอกัลยาณิวัฒนา อำเภอฮอด อำเภอดอยเต่า อำเภอแม่อน อำเภอแม่อาว อำเภอไชยปราการ อำเภอดอยสะเก็ด อำเภอดอยหล่อ อำเภอพร้าว อำเภอจอมทอง อำเภอสะเมิง อำเภอสารภี อำเภอหางดง อำเภอแม่แจ่ม และอำเภอแม่แตง

ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรที่ได้รับการบรรจุเป็นข้าราชการ โดยมีหน้าที่รับผิดชอบวิสาหกิจชุมชนของกรมส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ 25 อำเภอ และมีจำนวนนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรทั้งหมด 175 คน และสุ่มได้จำนวนตัวอย่าง 122 คน ตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การคำนวณการสุ่มตัวอย่าง (Yamane, 1973: 22) (อ้างถึงใน ระพีพรรณ ฉลองสุข, 2550: 1-19) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และกำหนดให้มีความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 กำหนดขนาดตัวอย่างจากจำนวนนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรและผู้ที่เกี่ยวข้องงานด้านวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเชียงใหม่จำนวน 175 คน โดยมีสูตรคำนวณดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

โดยที่

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดของประชากรทั้งหมด (175)

e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ของการสุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยสามารถยอมรับได้ 5 %
($e=0.05$)

แทนค่าสูตรได้

$$n = \frac{175}{1 + 175(0.05)^2}$$

ดังนั้นขนาดของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 122 ราย

ขั้นตอนที่ 2 สุ่มนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรและผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานด้านวิสาหกิจชุมชนในแต่ละอำเภอทั้ง 25 อำเภอ ใช้การสุ่มอย่างง่ายโดยจะใช้สูตรเทียบสัดส่วน ดังต่อไปนี้

$$n_i = \frac{nN_i}{N}$$

n = ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

N = จำนวนประชากรทั้งหมด

N_i = จำนวนประชากรในแต่ละกลุ่ม

n_i = จำนวนตัวอย่างสุ่มในแต่ละกลุ่ม

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรและผู้ที่ปฏิบัติงาน
เกี่ยวข้องด้านวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่

ชื่ออำเภอ	จำนวนเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร (คน)	จำนวนตัวอย่าง (คน)
1. อำเภอเมืองเชียงใหม่	10	7
2. อำเภอสารภี	9	6
3. อำเภอสันกำแพง	8	6
4. อำเภอดอยสะเก็ด	8	6
5. อำเภอสันทราย	10	7
6. อำเภอพร้าว	7	5
7. อำเภอแม่ริม	10	7
8. อำเภอแม่แตง	8	6
9. อำเภอสะเมิง	6	4
10. อำเภอเชียงดาว	8	6
11. อำเภอฝาง	10	7
12. อำเภอแม่อาย	10	7
13. อำเภอหางดง	8	6
14. อำเภอสันป่าตอง	8	6
15. อำเภอจอมทอง	6	4
16. อำเภอฮอด	5	3
17. อำเภออมก๋อย	6	4
18. อำเภอดอยเต่า	5	3
19. อำเภอแม่แจ่ม	5	3
20. อำเภอเวียงแหง	4	3
21. อำเภอไชยปราการ	6	4
22. อำเภอแม่วาง	5	3
23. อำเภอแม่ออน	5	3
24. อำเภอดอยหล่อ	5	3
25. อำเภอกัลยาณิวัฒนา	3	2
รวม	175	122

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ (2562: ระบบออนไลน์)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ตามกรอบแนวคิดของงานวิจัย (Conceptual Framework of the Research) ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการความรู้เรื่องวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ วัตถุประสงค์ในการเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

1. ลักษณะส่วนบุคคลลักษณะทางเศรษฐกิจ และลักษณะทางสังคม ของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่
2. ระดับความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่
3. ความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่
4. ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่
5. ปัญหาและอุปสรรค ข้อเสนอแนะด้านวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการทำวิจัยได้กำหนดใช้คำถามปลายเปิด (open-ended question) และคำถามปลายปิด (close-ended question) สร้างเป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ โดยเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลมี 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะทางเศรษฐกิจ และลักษณะทางสังคมของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้คำถามทั้งปลายเปิด (open-ended question) และคำถามปลายปิด (close-ended question)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามที่เป็นข้อทดสอบเกี่ยวกับความรู้เรื่องวิสาหกิจชุมชน ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ 1) การบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก 2) การบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า 3) การบริหารจัดการด้านผลิตและงานสนับสนุนการผลิต 4) การบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน และ 5) การปรับปรุงและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน โดยวัดความรู้เป็นข้อสอบให้ตอบถูก และตอบผิด มีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

ตอบคำถามผิด = 0 คะแนน

ตอบคำถามถูก = 1 คะแนน

เกณฑ์การวัดและการให้คะแนน

คะแนนระหว่าง 0 – 8 เท่ากับ น้อย

คะแนนระหว่าง 9 – 17 เท่ากับ ปานกลาง

คะแนนระหว่าง 18 – 25 เท่ากับ มาก

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความต้องการความรู้เรื่องวิสาหกิจชุมชน ได้แก่

- 1) การบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก 2) การบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า 3) การบริหารจัดการด้านผลิตและงานสนับสนุนการผลิต 4) การบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน และ 5) การปรับปรุงและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน โดยคำถามจะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ ดังต่อไปนี้

ต้องการมากที่สุด	=	5 คะแนน
ต้องการมาก	=	4 คะแนน
ต้องการปานกลาง	=	3 คะแนน
ต้องการน้อย	=	2 คะแนน
ต้องการน้อยที่สุด	=	1 คะแนน

เกณฑ์การวัดและให้คะแนน

ค่าเฉลี่ยระหว่าง	4.51 – 5.00	เท่ากับ มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	3.51 – 4.50	เท่ากับ มาก
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	2.51 – 3.50	เท่ากับ ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	1.51 – 2.50	เท่ากับ น้อย
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	1.00 – 1.50	เท่ากับ น้อยที่สุด

ตอนที่ 4 เป็นแบบสอบถามปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเรื่องความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ด้วยการแจกแบบสอบถามกับนักส่งเสริมการเกษตรและผู้ที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องด้านวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ 122 ราย ทั้งนี้การทำงานจะง่ายขึ้นผู้วิจัยจะต้องติดต่อประสานงานกับนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรโดยตรง
2. ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาตรวจสอบความถูกต้อง และทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติเพื่อแปรผล สรุปผลการวิจัย และรายงานผลการวิจัยต่อไป

การทดสอบเครื่องมือ

แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นจากการศึกษาค้นคว้า และจากการตรวจเอกสาร จะถูกนำมาทดสอบเพื่อให้เกิดความแม่นยำ 4 ด้านคือ

1. การทดสอบความตรง (Validity) ของเครื่องมือ การทดสอบความตรงของแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะเสนอต่อประธานและคณะกรรมการที่ปรึกษาและนักวิชาการ เพื่อพิจารณา ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้อง

2. การทดสอบความเชื่อถือได้ (Reliability) แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ที่ถูกตรวจสอบ โดยคณะกรรมการที่ปรึกษาแล้วจะนำไปทดสอบกับเกษตรกรซึ่งเป็นเกษตรกรที่มีลักษณะคล้ายคลึง กันกับเกษตรกรผู้ให้ข้อมูลจำนวน 30 ราย หลังจากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ตามแบบสัมประสิทธิ์ แอลฟา ตามแบบของ Cronbach α Coefficient ของ (Cronbach 1970; 161 อ้างใน นิภาภรณ์ จงวุฒิเวศ, 2552: 59) โดยใช้สูตรดังนี้

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left[1 - \frac{\sum S_i^2}{S_x^2} \right]$$

α = สัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น

n = จำนวนข้อของแบบสัมภาษณ์

$\sum S_i^2$ = ผลรวมของความแปรปรวนของคะแนนแต่ละข้อ

S_x^2 = ความแปรปรวนของคะแนนทั้งหมด

ในการวิจัยครั้งนี้ กำหนดให้ค่าความเชื่อมั่นที่ได้ต้องมีค่าไม่น้อยกว่า 0.70

3. การทดสอบความยากง่าย (Difficulty index) คือ อัตราส่วนระหว่างจำนวนคนที่ตอบ ข้อสอบข้อนั้นถูกกับจำนวนคนที่ตอบข้อนั้นทั้งหมด ถ้าข้อสอบมีคนทำถูกมากข้อสอบข้อนั้นง่าย แต่ถ้า ข้อสอบข้อใดคนทำถูกน้อยข้อสอบนั้นยาก

$$P = \frac{R}{N}$$

P คือ ค่าดัชนีความยากง่าย

R คือ จำนวนเกษตรกรที่ทำข้อนั้นถูก

N คือ จำนวนเกษตรกรทั้งหมดที่ทำข้อสอบข้อนั้น

ดัชนีความยากง่าย	ความหมาย
มากกว่า 0.8	ง่ายมาก (ปรับปรุงหรือทิ้ง)
0.60 - 0.08	ค่อนข้างง่าย
0.40 - 0.06	ปานกลาง
0.20 - 0.40	ค่อนข้างยาก
น้อยกว่า 0.20	ยากมาก (ปรับปรุงหรือตัดทิ้ง)

4. การตรวจสอบอำนาจการจำแนก (discrimination) โดยใช้สูตรในการคำนวณดังนี้ (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2547: 45)

สูตร

$$r = \frac{H-L}{(n_1 + n_2)/2} - \frac{H-L}{(n_1 + n_2)/2}$$

โดยที่ r = ค่าอำนาจการจำแนก

H = จำนวนคนที่ตอบข้อทดสอบข้อนั้นถูกในกลุ่มคนเก่ง

L = จำนวนคนที่ตอบข้อทดสอบข้อนั้นถูกในกลุ่มคนไม่เก่ง

n_1 = จำนวนคนในกลุ่มคนเก่ง

n_2 = จำนวนคนในกลุ่มคนไม่เก่ง

ค่าอำนาจจำแนกเป็นได้ทั้งค่าที่เป็นบวกและติดลบ ซึ่งมีเกณฑ์ในการแปลความหมายดังต่อไปนี้

0.60 - 1.00	หมายถึง	ดีมาก
0.40 - 0.59	หมายถึง	ดี
0.20 - 0.39	หมายถึง	พอใช้
0.10 - 0.19	หมายถึง	ต่ำ ต้องปรับปรุง
0.00 - 0.09	หมายถึง	ต่ำมาก ต้องปรับปรุง
-1.00 - 0.01	หมายถึง	ติดลบ ต้องปรับปรุง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์มาตรวจสอบความถูกต้อง จัดเรียงข้อมูลและทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป (Statistical Package for the Social Science: SPSS) เพื่อทำการแจกแจงข้อมูลที่ได้ในแต่ละส่วนดังต่อไปนี้

1. ใช้สถิติพรรณนา (Descriptive statistic) ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าสูงสุด (Maximum) และค่าต่ำสุด (Minimum) วิเคราะห์ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ ลักษณะทางสังคม และความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของเกษตรกรตำบล

2. ใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุ (Multiple Regression Analysis) ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ 95% เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระทั้งหมด (ลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะทางเศรษฐกิจ ลักษณะทางสังคม ความรู้) กับความต้องการความรู้เรื่องวิสาหกิจชุมชน

บทที่ 4

ผลการวิจัยและวิจารณ์

ผลการวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการแจกแบบสอบถามนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรจำนวน 122 ราย นำมาวิเคราะห์ แผลผล และนำเสนอผลการวิจัย ทั้งหมด 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ลักษณะส่วนบุคคลลักษณะทางเศรษฐกิจ และลักษณะทางสังคม ของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 2 ระดับความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 3 ความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 4 ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 5 ปัญหาและอุปสรรค ข้อเสนอแนะด้านวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่

ตอนที่ 1 ลักษณะส่วนบุคคลลักษณะทางเศรษฐกิจ และลักษณะทางสังคม ของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่

ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สาขาที่จบการศึกษา สถานภาพสมรส อายุงานและตำแหน่งในปัจจุบัน ลักษณะทางเศรษฐกิจอื่น ได้แก่ รายได้ต่อเดือน รายได้รวมในครัวเรือน และจำนวนสมาชิกในครอบครัว ลักษณะทางสังคมอื่น ได้แก่ การจัดอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรเรื่องวิสาหกิจชุมชน การติดต่อประสานงานกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การให้ข้อมูลข่าวสารเรื่องวิสาหกิจชุมชนแก่เกษตรกร การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่สนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน วิเคราะห์โดยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive statistic) ได้แก่ ร้อยละ (percentage) ความถี่ (Frequency) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าสูงสุด (Maximum) และค่าต่ำสุด (Minimum)

ลักษณะส่วนบุคคล

เพศ

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลเป็นเพศหญิงจำนวน 71 ราย คิดเป็นร้อยละ 58.2 และเพศชาย 51 ราย คิดเป็นร้อยละ 41.8

อายุ

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีอายุอยู่ระหว่าง 31 – 40 ปี ร้อยละ 66.4 รองลงมา คือ อายุระหว่าง 41 – 50 ปี ร้อยละ 18.9 อายุต่ำกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี ร้อยละ 10.7 และอายุตั้งแต่ 51 ปีขึ้นไป ร้อยละ 4.0 และยังพบว่านักวิชาการเกษตรผู้ให้ข้อมูลมีอายุน้อยที่สุดและมากที่สุดคือ 28 ปี และ 54 ปี เฉลี่ย 36.9 ปี

จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่านักวิชาการส่งเสริมการเกษตรส่วนใหญ่เป็นช่วงวัยที่กำลังสร้างเนื้อสร้างตัวอยู่ในช่วงวัยกลางคน ซึ่งเป็นวัยทำงานที่มีความแน่นอนในอาชีพการงาน เป็นวัยที่มีการสั่งสมประสบการณ์และความรู้ไว้มากมายเพื่อนำมาใช้ในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้ดี

ระดับการศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 78 ราย ร้อยละ 63.9 และปริญญาโทจำนวน 44 ราย ร้อยละ 36.1

จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่านักวิชาการส่งเสริมการเกษตรส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี เนื่องจากว่าตำแหน่งนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรจะต้องมีคุณวุฒิจบการศึกษาระดับปริญญาตรีเป็นขั้นพื้นฐานตามกำหนดของคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน

สาขาที่จบการศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่จบการศึกษาสาขาส่งเสริมการเกษตรเป็นส่วนใหญ่ ร้อยละ 54.9 รองลงมาคือ สาขาเศรษฐศาสตร์เกษตร ร้อยละ 24.6 สาขาพืชศาสตร์ ร้อยละ 10.7 สาขาการจัดการศัตรูพืช ร้อยละ 6.6 และสาขาวิทยาศาสตร์เกษตร ร้อยละ 3.3

จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่านักวิชาการส่งเสริมการเกษตรจบการศึกษาสาขาส่งเสริมการเกษตร เศรษฐศาสตร์เกษตร และศาสตร์เกษตรในด้านพืชศาสตร์ การจัดการศัตรูพืช เนื่องจากสาขาดังกล่าวเป็นสาขาที่ตรงกับสายงานมากที่สุด

ระดับตำแหน่ง

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่อยู่ในระดับตำแหน่งนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการร้อยละ 59.8 รองลงมาคือ ระดับตำแหน่งนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการร้อยละ 39.3 และระดับตำแหน่งนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการพิเศษร้อยละ 0.8

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่านักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการเป็นนักวิชาการที่เพิ่งถูกบรรจุทำให้พบอัตราสูงแต่ยังน้อยกว่าระดับชำนาญการ เนื่องจากนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรที่บรรจุเป็นระยะเวลา 4 – 6 ปี ได้ดำเนินการปรับตำแหน่งเป็นชำนาญการเพื่อความก้าวหน้าทางอาชีพ

อายุการทำงาน

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีอายุการทำงานระหว่าง 1 – 6 ปี ร้อยละ 45.9 รองลงมาคือระหว่าง 7 – 12 ปี ร้อยละ 37.7 อายุการทำงานระหว่าง 13 – 18 ปี ร้อยละ 9.8 และต่ำสุดคือ 19 ปีขึ้นไปร้อยละ 6.6 และนักวิชาการเกษตรผู้ให้ข้อมูลมีอายุการทำงานเฉลี่ย 8 ปี สูงสุดและต่ำสุดเท่ากับ 1 ปี และ 25 ปี ตามลำดับ

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าอายุการทำงานระหว่าง 1 - 6 ปี ส่วนใหญ่เป็นนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรระดับปฏิบัติการ อย่างไรก็ตาม ในช่วงอายุการทำงาน 5 ปีขึ้นไปบางส่วนได้เลื่อนเป็นระดับชำนาญการ ซึ่งสอดคล้องกับระดับตำแหน่งที่ได้กล่าวมาข้างต้น

สถานภาพสมรส

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นโสด จำนวน 81 ราย ร้อยละ 66.4 และสถานภาพการสมรส จำนวน 41 ราย ร้อยละ 33.6

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่านักวิชาการส่งเสริมการเกษตรส่วนใหญ่อยู่ในสถานภาพโสด อาจเนื่องมาจากส่วนหนึ่งเพิ่งได้รับการบรรจุเป็นข้าราชการซึ่งสอดคล้องกับอายุการทำงานในข้างต้น และยังสอดคล้องกับช่วงอายุของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรในระหว่าง 31 – 40 ปี ซึ่งวัยนี้เป็นวัยกำลังทำงานยังไม่พร้อมสร้างครอบครัวถ้ายังไม่มีความมั่นคงในอาชีพที่แน่นอน

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล

(n = 122)

ลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	51	41.8
หญิง	71	58.2
อายุ		
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 30 ปี	13	10.7
31 - 40	81	66.4
41 - 50	23	18.9
ตั้งแต่ 51 ปีขึ้นไป	5	4.0
$\bar{X} = 36.90$ SD = 5.54 Min - Max = 28 - 54		
ระดับการศึกษา		
ปริญญาตรี	78	63.9
ปริญญาโท	44	36.1
สาขาที่จบการศึกษา		
ส่งเสริมการเกษตร	67	54.9
เศรษฐศาสตร์เกษตร	30	24.6
พืชศาสตร์	13	10.7
การจัดการศัตรูพืช	8	6.6
วิทยาศาสตร์การเกษตร	4	3.3
ระดับตำแหน่ง		
นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ	48	39.3
นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ	73	59.8
นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการพิเศษ	1	0.8
อายุการทำงาน (ปี)		
1 - 6	56	45.9
7 - 12	46	37.7
13 - 18	12	9.8
ตั้งแต่ 19 ปีขึ้นไป	8	6.6
$\bar{X} = 8.07$ SD = 5.93 Min - Max = 1 - 25		

ตารางที่ 2 (ต่อ)

(n = 122)

ลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
สถานภาพสมรส		
โสด	81	66.4
แต่งงานแล้ว	41	33.6

ลักษณะทางเศรษฐกิจ

รายได้ (บาทต่อเดือน)

ผลการศึกษาพบว่า นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรส่วนใหญ่ร้อยละ 54.9 มีรายได้ต่อเดือนอยู่ระหว่าง 20,001 – 30,000 บาท รองลงมาร้อยละ 41.0 มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่าหรือเท่ากับ 20,000 บาท และส่วนน้อยที่สุดร้อยละ 4.1 มีรายได้ต่อเดือนอยู่ระหว่าง 30,001 – 40,000 บาท โดยรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 21,405.74 บาท และรายได้ต่อเดือนต่ำสุดและสูงสุดเท่ากับ 18,000 บาท และ 38,000 ตามลำดับ

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่ารายได้ต่อเดือนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรมีความสอดคล้องกับอัตราเงินเดือนในแต่ละระดับตำแหน่งจากผลการวิจัยเมื่อข้างต้น เมื่อระดับตำแหน่งสูงขึ้นจะมีอัตรารายได้สูงขึ้น

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (คน)

ผลการศึกษาพบว่า นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรส่วนใหญ่ร้อยละ 57.4 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนอยู่ระหว่าง 3 – 4 คน รองลงมาร้อยละ 36.9 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนระหว่าง 1 – 2 คน และร้อยละ 5.7 มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือน 5 คนขึ้นไป โดยเฉลี่ยเท่ากับ 2.83 สูงสุดและต่ำสุดเท่ากับ 6 คน และ 1 คน ตามลำดับ

จากผลการศึกษาพบว่านักวิชาการส่งเสริมการเกษตรส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับครอบครัวที่อาจจะประกอบด้วยสามีภรรยาและลูก หรือพ่อแม่และญาติพี่น้อง

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามลักษณะทางเศรษฐกิจ

(n = 122)

ลักษณะทางเศรษฐกิจ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
รายได้ (บาทต่อเดือน)		
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ 20,000	50	41.0
20,001 – 30,000	67	54.9
30,001 – 40,000	5	4.1
$\bar{X} = 21,405.74$ SD = 3591.39 Min – Max = 18,000 – 38,000		
จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (คน)		
1 - 2	45	36.9
3 - 4	70	57.4
5 คนขึ้นไป	7	5.7
$\bar{X} = 2.83$ SD = 1.37 Min – Max = 1 - 6		

ลักษณะทางสังคม

การฝึกอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรเรื่องวิสาหกิจชุมชน (ครั้ง/ปี)

ผลการศึกษาพบว่า การอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรเรื่องวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ร้อยละ 57.4 ได้จัดอบรมให้แก่เกษตรกร 6 - 10 ครั้ง จัดอบรมให้แก่เกษตรกร 1 - 5 ครั้ง และได้จัดการอบรมให้แก่เกษตรกร 11 ครั้งขึ้นไป เท่ากับ ร้อยละ 21.3 ทั้งนี้พบว่า นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรได้มีการจัดอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรต่ำสุดและสูงสุดจำนวน 3 ครั้ง และ 14 ครั้ง เฉลี่ยประมาณ 8 ครั้งต่อปี

การฝึกอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรเรื่องวิสาหกิจชุมชนเป็นภารกิจหลักของกรมส่งเสริมการเกษตรซึ่งจำนวนครั้งจะขึ้นอยู่กับแผน (Action plan) ของแต่ละพื้นที่ ทั้งนี้จากผลการวิจัยพบว่า การจัดอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรฯ จะมากหรือน้อยครั้งจะขึ้นอยู่กับจำนวนพื้นที่และเป้าหมายในการส่งเสริม

การติดต่อประสานงานกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (ครั้ง/ปี)

ผลการศึกษาพบว่า การติดต่อประสานงานกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในปีที่ผ่านมา ร้อยละ 58.2 ได้มีการติดต่อประสานงานกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 6 - 10 ครั้งต่อปี ร้อยละ 19.7 มีการติดต่อประสานงานฯ 1 - 5 ครั้งต่อปี และร้อยละ 22.1 มีการติดต่อประสานงานฯ 11 ครั้งขึ้นไป ทั้งนี้พบว่า

นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรได้มีการการติดต่อประสานงานกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต่ำสุดและสูงสุด 4 และ 12 ครั้งต่อปี โดยเฉลี่ยประมาณ 8 ครั้งต่อปี

ด้วยของสำนักงานการส่งเสริมการเกษตรมีภารกิจหน้าที่ในการขึ้นทะเบียนวิสาหกิจชุมชนของกลุ่มภารกิจในการติดตามสถานการณ์การของกลุ่มวิสาหกิจภายใต้การดูแล หรือภารกิจอื่นๆ ที่ต้องกระทำเพื่อให้เกิดความสำเร็จยั่งยืนให้แก่กลุ่มวิสาหกิจ การติดต่อประสานงานกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจึงมีความสำคัญในการ จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่านักวิชาการส่งเสริมการเกษตรส่วนใหญ่ได้มีการติดต่อประสานงานกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 6 – 10 ครั้งต่อปี นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรอาจจะมีการติดต่อประสานงานกับกลุ่มวิสาหกิจ 1 ครั้งต่อเดือน

การให้ข้อมูลข่าวสารเรื่องวิสาหกิจชุมชนแก่เกษตรกร (ครั้ง/ปี)

ผลการศึกษาพบว่า นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรมีการให้ข้อมูลข่าวสารเรื่องวิสาหกิจชุมชนแก่เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 58.2 ได้มีการให้ข้อมูลฯ 6 – 10 ครั้งต่อปี รองลงมาร้อยละ 20.5 มีการให้ข้อมูลฯ 1 – 5 ครั้งต่อปี และร้อยละ 21.3 มีการให้ข้อมูลฯ 11 ครั้งต่อปีขึ้นไป ซึ่งจำนวนครั้งในการให้ข้อมูลดังกล่าวต่ำสุดและสูงสุดเท่ากับ 4 และ 14 ครั้งต่อปี โดยเฉลี่ยประมาณ 8 ครั้งต่อปี

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่านักวิชาการส่งเสริมการเกษตรได้มีการให้ข้อมูลข่าวสารเรื่องวิสาหกิจชุมชนให้แก่เกษตรกร การให้ข้อมูลข่าวสารเรื่องวิสาหกิจชุมชนแก่เกษตรกรเป็นอีกหนึ่งภารกิจที่สำคัญ เพื่อให้เกษตรกรได้รับทราบข่าวสารข้อมูลตามทันทุกสถานการณ์ ทั้งนี้อาจจะมีการให้ข้อมูลข่าวสารผ่านทางป้ายโฆษณา ทางวิทยุ หรือทางสื่อการให้ข่าวสารอื่นๆ

การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่สนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (ครั้ง/ปี)

ผลการศึกษาพบว่า นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรมีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่สนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ส่วนใหญ่ร้อยละ 58.2 ได้มีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานฯ 6 – 10 ครั้งต่อปี รองลงมาร้อยละ 24.6 มีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานฯ 11 ครั้งต่อปีขึ้นไป และมีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานฯ 1 – 5 ครั้งต่อปี และร้อยละ 17.2 ซึ่งจำนวนครั้งในการติดต่อประสานงานดังกล่าวต่ำสุดและสูงสุดเท่ากับ 2 และ 12 ครั้งต่อปี โดยเฉลี่ยประมาณ 8 ครั้งต่อปี

การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่สนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนถือได้ว่าเป็นมีความสำคัญสำหรับการดำเนินงานวิสาหกิจเนื่องจากกลุ่มไม่สามารถที่จะดำเนินการเองได้หากไม่มีความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่นๆ เพราะฉะนั้นนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรจึงต้องมี

การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่สนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้การกิจชุมชนมีความสำเร็จ มั่นคง และยั่งยืน

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของเกษตรกรผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามลักษณะทางสังคม

(n = 122)

ลักษณะทางสังคม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การจัดโครงการฝึกอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรเรื่องวิสาหกิจชุมชน (ครั้ง/ปี)		
1 - 5	26	21.3
6 - 10	70	57.4
11 ครั้งขึ้นไป	26	21.3
$\bar{X} = 7.94$ SD = 3.09 Min - Max = 1 - 14		
การติดต่อประสานงานกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (ครั้ง/ปี)		
1 - 5	24	19.7
6 - 10	71	58.2
11 ครั้งขึ้นไป	27	22.1
$\bar{X} = 8.32$ SD = 3.14 Min - Max = 2 - 16		
การให้ข้อมูลข่าวสารเรื่องวิสาหกิจชุมชนแก่เกษตรกร (ครั้ง/ปี)		
1 - 5	25	20.5
6 - 10	71	58.2
11 ครั้งขึ้นไป	26	21.3
$\bar{X} = 8.12$ SD = 3.30 Min - Max = 2 - 16		
การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่สนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (ครั้ง/ปี)		
1 - 5	21	17.2
6 - 10	71	58.2
11 ครั้งขึ้นไป	30	24.6
$\bar{X} = 8.31$ SD = 3.23 Min - Max = 2 - 16		

ตอนที่ 2 ระดับความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่

ความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีทั้งหมด 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ความรู้ด้านการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก 2) ความรู้ด้านการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า 3) ความรู้ด้านการบริหารจัดการด้านผลิตและงานสนับสนุนการผลิต 4) ความรู้ด้านการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน และ 5) ความรู้ด้านการปรับปรุงและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน โดยผู้ให้ข้อมูลตอบคำถามทั้งหมด 25 ข้อ ข้อละ 1 คะแนน รวมทั้งหมด 25 คะแนน และใช้สถิติพรรณนา (Descriptive statistic) ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ความถี่ (Frequency) โดยถูกแจกแจง 3 ระดับคือ ระดับน้อยมีคะแนนระหว่าง 0 – 8 ระดับปานกลางมีคะแนนระหว่าง 9 – 17 และระดับมากมีคะแนนระหว่าง 18 – 25

ระดับความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

จากการทดสอบระดับความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 20.57 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.62 ค่าต่ำสุดและค่าสูงสุดเท่ากับ 14 และ 25 โดยพบว่าส่วนใหญ่ร้อยละ 86.1 มีความรู้อยู่ในระดับมาก นักวิชาการเกษตรมีความรู้ในระดับปานกลาง ร้อยละ 13.9 และมีความรู้ในระดับน้อย ร้อยละ 0.0 (ตารางที่ 5)

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรมีความรู้ในระดับมาก อาจจะเป็นเพราะว่านักวิชาการส่งเสริมการเกษตรได้มีการเข้าอบรมและชำนาญในหน้าที่ของแต่ละคนที่ได้รับผิดชอบจึงทำให้นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรได้รับความรู้เพิ่มมากขึ้น เมื่อประสบการณ์เพิ่มมากขึ้นจึงส่งผลให้ระดับความรู้ของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ 5 ระดับความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนของผู้ให้ข้อมูล

(n = 122)

ระดับความรู้	จำนวน (คน)	ร้อยละ
น้อย (คะแนนระหว่าง 0 – 8)	0	0.0
ปานกลาง (คะแนนระหว่าง 9 – 17)	17	13.9
มาก (คะแนนระหว่าง 18 – 25)	105	86.1
$\bar{X} = 20.57$ SD = 2.62 Min – Max = 14 - 25		

ตอนที่ 3 ความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่

ความต้องการความรู้เรื่องวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ มีทั้งหมด 5 ด้าน คือ 1) ความต้องการความรู้ด้านการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก 2) ความต้องการความรู้ด้านการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า 3) ความต้องการความรู้ด้านการบริหารจัดการด้านผลผลิตและงานสนับสนุน 4) ความต้องการความรู้ด้านการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน และ 5) ความต้องการความรู้ด้านการปรับปรุงและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลได้ตอบแบบสอบถามแบบ Rating Scale ด้านละ 5 ข้อ โดยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive statistic) ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ระดับความต้องการความรู้ด้านการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก

ความต้องการความรู้ด้านการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิกของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรพบว่าค่าเฉลี่ยความต้องการเท่ากับ 3.09 ซึ่งต้องการความรู้อยู่ในระดับปานกลาง (ตาราง 5) โดยผู้ให้ข้อมูลมีความต้องการความรู้ในแต่ละประเด็น (ตารางที่ 6) ดังนี้ 1) แนวทางหรือวิธีการอยู่ร่วมกันภายในกลุ่มเพื่อให้เกิดความสุขและความสงบเรียบร้อยของสมาชิกในกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 3.11) 2) แนวทางในการพัฒนาผู้นำกลุ่มให้มีความสามารถในการบริหารจัดการสมาชิกกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 3.18) 3) แนวทางในการพัฒนาผู้นำกลุ่มและสมาชิกกลุ่มให้มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (ค่าเฉลี่ย 2.98) 4) แนวทางในการเพิ่มศักยภาพในการทำงานของกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 3.16) และ 5) แนวทางในการลดผลกระทบของสมาชิกในกลุ่มเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นภายในกลุ่มหลังการรวมกลุ่ม (ค่าเฉลี่ย 3.06)

จากผลการวิจัยความต้องการความรู้ด้านการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิกแสดงให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลมีความต้องการความรู้ด้านดังกล่าวอยู่ในระดับปานกลาง การบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจไม่ได้เป็นหน้าที่โดยตรงของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร แต่เป็นหน้าที่โดยตรงของผู้นำและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจ แต่อย่างไรก็ตามการเพิ่มความรู้ด้านการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิกกลุ่มมีความจำเป็นต่อนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจได้อย่างยั่งยืน

ระดับความต้องการความรู้ด้านการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า

ความต้องการความรู้ด้านการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้าของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรพบว่าค่าเฉลี่ยความต้องการเท่ากับ 3.27 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง (ตาราง 5) โดยผู้ให้ข้อมูลมีความต้องการความรู้ในแต่ละประเด็น (ตาราง 7) ดังนี้ 1) การทำความรู้จักกับลูกค้า (ค่าเฉลี่ย 3.37) 2) การวิเคราะห์ความต้องการของลูกค้า (ค่าเฉลี่ย 3.30) 3) การวิเคราะห์ความถึงพอใจของลูกค้า (ค่าเฉลี่ย 3.16) 4) การตลาดภายในประเทศและตลาดภายนอกประเทศ (3.30) และ 5) การวิเคราะห์กลยุทธ์ทางการตลาด (ค่าเฉลี่ย 3.22)

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่านักวิชาการส่งเสริมการเกษตรมีความต้องการความรู้ด้านการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้าอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งการจะดำเนินวิสาหกิจกลุ่มให้เกิดผลกำไร การบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้าจึงเป็นสิ่งสำคัญ เป็นสิ่งที่นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรจำเป็นต้องมีและต้องนำความรู้ด้านนี้ไปถ่ายทอดให้กับกลุ่มวิสาหกิจภายใต้ความรับผิดชอบของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร

ระดับความต้องการความรู้ด้านการบริหารจัดการด้านผลผลิตและงานสนับสนุน

ความต้องการความรู้ด้านการบริหารจัดการด้านผลผลิตและงานสนับสนุนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร พบว่าค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.98 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง (ตาราง 5) โดยผู้ให้ข้อมูลมีความต้องการความรู้ในแต่ละประเด็น (ตาราง 8) ดังนี้ 1) แนวทางในการบริหารจัดการด้านการผลิต (ค่าเฉลี่ย 3.06) 2) แนวทางในการบริหารงานสนับสนุนการผลิต (ค่าเฉลี่ย 3.01) 3) แนวทางแปรรูปอาหารการผลิตให้ออกมาเป็นสินค้าหรือบริการ (ค่าเฉลี่ย 2.84) 4) การวางแผนและการตัดสินใจเพื่อผลิตสินค้า (ค่าเฉลี่ย 2.97) และ 5) การจัดการคุณภาพของสินค้า (ค่าเฉลี่ย 3.05)

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่านักวิชาการส่งเสริมการเกษตรมีความต้องการความรู้ด้านการบริหารจัดการผลผลิตและงานสนับสนุนอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งการจัดการผลผลิตเป็นการแปรรูปอาหารให้เกิดเป็นสินค้าและบริการ เป็นความคิดที่เกิดจากความสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่อาจถูกฝึกฝนหรือเป็นพรสวรรค์มาตั้งแต่กำเนิด แต่อย่างไรก็ตามสิ่งนี้ควรได้รับการฝึกฝนอบรมเพิ่มประสบการณ์ให้เกิดการคิดและการพัฒนาอย่างสร้างสรรค์

ระดับความต้องการความรู้ด้านการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน

ความต้องการความรู้ด้านการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงินของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร พบว่าค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.00 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง (ตาราง 5) โดยผู้ให้ข้อมูลมีความต้องการความรู้ในแต่ละประเด็น (ตาราง 9) ดังนี้ 1) แนวทางในการวางระบบบัญชี การฝึกปฏิบัติจัดทำบัญชีต้นทุน บัญชีธุรกิจ และการวางแผนการเงินและภาษีที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้ประกอบการ

แต่ละธุรกิจ (ค่าเฉลี่ย 3.12) 2) การจัดทำแผนการเงิน (ค่าเฉลี่ย 3.09) 3) การบริหารการเงิน (ค่าเฉลี่ย 2.59) 4) การวิเคราะห์ทางการเงิน (ค่าเฉลี่ย 3.24) และ 5) การเข้าถึงแหล่งเงินทุน (ค่าเฉลี่ย 2.98)

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่านักวิชาการส่งเสริมการเกษตรมีความต้องการความรู้ด้านการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงินอยู่ในระดับปานกลาง การบริหารจัดการบัญชีและการเงินเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการดำเนินกลุ่มวิสาหกิจ ก่อนการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจสมาชิกกลุ่มจะมีการเก็บเงินสมาชิกกลุ่มเพื่อเป็นทุนในการดำเนินงานวิสาหกิจ เมื่อได้ดำเนินงานวิสาหกิจกลุ่มจะเกิดเป็นกำไรและเงินทุนหมุนเวียนกันภายในกลุ่มมีการปันผลทุกสิ้นปีของกิจกรรมกลุ่ม เพราะฉะนั้นการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงินเป็นสิ่งจำเป็นที่สุดที่กรรมการกลุ่มวิสาหกิจที่ถูกจัดตั้งโดยสมาชิกกลุ่มจะต้องมีความรู้ด้านดังกล่าว นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรมีหน้าที่ในการอบรมให้ความรู้ดังกล่าวแก่กรรมการของกลุ่มวิสาหกิจและสามารถช่วยแก้ไขปัญหากับกลุ่มวิสาหกิจได้เมื่อมีปัญหาเรื่องการบริหารการเงิน โดยรวมไปถึงการวิเคราะห์ทางการเงิน การจัดทำแผนการเงินหรือการเข้าถึงแหล่งเงินทุน เป็นต้น

ระดับความต้องการความรู้ด้านการปรับปรุงและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน

ความต้องการความรู้ด้านการปรับปรุงและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความยั่งยืนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรพบว่า ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.85 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง โดยผู้ให้ข้อมูลมีความต้องการความรู้ในแต่ละประเด็น (ตาราง 5) ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน (ค่าเฉลี่ย 2.90) 2) การพัฒนาความรู้ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน (ค่าเฉลี่ย 2.63) 3) การพัฒนาความรู้ด้านการเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุนการผลิต (ค่าเฉลี่ย 2.89) 4) แนวทางปฏิบัติของวิสาหกิจชุมชนเพื่อลดการพึ่งพาหน่วยงานภายนอก (ค่าเฉลี่ย 2.75) และ 5) การพัฒนากลุ่มให้มีความรู้ในด้านการบริหารจัดการกลุ่มในด้านต่างๆ เพื่อความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน (ค่าเฉลี่ย 3.06)

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่านักวิชาการส่งเสริมการเกษตรมีความต้องการความรู้ด้านการปรับปรุงและพัฒนาชุมชนสู่ความยั่งยืนอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งประกอบไปด้วยศักยภาพของกลุ่มการจัดการสิ่งแวดล้อม การลดต้นทุนการผลิต การลดการพึ่งพาหน่วยงานภายนอก ปัจจัยเหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็นที่ทำให้เกิดความยั่งยืน เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องเพิ่มพูนความรู้หลักการด้านดังกล่าวทั้งตัวนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรและสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ตารางที่ 6 ระดับความต้องการความรู้วิสาหกิจชุมชนของผู้ให้ข้อมูล

(n = 122)

ความรู้วิสาหกิจชุมชน	ค่าเฉลี่ย	SD	ระดับความต้องการ
ด้านการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก	3.09	0.83	ปานกลาง
ด้านการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า	3.27	0.79	ปานกลาง
ด้านการบริหารจัดการด้านผลผลิตและงาน สนับสนุนการผลิต	2.98	0.86	ปานกลาง
ด้านการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน	3.00	0.75	ปานกลาง
ด้านการปรับปรุงและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ ความยั่งยืน	2.85	0.74	ปานกลาง
รวม	3.04	0.74	ปานกลาง

จากตารางที่ 6 พบว่า ระดับความต้องการความรู้วิสาหกิจชุมชนของผู้ให้ข้อมูลจะอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 3.04 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานรวมเท่ากับ 0.74

ตารางที่ 7 ระดับความต้องการความรู้สึกร่วมกันด้านบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก

(n = 122)

ด้านการบริหารจัดการ กลุ่มและสมาชิก	ความต้องการ					X	SD	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
แนวทางหรือวิธีการอยู่ ร่วมกันภายในกลุ่ม เพื่อให้เกิดความสุขและ ความสงบเรียบร้อยของ สมาชิกในกลุ่ม	6 (4.9)	43 (35.2)	31 (25.4)	42 (34.4)	0 (0.0)	3.11	0.94	ปานกลาง
แนวทางในการพัฒนา ผู้นำกลุ่มให้มี ความสามารถในการ บริหารจัดการสมาชิก กลุ่ม	8 (6.6)	32 (26.2)	57 (46.7)	24 (19.7)	1 (0.8)	3.18	0.85	ปานกลาง
แนวทางในการพัฒนา ผู้นำกลุ่มและสมาชิก กลุ่มให้มีการช่วยเหลือ ซึ่งกันและกันภายใน กลุ่ม	8 (6.6)	38 (31.1)	21 (17.2)	54 (44.3)	1 (0.8)	2.98	1.02	ปานกลาง
แนวทางในการเพิ่ม ศักยภาพในการทำงาน ของกลุ่ม	4 (3.3)	44 (36.1)	42 (34.4)	31 (25.4)	1 (0.8)	3.16	0.87	ปานกลาง
แนวทางในการละลาย พฤติกรรมของสมาชิกใน กลุ่มเพื่อไม่ให้เกิดปัญหา ขึ้นภายในกลุ่มหลังการ รวมกลุ่ม	6 (4.9)	42 (34.4)	28 (23.0)	46 (37.7)	0 (0.0)	3.06	0.96	ปานกลาง
รวม						3.09	0.83	ปานกลาง

ตารางที่ 8 ระดับความต้องการความรู้วิสาหกิจชุมชนด้านการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า
(n = 122)

ด้านการบริหารจัดการ ด้านการตลาดและ ลูกค้า	ความต้องการ					X	SD	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
การทำความรู้จักกับ ลูกค้า	7 (5.7)	46 (37.7)	54 (44.3)	15 (12.3)	0 (0.0)	3.37	0.77	ปานกลาง
การวิเคราะห์ความ ต้องการของลูกค้า	9 (7.4)	37 (30.3)	58 (47.5)	18 (14.8)	0 (0.0)	3.30	0.81	ปานกลาง
การวิเคราะห์ความพึง พอใจของลูกค้า	7 (5.7)	38 (31.1)	45 (36.9)	32 (26.2)	0 (0.0)	3.16	0.88	ปานกลาง
การตลาด ภายในประเทศและ ตลาดภายนอกประเทศ	9 (7.4)	38 (31.1)	56 (45.9)	19 (15.6)	0 (0.0)	3.30	0.82	ปานกลาง
การวิเคราะห์กลยุทธ์ทาง การตลาด	7 (5.7)	46 (37.7)	37 (30.3)	31 (25.4)	1 (0.8)	3.22	0.92	ปานกลาง
รวม						3.27	0.79	ปานกลาง

ตารางที่ 9 ระดับความต้องการความรู้วิสาหกิจชุมชนด้านการบริหารจัดการด้านผลิตและงาน
สนับสนุนการผลิต

(n = 122)

ด้านการบริหารจัดการ	ความต้องการ					X	SD	แปลผล
	ด้านผลิตและงาน สนับสนุนการผลิต	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย ที่สุด			
แนวทางในการบริหาร จัดการด้านการผลิต		3 (2.5)	40 (32.8)	40 (32.8)	39 (32.0)	0 (0.0)	3.06 0.86	ปานกลาง
แนวทางในการ บริหารงานสนับสนุน การผลิต		3 (2.5)	52 (42.6)	11 (9.0)	55 (45.1)	1 (0.8)	3.01 1.00	ปานกลาง
แนวทางแปรรูปวิทยาการ การผลิตให้ออกมาเป็น สินค้าหรือบริการ		3 (2.5)	39 (32.0)	16 (13.1)	63 (51.6)	1 (0.8)	2.84 0.97	ปานกลาง
การวางแผนและการ ตัดสินใจเพื่อผลิตสินค้า		3 (2.5)	49 (40.2)	12 (9.8)	57 (46.7)	1 (0.8)	2.97 1.00	ปานกลาง
การจัดการคุณภาพของ สินค้า		1 (0.8)	39 (32.0)	47 (38.5)	35 (28.7)	0 (0.0)	3.05 0.81	ปานกลาง
รวม							2.98 0.86	ปาน กลาง

ตารางที่ 10 ระดับความต้องการความรู้วิสาหกิจชุมชนด้านการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน

(n = 122)

ด้านการบริหารจัดการ ด้านบัญชีและการเงิน	ความต้องการ					X	SD	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
แนวทางในการวาง ระบบบัญชี ฝึกปฏิบัติ จัดทำบัญชีต้นทุน บัญชี ธุรกิจและการวางแผน การเงินและภาษีที่ เหมาะสมกับกลุ่ม ผู้ประกอบการแต่ละ ธุรกิจ	0 (0.0)	52 (42.6)	33 (27.0)	37 (30.3)	0 (0.0)	3.12	0.85	ปานกลาง
การจัดทำแผนทาง การเงิน	0 (0.0)	44 (36.1)	46 (37.7)	31 (25.4)	1 (0.8)	3.09	0.80	ปานกลาง
การบริหารการเงิน	0 (0.0)	5 (4.1)	84 (68.9)	11 (9.0)	22 (18.0)	2.59	0.83	ปานกลาง
การวิเคราะห์ทาง การเงิน	0 (0.0)	41 (33.6)	70 (57.4)	10 (8.2)	1 (0.8)	3.24	0.63	ปานกลาง
การเข้าถึงแหล่งเงินทุน	0 (0.0)	47 (38.5)	45 (36.9)	11 (9.0)	19 (15.6)	2.98	1.05	ปานกลาง
รวม						3.00	0.75	ปานกลาง

ตารางที่ 11 ระดับความต้องการความรู้วิสาหกิจชุมชนด้านการปรับปรุงและพัฒนาวิสาหกิจ

(n = 122)

ด้านการปรับปรุงและ พัฒนาวิสาหกิจ	ความต้องการ					X	SD	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
การวิเคราะห์ศักยภาพ ของกลุ่มวิสาหกิจเพื่อ การปรับปรุงและ พัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ ความยั่งยืน	0 (0.0)	52 (42.6)	6 (4.9)	64 (52.5)	0 (0.0)	2.90	0.974	ปานกลาง
การพัฒนาความรู้ด้าน การจัดการสิ่งแวดล้อม ชุมชน	0 (0.0)	15 (12.3)	48 (39.3)	58 (47.5)	1 (0.8)	2.63	0.71	ปานกลาง
การพัฒนาความรู้ด้าน การเพิ่มผลผลิตและลด ต้นทุนการผลิต	0 (0.0)	48 (39.3)	13 (10.7)	61 (50.0)	0 (0.0)	2.89	0.94	ปานกลาง
แนวทางปฏิบัติของ วิสาหกิจชุมชนเพื่อลด การพึ่งพาหน่วยงาน ภายนอก	0 (0.0)	9 (7.4)	74 (60.7)	39 (32.0)	0 (0.0)	2.75	0.58	ปานกลาง
การพัฒนากลุ่มให้มี ความรู้ในการ บริหารจัดการกลุ่มใน ด้านต่างๆเพื่อความ ยั่งยืนของวิสาหกิจ ชุมชน	0 (0.0)	46 (37.7)	38 (31.1)	37 (30.3)	1 (0.8)	3.06	0.85	ปานกลาง
รวม						2.85	0.74	ปานกลาง

ตอนที่ 4 ปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ ทางผู้วิจัยได้วิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระทั้งหมด 14 ตัว ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สาขาที่จบการศึกษา สถานภาพการสมรส อายุการทำงาน ระดับตำแหน่ง รายได้ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนครั้งในการจัดอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรเรื่องวิสาหกิจชุมชน จำนวนครั้งในการติดต่อประสานงานกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวนครั้งในการให้ข้อมูลข่าวสารเรื่องวิสาหกิจชุมชน จำนวนครั้งในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนที่สนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และความรู้วิสาหกิจชุมชน ซึ่งค่าสหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม ไม่มีความสัมพันธ์กัน ($r < 0.7$) ผู้วิจัยจึงนำไปวิเคราะห์การถดถอยหาความสัมพันธ์ในรูปแบบของสมการถดถอยในลำดับขั้นตอนต่อไป

ตารางที่ 12 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ของลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะทางเศรษฐกิจ ลักษณะทางทางสังคม และความรู้กับการต้องการความรู้เรื่องวิสาหกิจชุมชน

ตัวแปร	รายละเอียด	การวัด/รหัส
ตัวแปรตาม		
NEED	ความต้องการความรู้เรื่องวิสาหกิจชุมชนรวมทั้งหมด 5 ด้าน คือ (1)ด้านการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก (2) ด้านการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า (3) ด้านการบริหารจัดการด้านผลิตและงานสนับสนุนการผลิต (4) ด้านการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน (5) ด้านการปรับปรุงและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน	คะแนนเฉลี่ย 5 ด้าน (1- 5)
ตัวแปรอิสระ		
SEX	เพศ	ชาย = 1 หญิง = 0
AGE	อายุ	จำนวน (ปี)
EDDU	ระดับการศึกษา	ปริญญาตรี = 1 ปริญญาโท = 0
MAJOR	สาขาที่จบการศึกษา	ส่งเสริมการเกษตร = 1 อื่นๆ = 0
STATUS	สถานภาพการสมรส	สมรส = 1 อื่นๆ = 0
WORK EXP	อายุการทำงาน	จำนวน (ปี)
POSITION	ตำแหน่งงาน	นักวิชาการส่งเสริม ปฏิบัติการ = 1 นักวิชาการส่งเสริมใน ระดับอื่นๆ = 0
INC	รายได้ต่อเดือน	จำนวน (บาท)
MEM	จำนวนสมาชิกในครอบครัว	จำนวน (คน)
TRAIN	การจัดอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรเรื่องวิสาหกิจชุมชน	จำนวน (ครั้ง)
COMM	การติดต่อประสานงานกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	จำนวน (ครั้ง)
NEWS	การให้ข้อมูลข่าวสารเรื่องวิสาหกิจชุมชนแก่เกษตรกร	จำนวน (ครั้ง)
COMMU	การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนที่สนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน	จำนวน (ครั้ง)
KW	ระดับความรู้เรื่องวิสาหกิจชุมชน	จำนวน (คะแนน)

ตารางที่ 13 ค่าสหสัมพันธ์ของตัวแปรลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะทางเศรษฐกิจ ลักษณะทางสังคม ความรู้ และความต้องการความรู้

(n = 122)

	NEED	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1. SEX	.185*													
2. AGE	-.533**	-.117												
3. EDDU	.259**	-.152	-.472**											
4. MAJOR	-.108	-.001	-.073	.052										
5. STATUS	.324**	.384*	-.554**	.152	.030									
6. WORK EXP	-.077	-.051	.176	.011	-.038	-.249**								
7. POSITION	.521**	-.100	-.465**	.408**	-.056	.195*	-.050							
8. INC	-.459**	-.090	.608**	-.356**	-.003	-.327**	.091	-.403**						
9. MEM	-.033	.001**	.290**	-.170	-.076	-.294**	.027	-.163	.223*					
10. TRAIN	-.409**	-.068**	.514**	-.262**	.087	-.387**	.197*	-.381**	.372**	.060				
11. COMM	-.423**	.223***	.389**	-.198*	.079	-.343**	.096	-.423**	.311**	-.049	.590**			
12. NEWS	-.244**	.022	.330**	-.213*	-.002	-.201*	.217*	-.283**	.232*	-.072	.680**	.570**		
13. COMMU	-.324**	-.047	.384**	-.227*	.020	-.328**	.164	-.405**	.257**	-.003	.327**	.468**	.263**	
14. KW	-.024	0.47	-.007	-.083	.019	-.070	.115	-.132	-.070	.134	-.004	.036	-.120	-.020

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการความรู้วิสาหกิจชุมชน

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการความรู้วิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วยตัวแปรอิสระ 14 ตัวแปร ได้แก่ เพศ (SEX) อายุ (AGE) ระดับการศึกษา (EDDU) สาขาที่จบการศึกษา (MAJOR) สถานภาพสมรส (STATUS) ระดับตำแหน่ง (POSITION) อายุการทำงาน (WORK EXP) รายได้ (INC) จำนวนสมาชิกในครัวเรือน (MEM) จำนวนครั้งในการจัดอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรเรื่องวิสาหกิจชุมชน (TRAIN) จำนวนครั้งในการติดต่อประสานงานกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (COMM) จำนวนครั้งในการให้ข้อมูลข่าวสารเรื่องวิสาหกิจชุมชน (NEWS) จำนวนครั้งในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนที่สนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (COMMU) และความรู้วิสาหกิจชุมชน (KW) สำหรับตัวแปรตามได้แก่ ความต้องการความรู้เรื่องวิสาหกิจชุมชน (NEED)

$$\text{NEED} = b_0 + b_1\text{SEX} + b_2\text{AGE} + b_3\text{EDDU} + b_4\text{MAJOR} + b_5\text{STATUS} + b_6\text{POSITION} + b_7\text{WORK EXP} + b_8\text{INC} + b_9\text{MEM} + b_{10}\text{TRAIN} + b_{11}\text{COMM} + b_{12}\text{NEWS} + b_{13}\text{COMMU} + b_{14}\text{KW} \dots (1)$$

โดยที่ b_0 คือค่าคงที่ และ $b_1, b_2, \dots, b_{15}$ เป็นสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรอิสระ

ผลการวิเคราะห์การถดถอย พบว่าตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กับความต้องการความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอยู่จำนวน 2 ตัวแปร ได้แก่ อายุ มีความสัมพันธ์ในเชิงลบ ($\text{Sig}=.016$) และระดับตำแหน่งมีความสัมพันธ์ในเชิงบวก ($\text{Sig}=.001$) ทั้งนี้ตัวแปรอิสระทั้งหมด 14 ตัวแปร สามารถอธิบายความผันแปรของตัวแปรตามหรือความต้องการความรู้ได้ร้อยละ 68 (ตารางที่ 14) โดยสามารถอธิบายตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติได้ดังนี้

1) อายุ สามารถอธิบายได้ว่า ถ้านักวิชาการส่งเสริมการเกษตรมีอายุเพิ่มขึ้น 1 ปี จะมีผลทำให้เกิดความต้องการความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนลดลง .039 คะแนน หรือกล่าวได้ว่า นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรที่มีอายุเพิ่มสูงขึ้นจะมีแนวโน้มที่จะต้องการความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนลดลง

2) ระดับตำแหน่ง สามารถอธิบายได้ว่า ถ้านักวิชาการส่งเสริมการเกษตรมีระดับตำแหน่งปฏิบัติการจะมีความต้องการความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนเพิ่มขึ้น .504 คะแนน หรือนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรที่มีตำแหน่งปฏิบัติการจะมีความปรารถนาความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนเพิ่มขึ้น

ตารางที่ 14 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ของลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะทางสังคม ลักษณะทางสังคม และความรู้ที่มีผลต่อความต้องการความรู้วิสาหกิจชุมชน

(n = 122)

ตัวแปร	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
1. เพศ	.146	.088	.138	1.657	.101
2. อายุ	-.039	.016	-.287	-2.457	.016
3. ระดับการศึกษา	-.054	.132	-.035	-.409	.683
4. สาขาที่จบการศึกษา	-.126	.109	-.085	-1.162	.248
5. สถานภาพการสมรส	.004	.155	.003	.026	.979
6. ประสบการณ์การทำงาน	.002	.009	-.018	-.245	.807
7. ตำแหน่งงาน	.504	.142	.329	3.556	.001
8. รายได้	-2.919E-05	.000	-.141	-1.524	.130
9. จำนวนสมาชิกครอบครัว	.070	.044	.129	1.607	.111
10. การจัดอบรมให้ความรู้	-.026	.031	.094	-.832	.407
11. การติดต่อประสานงานกับกลุ่ม	-.034	.041	-.087	-.821	.414
12. การให้ข้อมูลข่าวสารแก่กลุ่ม	.029	0.37	.085	.792	.430
13. การประสานงานกับหน่วยงาน	.002	0.28	.007	.077	.938
14. ความรู้วิสาหกิจชุมชน	-.002	0.21	-.006	-.079	.937
ค่าคงที่ = 4.970 R = .680 R ² = .463 F = 6.583 Sig. of F = .000					

ตอนที่ 5 ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความรู้ของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร

จากการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคด้านความรู้วิสาหกิจชุมชนของนักส่งเสริมการเกษตร โดยใช้สถิติพรรณนา (Descriptive statistic) ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยถูกแจกแจงเป็น 5 ระดับ ระดับน้อยที่สุด ระดับน้อย ระดับปานกลาง ระดับมาก และระดับมากที่สุด ซึ่งผู้วิจัยได้ตั้งประเด็นปัญหาเอาไว้ 5 ข้อ และให้นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรให้คะแนนปัญหา และเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาซึ่งก็ได้ผลการศึกษาดังนี้คือ

1. ด้านการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก

สภาพปัญหาและอุปสรรคที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญก็จะเป็นเรื่องผลประโยชน์และกำไรที่กลุ่มจะได้รับมากกว่าเรื่องการจัดการกลุ่มและสมาชิก

ข้อเสนอแนะ ให้นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรให้ความรู้ในเรื่องการจัดการกลุ่มและสมาชิก ให้ความรู้ความเข้าใจ ให้แก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้มากกว่าเดิม โดยให้มองเรื่องการจัดการกลุ่มและสมาชิกให้ทุกคนเข้าใจโดยไม่ให้มุ่งแต่จะได้ผลกำไร ควรให้ความเข้าใจในเรื่องความรับผิดชอบหน้าที่ของงานเกษตรแต่ละคนให้กระจายงานในกลุ่มให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงาน เพื่อจะได้ให้กลุ่มและสมาชิกมีความเข้มแข็งและอยู่ได้อย่างมั่นคง

2. ด้านการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า

สภาพปัญหาและอุปสรรค กลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่จะเน้นแต่กระบวนการผลิต โดยไม่ได้มองด้านตลาด จึงทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนขาดความรู้ด้านการส่งเสริมการตลาด

ข้อเสนอแนะ ส่วนใหญ่แล้วนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรจะมีความรู้ความสามารถเชี่ยวชาญด้านการเกษตร จึงไม่ค่อยมีความรู้ด้านการตลาด จึงควรให้นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรให้มีความรู้และความเข้าใจเรื่องการตลาด โดยการมีการอบรมให้ความรู้เรื่องการตลาดออนไลน์ และด้านขนส่ง โลจิสติกส์ เพื่อกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจะได้มียอดขายการผลิตและจำหน่ายเพิ่มขึ้น

3. ด้านการบริหารจัดการด้านผลิตและงานสนับสนุนการผลิต

สภาพปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นเจ้าของกันเองของแต่ละวิสาหกิจชุมชน จะใช้แต่ปัจจัยในการผลิตของตนเองที่มาจากชุมชนและใช้แรงงานของชุมชนที่มีอยู่ มีเป็นส่วนน้อยที่จะต้องสั่งปัจจัยในการผลิตจากภายนอกและอาศัยแรงงานจากภายนอก

ข้อเสนอแนะ ให้นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรให้มีความรู้และความเข้าใจในพื้นที่ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนั้นๆ เพื่อที่จะได้รู้สิ่งของที่จะนำมาใช้ในชุมชนที่มีอยู่และบุคลากรที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อจะได้ลดต้นทุนการผลิตให้น้อยลง และจะได้ผลผลิตพร้อมกับได้กำไรมากขึ้น

4. ด้านการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน

สภาพปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนยังขาดความรู้ด้านการบัญชีและการเงิน อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมองไม่เห็นต้นทุน กำไร ที่จะได้รับ

ข้อเสนอแนะ ให้นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรมีการอบรมความรู้ด้านบัญชีและการเงินเพื่อ จะได้นำมาใช้ในการวางแผนการทำงานอย่างต่อเนื่องของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยให้กลุ่มวิสาหกิจ ชุมชนมีการจัดทำบัญชีอย่างต่อเนื่อง และให้มีการดำเนินจนเกิดความสำเร็จ

5. ด้านการปรับปรุงและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน

สภาพปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ปัญหาจะมาจากการขาดการสนับสนุนและ พัฒนาวิสาหกิจชุมชนต่อเนื่องและแบบจริงจัง จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหน่วยรัฐและเอกชน

ข้อเสนอแนะ ให้นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรมีการติดต่อและประสานงานกับหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องทั้งรัฐและเอกชนเพื่อจะเป็นแนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนให้มีการได้รับการสนับสนุนจาก ทุกๆ หน่วยงานอย่างต่อเนื่อง

ตารางที่ 15 ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวกับความรู้วิสาหกิจชุมชน

(n = 122)

ปัญหา	ระดับ					$\bar{X}$	SD	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. ด้านการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก	0 (0.0)	54 (44.3)	28 (23.0)	40 (32.8)	0 (0.0)	3.11	0.88	ปานกลาง
2. ด้านการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า	0 (0.0)	53 (43.4)	34 (27.9)	35 (28.7)	0 (0.0)	3.15	0.84	ปานกลาง
3. ด้านการบริหารจัดการด้านผลิตและงานสนับสนุนการผลิต	0 (0.0)	50 (41.0)	10 (8.2)	61 (50.0)	1 (0.8)	2.89	0.97	ปานกลาง
4. ด้านการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน	0 (0.0)	41 (33.6)	42 (34.4)	38 (31.1)	1 (0.8)	3.00	0.83	ปานกลาง
5. ด้านการปรับปรุงและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน	0 (0.0)	47 (38.5)	37 (30.3)	37 (30.3)	1 (0.8)	3.07	0.85	ปานกลาง
รวม						3.05	0.80	ปานกลาง

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคมของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อศึกษาระดับความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ 3) เพื่อศึกษาความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ 4) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ และ 5) เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้เก็บข้อมูลจากประชากรตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถาม จำนวน 122 ราย ใช้การสุ่มโดยวิธี Taro Yamane และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัย โดยใช้สถิติพรรณนาได้แก่ร้อยละ ความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด และค่าต่ำสุด วิเคราะห์ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ ลักษณะทางสังคม และความรู้ ใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุ ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ 95% เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ของลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะทางสังคม ลักษณะทางสังคม และความรู้ที่มีผลต่อความต้องการความรู้วิสาหกิจชุมชน

สรุปผล

ลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะทางเศรษฐกิจ ลักษณะทางสังคม และระดับความรู้

ลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะทางเศรษฐกิจ และลักษณะทางสังคม

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลเป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 31 – 40 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาส่งเสริมการเกษตร อยู่ในระดับตําแหน่งนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ มีอายุการทำงานระหว่าง 1 – 6 ปี ส่วนใหญ่มีสถานภาพเป็นโสด มีรายได้อยู่ระหว่าง 20,001 – 30,000 บาท มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนอยู่ระหว่าง 3 – 4 คน นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรผู้ให้ข้อมูลได้มีการจัดโครงการฝึกอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรเรื่องวิสาหกิจชุมชน มีการติดต่อประสานงานกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีการให้ข้อมูลข่าวสารเรื่องวิสาหกิจชุมชนแก่เกษตรกร และมีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่สนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 6 – 10 ครั้งต่อปี

ระดับความรู้

ความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีทั้งหมด 5 ด้าน อันประกอบด้วยความรู้ด้านการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก ความรู้ด้านการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า ความรู้ด้านการบริหารจัดการด้านผลิตและงานสนับสนุนการผลิต ความรู้ด้านการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน และความรู้ด้านการปรับปรุงและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน พบว่าผู้ให้ข้อมูลมากเกินกว่าครึ่งมีความรู้อยู่ในระดับมาก

ความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชน

การศึกษาความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ ทั้ง 5 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง กล่าวคือ ด้านการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก มีค่าเฉลี่ย 3.09 ด้านการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า มีค่าเฉลี่ย 3.27 ด้านการบริหารจัดการด้านผลิตและงานสนับสนุน มีค่าเฉลี่ย 2.98 ด้านการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน มีค่าเฉลี่ย 3.00 และด้านการปรับปรุงและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน มีค่าเฉลี่ย 2.85 ผู้ให้ข้อมูลมีการต้องการความรู้รวมทุกๆ ด้านในระดับปานกลาง

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความต้องการความรู้วิสาหกิจชุมชน

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ของลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะทางสังคม ลักษณะทางสังคมและความรู้ที่มีผลต่อความต้องการความรู้วิสาหกิจชุมชนของผู้ให้ข้อมูล โดยใช้สถิติการวิเคราะห์การถดถอยพหุ สามารถสรุปได้ดังนี้

ลักษณะส่วนบุคคลอื่นได้แก่ อายุและตำแหน่งงาน เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความต้องการความรู้วิสาหกิจชุมชน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

สำหรับตัวแปร เพศ ระดับการศึกษา สาขาที่จบการศึกษา สถานภาพการสมรส อายุการทำงาน จำนวนสมาชิกในครอบครัว การจัดอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรเรื่องวิสาหกิจชุมชน การติดต่อประสานงานกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และการให้ข้อมูลข่าวสารเรื่องวิสาหกิจชุมชนแก่เกษตรกร มีความสัมพันธ์ต่อความต้องการความรู้วิสาหกิจชุมชน อย่างไม่มีนัยสำคัญ ทางผู้วิจัยจึงไม่นำมาพิจารณาในการหาความสัมพันธ์

ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความรู้ของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร

ผลการศึกษาปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับความรู้วิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งหมด 5 ด้าน มีดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก

นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรส่วนใหญ่มักจะให้ความสำคัญกับเรื่องผลประโยชน์และกำไรที่กลุ่มจะได้รับ มาเป็นประเด็นในการสร้างแรงจูงใจให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ซึ่งมีผลทำให้เกิดการทะเลาะในประเด็นการบริหารจัดการกลุ่มให้เกิดความขัดแย้ง รวมไปถึงนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรยังขาดเทคนิคและกระบวนการในการสร้างแรงจูงใจให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

2. ด้านการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า

นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรที่เข้ามาทำงานในตำแหน่งที่เกี่ยวข้องกับงานวิสาหกิจชุมชน ส่วนใหญ่จบสาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรศาสตร์ ซึ่งในสาขาวิชาดังกล่าวไม่ได้มีการเรียนการสอนหรือมีรายวิชาที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการตลาดและลูกค้าโดยตรง จึงทำให้นักวิชาการส่งเสริมต้องมาเรียนรู้จากประสบการณ์การทำงานด้วยตัวเอง หรือเข้ารับการอบรมจากหน่วยงาน ซึ่งทำให้เกิดปัญหาในการส่งเสริมหรือให้ความรู้แก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้อย่างชัดเจน ถูกต้อง และครอบคลุม กับสภาพอุปสรรคที่เกิดขึ้น

3. ด้านการบริหารจัดการด้านผลิตและงานสนับสนุนการผลิต

วิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่เป็นการแปรรูปสินค้าทางการเกษตรซึ่งนักวิชาการส่งเสริมเกษตรยังขาดความรู้ในการบริหารจัดการด้านการผลิต เช่น การจัดหาวัตถุดิบเพื่อลดต้นทุน รวมไปถึงการจัดการคุณภาพของสินค้าให้ได้มาตรฐาน

4. ด้านการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน

นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรที่เข้ามาทำงานในตำแหน่งที่เกี่ยวข้องกับงานวิสาหกิจชุมชน ส่วนใหญ่จบสาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรศาสตร์ ซึ่งในสาขาวิชาดังกล่าวไม่ได้มีการเรียนการสอนหรือมีรายวิชาที่เกี่ยวกับด้านบัญชีและการเงินโดยตรงทำให้ไม่สามารถที่จะจัดทำระบบบัญชีและวิเคราะห์ต้นทุน กำไรที่จะได้รับ จึงทำให้นักวิชาการส่งเสริมต้องมาเรียนรู้จากประสบการณ์การทำงานด้วยตัวเอง หรือเข้ารับการอบรมจากหน่วยงาน ซึ่งทำให้เกิดปัญหาในการส่งเสริมหรือให้ความรู้แก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้อย่างชัดเจน ถูกต้อง และครอบคลุม กับสภาพอุปสรรคที่เกิดขึ้น

5. ด้านการปรับปรุงและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน

นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรส่วนใหญ่เป็นนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรระดับปฏิบัติการ ซึ่งมีประสบการณ์การทำงานกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโดยเฉลี่ยเพียง 8 ปี ซึ่งยังขาดประสบการณ์การมองภาพทิศทางการปรับปรุงและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างลุ่มลึก รวมไปถึงการโยกย้ายตำแหน่งงาน ทำ

ให้ขาดการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างต่อเนื่องและจริงจัง รวมไปถึงขาดการหนุนเสริมองค์ความรู้ที่จำเป็นและเท่าทันกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไป เช่น องค์ความรู้ด้านการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนไปสู่การดำเนินงานในรูปของเครือข่าย การเชื่อมโยงภาคธุรกิจและเอกชนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของงานวิสาหกิจชุมชนหรือการเชื่อมโยงสถาบันการศึกษาในพื้นที่ให้เข้ามามีส่วนร่วมกับการดำเนินงาน เป็นต้น

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ ในประเด็นที่สำคัญดังนี้

1. อายุ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ผู้ที่มีอายุต่ำกว่าจะมีความต้องการความรู้ที่สูงกว่า เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองให้เกิดการยอมรับแก่บุคคลอื่น อายุส่งผลให้เกิดความต้องการความรู้ ซึ่งความรู้นั้นจะสามารถนำมาใช้พัฒนาให้มีความสามารถในการประกอบอาชีพได้อย่างประสบความสำเร็จ ผู้ที่มีอายุน้อยมักจะฝึกฝนความรู้เนื่องจากยังมีประสบการณ์การน้อย หรือผ่านประสบการณ์มาน้อย จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้คนอายุน้อยมีความต้องการความรู้มากกว่าผู้ที่มีอายุที่มากหรือผู้ที่ผ่านประสบการณ์มามากกว่า ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สหสนัย บุญหาทิพย์ (2547) ซึ่งได้ศึกษาความต้องการในการประกอบอาชีพบนที่สูงและพื้นที่ราบของเยาวชนในพื้นที่โครงการหลวง พบว่า อายุของเยาวชนมีผลต่อความต้องการในการประกอบอาชีพบนพื้นที่สูงและพื้นที่ราบ

2. ระดับตำแหน่ง เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร โดยผู้ที่มีระดับตำแหน่งที่ต่ำกว่าจะมีความต้องการความรู้ที่มากกว่าระดับตำแหน่งของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จะแบ่งออกเป็น 4 ระดับ คือ 1) ระดับปฏิบัติการ 2) ระดับชำนาญการ 3) ระดับชำนาญการพิเศษ และ 4) ระดับเชี่ยวชาญ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรที่มีระดับตำแหน่งที่สูงจะมีการสั่งสมความรู้และประสบการณ์มาตั้งแต่ระดับปฏิบัติการ จึงทำให้มีความรู้และประสบการณ์มากกว่าในระดับตำแหน่งที่ต่ำกว่า จึงส่งผลให้ความต้องการรู้น้อยลง ในขณะที่เดียวกันผู้ที่อยู่ในระดับตำแหน่งต่ำกว่าจะต้องการความรู้ที่มากกว่าเพื่อพัฒนาตนเองให้เกิดความชำนาญและเชี่ยวชาญเพื่อดำเนินงานให้มีสมรรถนะภาพที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานในตำแหน่ง และความรู้ความเชี่ยวชาญจะส่งผลให้ได้รับการปรับตำแหน่งในระดับที่สูงขึ้น จากทฤษฎีหรือแนวคิดเกี่ยวกับความต้องการของเฟรนซ์และเบลล์ กล่าวว่ามนุษย์มีความต้องการและมีความคาดหวังในการใช้เหตุผลของตนเองและใช้ความพยายามปฏิบัติงานในองค์กรให้ดีที่สุด จึงต้องมีมนทัศน์ที่กว้างไกลในการวางแผนพัฒนา คือ มนุษย์เราสามารถพัฒนาได้ในด้านใดด้านส่วนตัวและ

สมรรถภาพในการปฏิบัติงาน ในขณะเดียวกันทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์เชื่อว่าพฤติกรรมของมนุษย์เป็นจำนวนมาก สามารถอธิบาย โดยใช้แนวโน้มของบุคคล ในการค้นหาเป้าหมายที่จะทำให้ชีวิตของเขาได้รับความ ต้องการ ความปรารถนา และได้รับสิ่งที่มีความหมายต่อตนเอง เป็นความจริงที่จะกล่าวว่า กระบวนการของแรงจูงใจเป็นหัวใจของทฤษฎีบุคลิกภาพของ Maslow โดยเขาเชื่อว่ามนุษย์เป็น “สัตว์ที่มีความต้องการ” (wanting animal) และเป็นการยากที่มนุษย์จะไปถึงขั้นของความพึงพอใจอย่างสมบูรณ์ ในทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ Maslow เมื่อบุคคลปรารถนาที่จะได้รับความพึงพอใจ และเมื่อบุคคลได้รับความพึงพอใจในสิ่งหนึ่งแล้ว ก็ยังคง เรียกร้องความพึงพอใจสิ่งอื่นๆ ต่อไป ซึ่งถือเป็นคุณลักษณะของมนุษย์ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความต้องการจะได้รับสิ่งต่างๆ อยู่เสมอ และผลการวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระทรัพย์ทวี บัวสด (2553: 66) พบว่า ระดับความต้องการความรู้ของบุคลากรในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีความสัมพันธ์กับระดับตำแหน่งของบุคลากร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

3. ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร การส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นหน้าที่หลักของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ในการอบรมให้ความรู้ กระตุ้นการรวมกลุ่ม กระทั่งเป็นผู้ที่ต้องขึ้นทะเบียนกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพราะฉะนั้นแล้วความรู้เรื่องวิสาหกิจชุมชนจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรจะต้องมี ปัญหาและอุปสรรคของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรคือไม่ได้มีความรู้ด้านนี้มาแต่แรก เพราะความรู้จะเน้นเรื่องการเกษตรเป็นหลัก นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรจะต้องพึงพาหาความรู้จากแหล่งต่างๆ เพื่อเสริมสร้างให้แก่ตนเอง และนอกจากนั้นแล้วปัญหาอีกด้านคือการขาดแหล่งความรู้เรื่องวิสาหกิจชุมชน

ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติอันก่อให้เกิดผลประโยชน์แก่การส่งเสริม ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

- 1) กรมส่งเสริมการเกษตรควรมีการจัดฝึกอบรมเพื่อเพิ่มความรู้ให้แก่ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร โดยเฉพาะตำแหน่งนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรในระดับปฏิบัติการที่เป็นผู้รับผิดชอบงานส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนโดยตรง ให้มีความรู้โดยเฉพาะในด้านปรับปรุงการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน และด้านการบริหารจัดการการผลิต และงานด้านการสนับสนุนการผลิต
- 2) ควรสนับสนุนและหนุนเสริมให้เกิดการจัดการความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคล (Tacit knowledge) ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคนหรือความรู้ที่ได้จากประสบการณ์จากเจ้าหน้าที่อาวุโสให้มีการถ่ายทอดไปยังนักส่งเสริมการเกษตรที่มีอายุน้อย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1 การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่ ในการศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในพื้นที่จังหวัดอื่นๆ หรือศึกษาความต้องการความรู้ด้านอื่นๆ เพื่อได้รับข้อมูลอันเป็นประโยชน์มากขึ้น หรือมีข้อมูลเปรียบเทียบมากขึ้น
- 2 ควรมีการเลือกตัวแปรอิสระที่มีความสำคัญต่อการต้องการความรู้ของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรนอกเหนือจากตัวแปรอิสระในงานวิจัยนี้

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมการเกษตร. 2552. **บทบาทหน้าที่ของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา https://www.doae.go.th/km_list.php?Cat= SXpUVVF0TGdXb0Y1SlRFOVNBdnhqUT09 (28 สิงหาคม 2563).
- กระทรวงอุตสาหกรรม. 2547. **ความหมายของวิสาหกิจชุมชน**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.industry.go.th/industry/index.php/th/component/search/?searchword=%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%AB%E0%B8%81%E0%B8%B4%E0%B8%88&searchphrase=all&Itemid=443> (28 สิงหาคม 2563).
- เกษมพร พวงประยงค์. 2554. **แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์จังหวัดสมุทรสงคราม**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- กิตติมา ปรีดีดีลิก. 2520. **ทฤษฎีบริหารองค์กร**. กรุงเทพฯ: ชนະการพิมพ์.
- เกรียงศักดิ์ โชควรรกุล. 2555. **กระบวนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความเป็นธุรกิจอุตสาหกรรมอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสิ่งทอ จังหวัดชัยภูมิ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เกษม วัฒนชัย. 2544. **เส้นทางสู่ความพอเพียง**. กรุงเทพฯ: 21 เซนจูรี่.
- เข็มทอง ทักษิณารัศมี. 2545. **การสำรวจความต้องการความรู้ทางเกษตรของเกษตรกรในตำบลดอนข่อย อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ครุฑิต มาลัยวงศ์. 2540. **การจัดการเทคโนโลยีสารสนเทศ**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ชูเกียรติ สีสุวรรณ. 2535. **ระเบียบวิธีวิจัยทางภูมิศาสตร์**. เชียงใหม่: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ณรงค์ ผาบัจันดา. 2541. **ความต้องการของเกษตรกรในการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้นวิชาชีพเกษตรกรรมในวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีลพบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ และ พัทยา ว่องกุล. 2550. **วิสาหกิจชุมชน กลไกเศรษฐกิจ**. กรุงเทพฯ: บริษัท เอ็ดสันทเพลส จำกัด.
- ดวงเดือน สมวัฒนศักดิ์. 2548. **วิสาหกิจชุมชนสำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 1 จังหวัดชัยนาท**. (เอกสารวิชาการ). กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการเกษตร.

- ดาราวรรณ ศรีสุกใส. 2542. การเปิดรับข่าวสารการประชาสัมพันธ์โครงการรถไฟฟ้าบีทีเอส ที่มีผลต่อความรู้ทัศนคติ และการใช้รถไฟฟ้าบีทีเอส ของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิทัศน์ วิเทศ. 2542. ผลการดำเนินงานของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมบนพื้นฐาน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- นิภาภรณ์ จงวุฒิเวศ. 2555. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของธุรกิจชุมชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- นิรมล ภาสองชั้น. 2545. ความต้องการความรู้ด้านการบริหารและจัดการของคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดยโสธร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นีสานาถ ชาญศิลป์. 2552. การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนโดยทุนทางสังคม: กรณีศึกษาชุมชนตลาดล่างบางพระ หมู่ที่ 1 ตำบลบางพระ อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- บดินทร์ วิจารณ์. 2547. การพัฒนาองค์การแห่งการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: เอ็กสเปอร์เน็ท.
- ปณิตา พันภัย. 2544. การบริหารความรู้ (Knowledge Management) : แนวคิดและกรณีศึกษา. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประภาเพ็ญ สุวรรณ. 2520. ทศนคติ : การวัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ประยูร วรจิตต์. 2536. การจัดการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ของคนงานในโรงงานอุตสาหกรรมหล่อพระพุทธรูป จังหวัดพิษณุโลก. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ทวีศักดิ์ นพเกสร. 2554. ความหมายของวิสาหกิจชุมชน. พิษณุโลก: คณะแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- มนัสสินิตย์ บุญยธรรม. 2560. ความต้องการของผู้บริการเกี่ยวกับบริการสุขภาพที่บ้าน. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พจน์ บุญเรือง. 2530. จิตวิทยาการบริหารงานบุคคล. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.
- พนารัตน์ พันธ์จุฑาบุญ. 2539. ความต้องการความรู้เกี่ยวกับระบบเกษตรผสมผสานของเกษตรกรตำบลในเขตภาคเหนือตอนล่าง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พรรณี พิบูลย์. 2545. ความต้องการการพัฒนาการเกษตรของเกษตรกรเพื่อขอรับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลสันผีเสื้อ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- พระทรัพย์ทวี บัวสด. 2553. **ความต้องการความรู้ของบุคลากรในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พัชรินทร์ ประสนธิ. 2541. **ความต้องการข่าวสารเพื่อปรับปรุงวิถีชีวิตของชุมชนมุขเซอแดง : กรณีศึกษาบ้านปางตอง ตำบลนาปู่ป้อม อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พิสิษฐ์ อัจฉาฤกษ์. 2542. **ความต้องการฝึกอบรมการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ไพโรจน์ ชลารักษ์. 2551. การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม. *วารสารราชภัฏตะวันตก*, 20(20), 4-7.
- ยุทธจักร พรหมช่วย. 2555. **ความสำเร็จในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษากลุ่มทอผ้าไหมแพรวาบ้านโพน ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- โยธิน ศันสนยุทธ. 2530. **มนุษย์สัมพันธ์**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. 2536. **จิตวิทยาการทำงานในองค์กร**. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- ระพีพรรณ ฉลองสุข. 2550. การประเมินโครงการดูแลปัญหาการใช้ยาผู้ป่วยเฉพาะรายในชุมชนพื้นที่กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2551-2552. นครปฐม: คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2546. **ความหมายของความรู้**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <https://dictionary.apps.royin.go.th/> (28 สิงหาคม 2563).
- วสันต์ พงศาพิช. 2534. **ความหมายของความรู้**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิจารณ์ พานิช. 2547. **วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิ.
- วิจิตร ชูวา. 2536. **ความต้องการฝึกอบรมของเกษตรกรตำบลจังหวัดสุรินทร์**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วิจิต นันทสุวรรณ. 2544. **ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิหมู่บ้าน.
- วิทยา จันทะวงศ์ศรี. 2547. **ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- วีระศักดิ์ สมยานะ. 2554. **ภูมิปัญญาท้องถิ่น**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- สนธิลักษณ์ รักไทย. 2544. **ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความต้องการสินเชื่อเกษตรกรของสมาชิกสหกรณ์นิคมสันทราย จำกัด จังหวัดเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. 2545. **ความหมายของวิสาหกิจชุมชน**. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน.
- สหสมัย บุญทาพิทย์. 2547. **ความต้องการในการประกอบอาชีพบนที่สูงและพื้นราบของเยาวชนในพื้นที่โครงการหลวง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุกัญญา เอกนิล. 2547. **วิสาหกิจชุมชนกับการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ศักยภาพกลุ่มเกษตรกรทำสวน ตำบลแพรกศรีราชา อำเภอสรรคบุรี จังหวัดชัยนาท**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เสรี พงศ์พิศ. 2549. **วิสาหกิจชุมชนไม่ใช่ธุรกิจชุมชน**. กรุงเทพฯ: บริษัท เอ็ดสันทเพลส จำกัด.
- เสรี พงศ์พิศ, วิจิต นันทสุวรรณ และ จำนง แรกพินิจ. 2544. **วิสาหกิจชุมชน : แผนแม่บทแนวคิด แนวทาง ตัวอย่างร่างพระราชบัญญัติ**. กรุงเทพฯ: ภูมิปัญญาไท.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2546. **ความหมายของการเรียนรู้**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. 2552. **ความหมายของวิสาหกิจชุมชน**. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมการเกษตร.
- สุกัญญา อธิปอนันต์ และคณะ. 2550. **กลยุทธ์การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง ปี 2550**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนันทา เลานันทน์. 2546. **การบริหารทรัพยากรมนุษย์**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
- สุธี ตรีจักรศักดิ์. 2546. **ความต้องการความรู้เกี่ยวกับผักปลอดภัยจากสารพิษของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. 2544. **แนวคิดของการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจแบบพอเพียง**. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.
- สุวัฒน์ วัฒนาวงศ์. 2525. **จิตวิทยาการเรียนรู้วัยผู้ใหญ่ = Adult learning psychology**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่. 2562. **จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรและผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องด้านวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.chiangmai.doe.go.th/Adtakamlung001.html> (28 สิงหาคม 2563).
- โสภิตสุตา มงคลเกษม. 2539. **พฤติกรรมในการเปิดรับข่าวสาร ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม**

- การคาดเข็มขัดนิรภัยของผู้ขับขีรถยนต์ ในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท.
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุจิน อ้อมค้อม. 2548. **ความต้องการของเกษตรกรต่อการให้บริการของศูนย์บริการและ
ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ในจังหวัดอุดรดิตถ์.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโท.
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2547. **การประเมินโครงการ: หลักการและการประยุกต์.** กรุงเทพฯ:
บริษัท เฟื่องฟ้าพรินต์ติ้ง จำกัด.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. 2534. **ทฤษฎีการทดสอบแบบดั้งเดิม.** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรรณณ ปิณฑน์โอวาท. 2552. **การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัสनिया สุวรรณศิริกุล. 2549. **คุณภาพชีวิตในการทำงานที่แท้จริงสู่ความภาคภูมิใจที่ยั่งยืน.
การบริหารสำหรับนักบริหารงานบุคคลมืออาชีพ, 27(4), 81-83.**
- Alderfer, P. C. 1976. ERG Needs Model. **Journal of Information Technology
Theory and Application, 9(2), 45-63.**
- Cronbach, L. J. 1970. **Essentials of Psychological Test.** 5th ed. New York:
Harper Collins.
- Patrick, M. 1961. **Attitude.** [Online]. Available [http://www.novabizz.Ace
/Attitude.htm](http://www.novabizz.Ace/Attitude.htm) (28 August 2020).
- Yamane, T. 1973. **Statistical.** New York: McGraw Hill.

ภาคผนวก ก

แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามการวิจัย

เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชน ของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร จังหวัดเชียงใหม่

ชื่อ.....นามสกุล.....
บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัดเชียงใหม่
สังกัดตำบล.....อำเภอ.....

ผู้วิจัย นายเกียรติศักดิ์ หนูนยศ นักศึกษาระดับปริญญาโท
สาขาพัฒนาทรัพยากรและส่งเสริมการเกษตร คณะผลิตกรรมการเกษตร
มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้ใช้สำหรับนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ในจังหวัดเชียงใหม่ 25 อำเภอ
122 ราย

2. ข้อมูลที่ได้จากท่านจะนำไปใช้ในการวิจัย เพื่อความสมบูรณ์ของการศึกษาปริญญาโท
สาขาพัฒนาทรัพยากรและส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้

3. แบบสอบถามมี 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม

ตอนที่ 2 องค์ความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน 5 ด้านคือด้านการบริหารจัดการกลุ่มและ
สมาชิก ด้านการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า การบริหารจัดการด้านผลิตและงานสนับสนุน
การผลิต การบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน และการปรับปรุงและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความ
ยั่งยืน

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชน 5 ด้านคือ ด้านการบริหาร
จัดการกลุ่มและสมาชิก ด้านการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า การบริหารจัดการด้านผลิต
และงานสนับสนุนการผลิต การบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน และการปรับปรุงและพัฒนา
วิสาหกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน

ตอนที่ 4 แบบสอบถามปัญหาและอุปสรรค เกี่ยวกับความต้องการความรู้วิสาหกิจชุมชน

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน ( ) ที่ท่านเห็นว่าถูกต้อง และเติมข้อความให้สมบูรณ์

1.1. เพศ

( ) ชาย

( ) หญิง

1.2. อายุ.....ปี

1.3. ระดับการศึกษา

( ) ระดับปริญญาตรี

( ) ระดับปริญญาโท

( ) ระดับปริญญาเอก

( ) อื่น ๆ.....

1.4. สาขาที่จบการศึกษา

( ) วิทยาศาสตร์ (พืชไร่ พืชสวน พืชสมุนไพร ฯลฯ)

( ) ปฐพีศาสตร์

( ) การจัดการศัตรูพืช

( ) สัตวศาสตร์/สัตวบาล

( ) พัฒนาการเกษตร

( ) ส่งเสริมการเกษตร

( ) นิเทศศาสตร์เกษตร

( ) ประมง/วาริชศาสตร์

( ) เศรษฐศาสตร์เกษตร

( ) อื่นๆ (ระบุ).....

1.5. อายุงานในตำแหน่ง.....ปี

1.6. สถานภาพสมรส

( ) โสด

( ) มีคู่สมรส

( ) หม้าย

( ) อื่น ๆ.....

1.7 ตำแหน่งในปัจจุบัน

- ( ) นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ
- ( ) นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ
- ( ) นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการพิเศษ
- ( ) นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรเชี่ยวชาญ

1.8 รายได้ต่อเดือน.....บาทต่อเดือน

1.9 รายได้รวมในครัวเรือน.....บาทต่อเดือน

1.20 จำนวนสมาชิกในครอบครัว.....คน

1.21 ท่านมีการจัดอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรเรื่องวิสาหกิจชุมชนหรือไม่

- ( ) ไม่มี
- ( ) มี.....ครั้งต่อปี

1.22 ท่านมีการประสานงานกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหรือไม่

- ( ) ไม่มี
- ( ) มี.....ครั้งต่อปี

1.23 ท่านมีการให้ข้อมูลข่าวสารเรื่องวิสาหกิจชุมชนแก่เกษตรกรหรือไม่

- ( ) ไม่มี
- ( ) มี.....ครั้งต่อปี

1.24 ท่านมีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนที่สนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหรือไม่

- ( ) ไม่มี
- ( ) มี.....ครั้งต่อปี

ตอนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน 5 ด้านคือด้านการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก ด้านการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า ด้านการบริหารจัดการด้านผลิตและงานสนับสนุนการผลิต ด้านการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน และด้านการปรับปรุงและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน

คำชี้แจง ให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ข้อ	คำถามทดสอบความรู้	ถูก	ผิด
ด้านการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก			
2.1	หลังจากที่กลุ่มอาชีพเป้าหมายก่อตั้งกลุ่มเป็นที่เรียบร้อยแล้วได้มีการจัดการกลุ่มโดยเริ่มด้วยการเรียกเก็บเงินจากสมาชิกทุกคนเป็นเงิน “ค่าหุ้น”		
2.2	เงินค่าหุ้น เรียกเก็บเพื่อเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกลุ่ม หรือการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มหรือใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนสำหรับกลุ่มในการลงทุนเพื่อเริ่มกิจกรรม		
2.3	ต้องมีการเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารกลุ่มหลังการก่อตั้งกลุ่ม		
2.4	คณะกรรมการบริหารกลุ่ม จำเป็นต้องมีฝ่ายตรวจสอบเอกสารทางบัญชี และการเงิน		
2.5	คณะกรรมการอาจได้มาจากการแต่งตั้งทั้งสมาชิกกลุ่มหรือบุคคลนอกกลุ่มก็ได้		
ด้านการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า			
2.6	การกำหนดราคาของสินค้าสามารถกำหนดราคาโดยผู้นำกลุ่ม โดยพิจารณาจากราคาทั่วไปตามท้องตลาด		
2.7	การทำตลาดคณะกรรมการกลุ่มจะต้องเป็นผู้หาลูกค้า ทำข้อตกลงกับลูกค้า และการทำพันธะสัญญา		
2.8	การประชาสัมพันธ์เป็นสิ่งสำคัญทำให้ผลิตภัณฑ์สินค้าเป็นที่รู้จักของลูกค้า		
2.9	การกำหนดราคาโดยการให้สมาชิกกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมจะกระทำหลังจากพิจารณาต้นทุนการผลิตแล้ว		
2.10	คณะกรรมการกลุ่มจำเป็นต้องมีการเยี่ยมพบปะลูกค้าเพื่อสร้างความสัมพันธ์		
ด้านการบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต			
2.11	กลุ่มจำเป็นต้องมีการจัดหาวัตถุดิบ		

2.12	มีการทำแผนการผลิตให้กับสมาชิกกลุ่ม		
2.13	มีการสนับสนุนการผลิตให้กับสมาชิกกลุ่มที่มีผลผลิตที่ดี		
2.14	ไม่ควรแจกจ่ายวัตถุดิบ		
2.15	การที่กลุ่มทำการจัดหาวัตถุดิบเป็นผลดีเนื่องจากจะทำให้กลุ่มมีกำไร แม้บางครั้งราคาวัตถุดิบจะมีราคาสูงกว่าท้องตลาดทั่วไป		
ด้านการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน			
2.16	นอกจากการพึ่งพาแหล่งเงินทุนเช่น ธกส. เงินทุนหมุนเวียนที่น่าสนใจอีกแหล่งหนึ่งก็คือ การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต		
2.17	การทำบัญชีรายรับรายจ่ายผู้ที่รับผิดชอบคือ เภรณญิกกลุ่ม		
2.18	เงินปันผล ต้องปันทุกปีพร้อมกับการปิดบัญชีกลุ่ม		
2.19	มีการซื้อขายวัตถุดิบภายในกลุ่มเพื่อให้กลุ่มมีกำไร		
2.20	เงินจากการแบ่งผลประโยชน์จะไม่มีรูปแบบที่แน่นอนตายตัวแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับข้อตกลงซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ของกลุ่ม		
ด้านการปรับปรุงและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน			
2.21	การพัฒนาของวิสาหกิจต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่นมีการศึกษาดูงานจากกลุ่มที่ประสบผลสำเร็จ การเข้าอบรม		
2.22	การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนต้องไม่กระทบต่อทรัพยากร สิ่งแวดล้อม อาชีพ และวิถีชีวิตของชุมชน		
2.23	สิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญทำให้การพัฒนาเป็นระบบคือกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้นับตั้งแต่การ แลกเปลี่ยนกันเองระหว่างสมาชิก เจ้าหน้าที่ภาครัฐ		
2.24	ควรส่งเสริมให้วิสาหกิจชุมชนจัดทำศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยี เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ และศูนย์รวมความร่วมมือของสมาชิก		
2.25	ผู้นำและสมาชิกควรมีการพัฒนาให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงบทบาทและหน้าที่ที่เหมาะสม		

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชน 5 ด้านคือ ด้านการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก ด้านการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า ด้านการบริหารจัดการด้านผลิตและงานสนับสนุนการผลิต ด้านการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน และด้านการปรับปรุงและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน

คำชี้แจง ให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

5 = ต้องการมากที่สุด

4 = ต้องการมาก

3 = ต้องการปานกลาง

2 = ต้องการรับน้อย

1 = ต้องการน้อยที่สุด

ข้อ	รายการ	ระดับความต้องการ				
		5	4	3	2	1
ด้านการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก						
3.1	ท่านต้องการความรู้ แนวทางหรือวิธีการอยู่ร่วมกันภายในกลุ่มเพื่อให้เกิดความสุขและความสงบเรียบร้อยของสมาชิกในกลุ่ม					
3.2	ท่านต้องการความรู้ แนวทางในการพัฒนาผู้นำกลุ่มให้มีความสามารถในการบริหารจัดการสมาชิกกลุ่ม					
3.3	ท่านต้องการความรู้ แนวทางในการพัฒนาผู้นำกลุ่มและสมาชิกกลุ่มให้มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในกลุ่ม					
3.4	ท่านต้องการความรู้ แนวทางในการเพิ่มศักยภาพในการทำงานของกลุ่ม					
3.5	ท่านต้องการความรู้ แนวทางในการละลายพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่มเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาขึ้นภายในกลุ่มหลังการรวมกลุ่ม					
ด้านการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า						
3.6	ท่านต้องการความรู้ในการทำความรู้จักกับลูกค้า					
3.7	ท่านต้องการความรู้ในการวิเคราะห์ความต้องการของลูกค้า					

3.8	ท่านต้องการความรู้ในการวิเคราะห์ความพึงพอใจของลูกค้า					
3.9	ท่านต้องการความรู้ด้านการตลาดภายในประเทศและตลาดภายนอกประเทศ					
3.10	ท่านต้องการความรู้ในการวิเคราะห์กลยุทธ์ทางการตลาด					
ด้านการบริหารจัดการด้านผลิตและงานสนับสนุนการผลิต						
3.11	ท่านต้องการความรู้แนวทางในการบริหารจัดการด้านการผลิต					
3.12	ท่านต้องการความรู้แนวทางในการบริหารงานสนับสนุนการผลิต					
3.13	ท่านต้องการความรู้แนวทางแปรรูปอาหารการผลิตให้ออกมาเป็นสินค้าหรือบริการ					
3.14	ท่านต้องการความรู้ในการวางแผนและการตัดสินใจเพื่อผลิตสินค้า					
3.15	ท่านต้องการความรู้การจัดการคุณภาพของสินค้า					
ด้านการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน						
3.16	ท่านต้องการความรู้แนวทางในการวางระบบบัญชีฝึกปฏิบัติจัดทำบัญชีต้นทุน บัญชีธุรกิจ และการวางแผนการเงินและภาษี ที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้ประกอบการแต่ละธุรกิจ					
3.17	ท่านต้องการความรู้ในการจัดทำแผนทางการเงิน					
3.18	ท่านต้องการความรู้ในการบริหารการเงิน					
3.19	ท่านต้องการความรู้ในการวิเคราะห์ทางการเงิน					
3.20	ท่านต้องการความรู้ในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน					
ด้านการปรับปรุงและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน						
3.21	ท่านต้องการความรู้ในการวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน					
3.22	ท่านต้องการการพัฒนาความรู้ด้านการจัดการ					

	สิ่งแวดล้อมชุมชน					
3.23	ท่านต้องการพัฒนาความรู้ด้านการเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุนการผลิต					
3.24	ท่านต้องการความรู้ แนวทางปฏิบัติของวิสาหกิจชุมชนเพื่อลดการพึ่งพาหน่วยงานภายนอก					
3.25	ท่านต้องการความรู้เพื่อการพัฒนากลุ่มให้มีความรู้ในด้านการบริหารจัดการกลุ่มในด้านต่างๆเพื่อความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน					

ตอนที่ 4 แบบสอบถามปัญหาและอุปสรรค เกี่ยวกับความต้องการความรู้วิสาหกิจชุมชน

คำชี้แจง ให้ท่านทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นมากที่สุด และโปรดระบุข้อเสนอแนะและแนวทางการแก้ไขปัญหา โดยกำหนดเกณฑ์ของปัญหาดังนี้

5 = มีปัญหามากที่สุด

4 = มีปัญหามาก

3 = มีปัญหาปานกลาง

2 = มีปัญหาน้อย

1 = มีปัญหาน้อยที่สุด

ข้อ	ปัญหา	ระดับ					ข้อเสนอแนะ/แนวทางแก้ไข
		5	4	3	2	1	
4.1	ด้านการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก						
4.2	ด้านการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า						
4.3	ด้านการบริหารจัดการด้านผลิตและงานสนับสนุนการผลิต						
4.4	ด้านการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน						
4.5	ด้านการปรับปรุงและพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน						

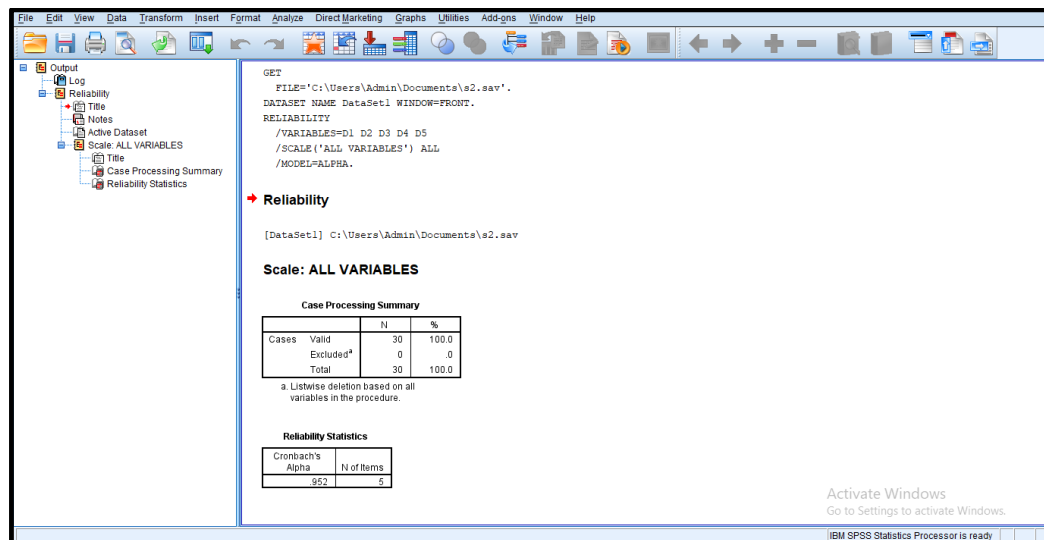

ภาคผนวก ข

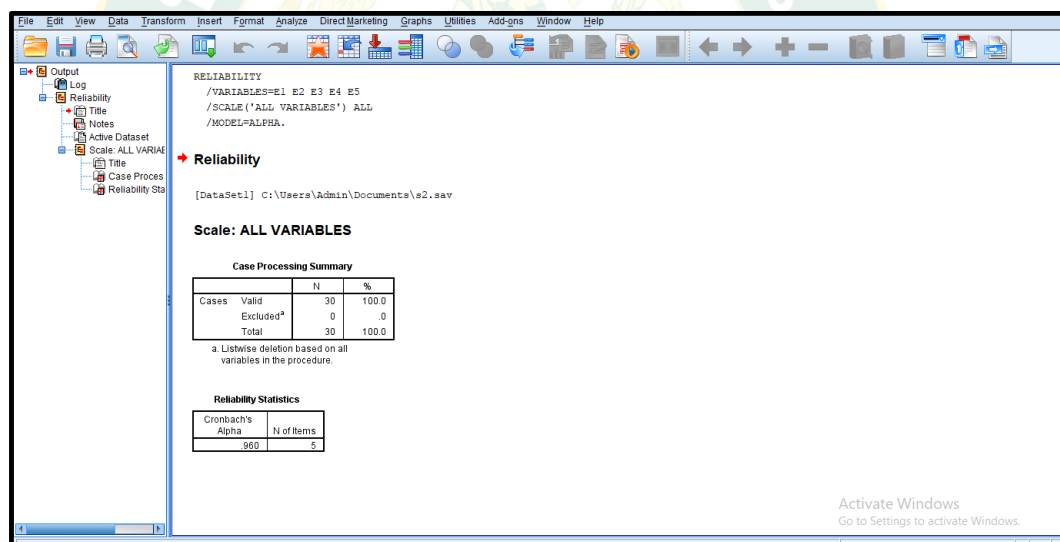
ภาพการลงพื้นที่ประกอบการทำวิจัย

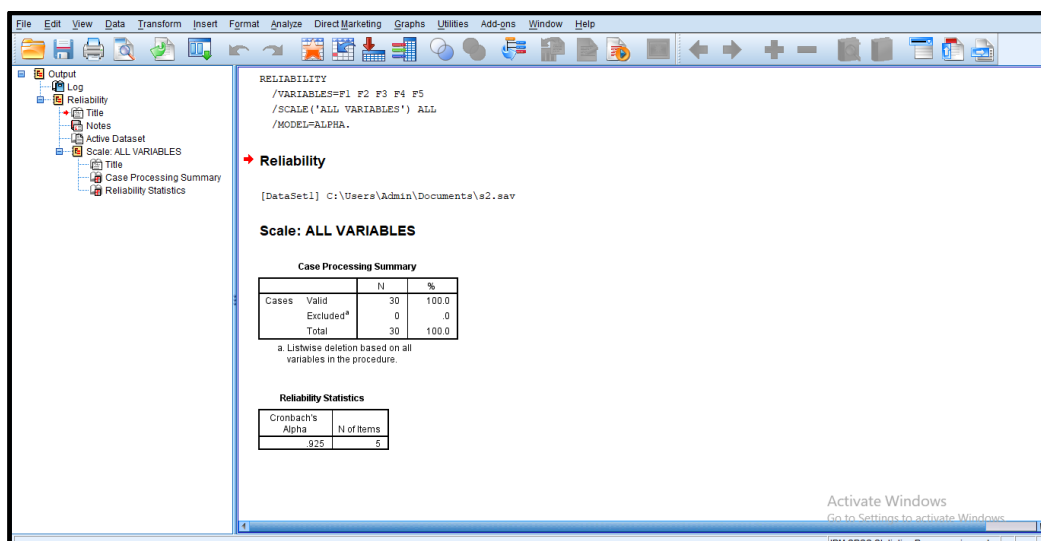
ภาพผนวกที่ 1 เก็บแบบสอบถามงานวิจัยนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรจังหวัดเชียงใหม่

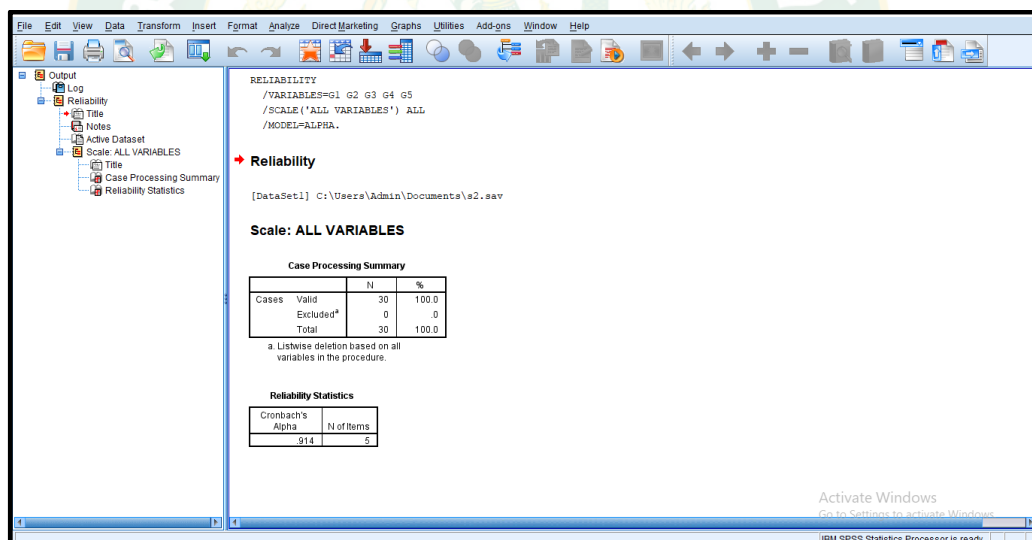
ภาพผนวกที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของด้านการบริหารจัดการกลุ่มและสมาชิก

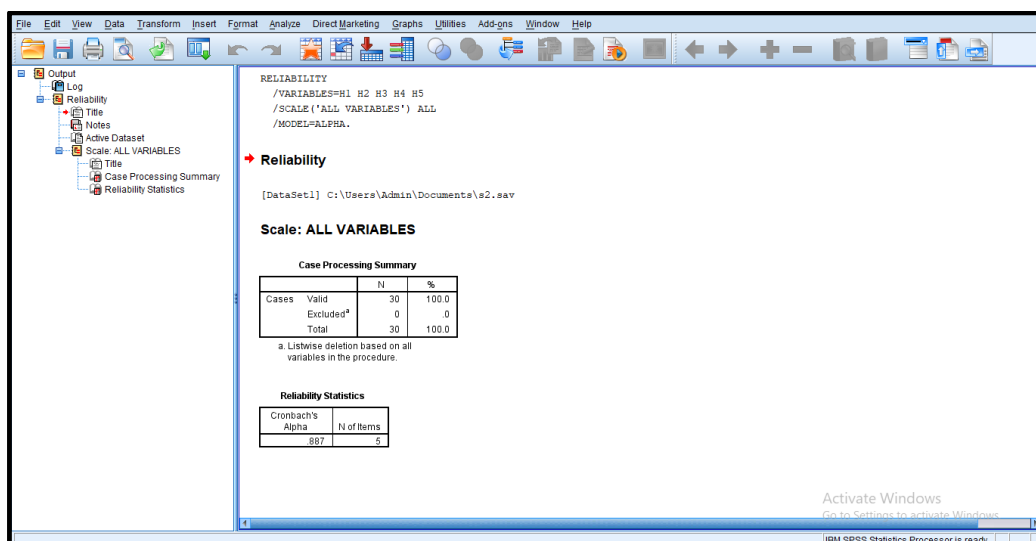
ภาพผนวกที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของด้านการบริหารจัดการด้านการตลาดและลูกค้า

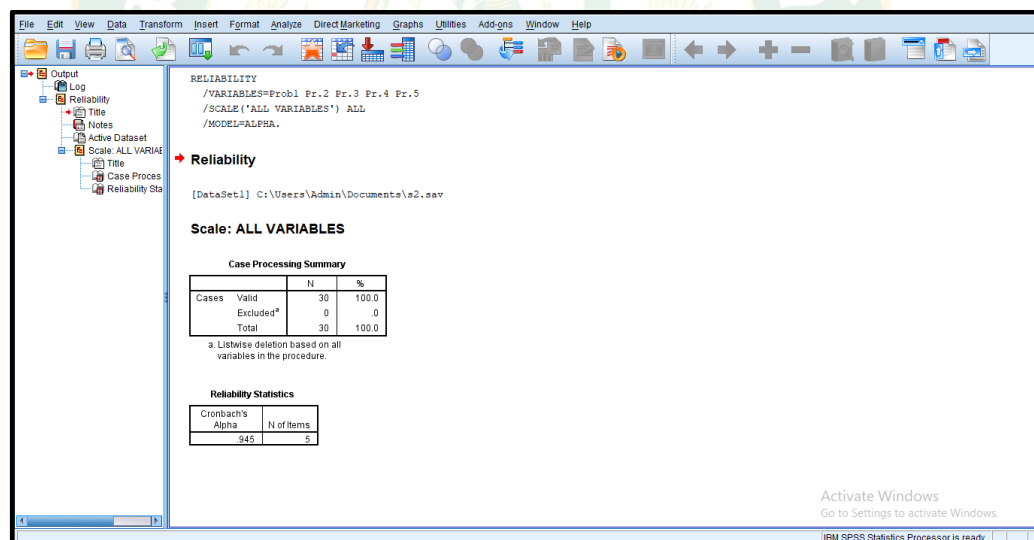
ภาพผนวกที่ 4 ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของด้านการบริหารจัดการด้านผลผลิตและงานสนับสนุนการผลิต

ภาพผนวกที่ 5 ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของด้านการบริหารจัดการด้านบัญชีและการเงิน

ภาพผนวกที่ 6 ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของด้านการปรับปรุงและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน
สู่ความยั่งยืน

ภาพผนวกที่ 7 ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นปัญหาอุปสรรคความต้องการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชน
ของนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร

ภาคผนวก ค

ประวัติผู้วิจัย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล นายเกียรติศักดิ์ หนูนยศ
 เกิดเมื่อ 5 ธันวาคม 2523
 ประวัติการศึกษา พ.ศ. 2563 ปริญญาโท วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต
 สาขาวิชาพัฒนารักษารายการและส่งเสริมการเกษตร
 คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่
 พ.ศ. 2546 ปริญญาตรี คณะบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการตลาด
 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา วิทยาเขตตาก
 ประวัติการทำงาน พ.ศ. 2546 ถึง ปัจจุบัน ประกอบธุรกิจส่วนตัว

บรรณานุกรม

ประวัติผู้วิจัย

